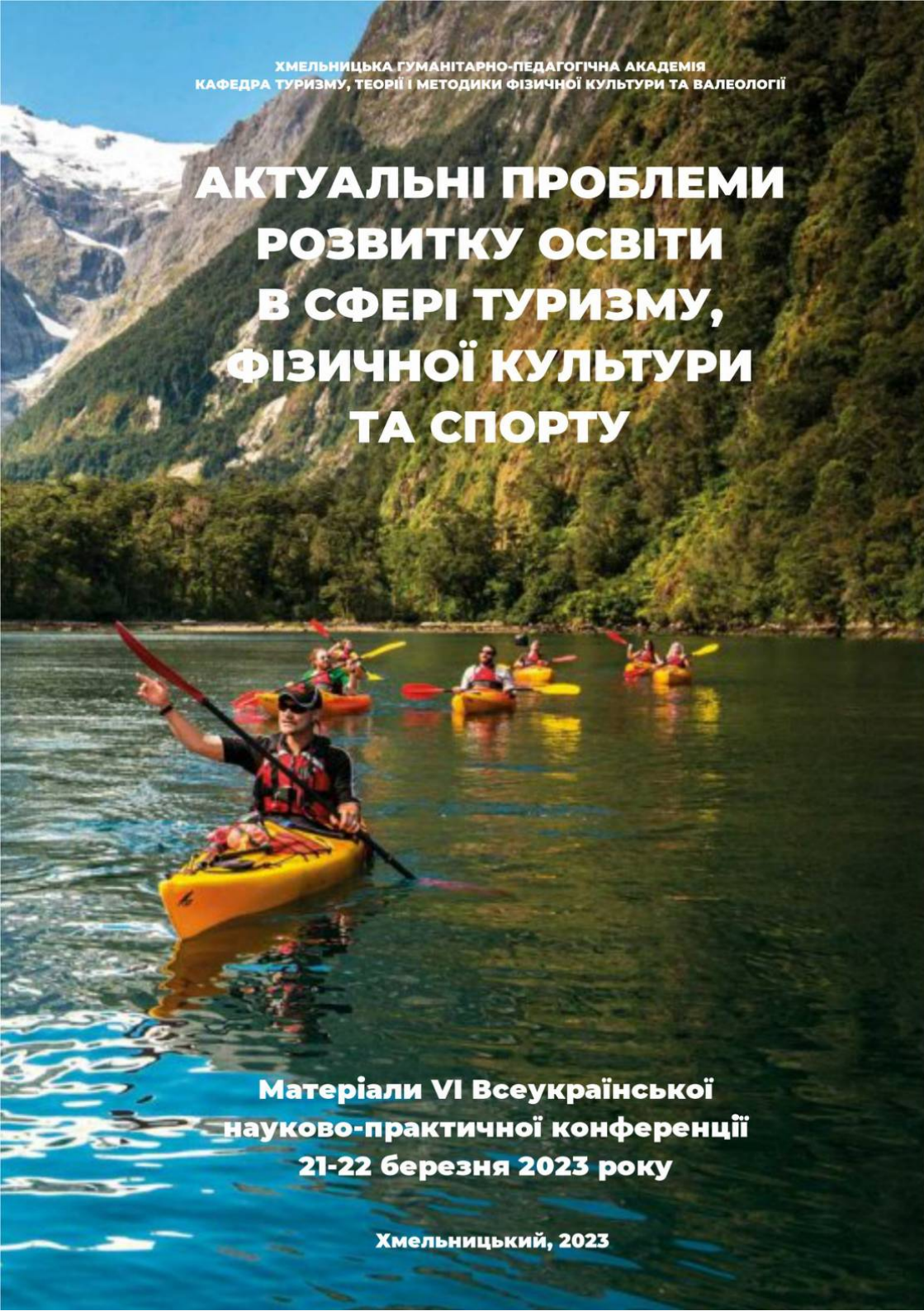

ХМЕЛЬНИЦЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ
КАФЕДРА ТУРИЗМУ, ТЕОРІЇ І МЕТОДИКИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА ВАЛЕОЛОГІЇ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ В СФЕРІ ТУРИЗМУ, ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ

**Матеріали VI Всеукраїнської
науково-практичної конференції
21-22 березня 2023 року**

Хмельницький, 2023

УДК – [37:338.48:796.011.3]:167.1(063)

М 74

Рекомендовано до друку Вченою радою Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (протокол № 2 від 22.02.2023 р.)

Рецензенти:

І.М. Шоробура - ректор Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України.

О.М. Мозолев - професор кафедри теорії і методики фізичної культури та валеології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, доктор педагогічних наук, професор.

М74

Актуальні проблеми розвитку освіти в сфері туризму, фізичної культури та спорту: матеріали VI Всеукраїнської наук.-практ. конф. (Хмельницький, 21-22 березня 2023 р.) – Хмельницький: ХГПА., 2023. 250 с. (частина I)

Матеріали всеукраїнської конференції містять наукові статті з таких питань: розвиток освіти в сфері туризму, фізичної культури та спорту в умовах дистанційного навчання; актуальні проблеми підготовки фахівців в галузі туризму, фізичної культури та спорту; аналіз якості освітніх програм в сфері туризму, фізичної культури та спорту; розвиток молодіжного туризму в закладах освіти; сучасні технології фізичного виховання молоді; інноваційні підходи до проведення занять з фізичної культури, валеології та туризму; сучасні методики організації рекреаційної та фізкультурно-оздоровчої роботи; розвиток регіонального туризму.

Призначений для студентів і викладачів вищих навчальних закладів, педагогічних працівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів.

УДК – [37:338.48:796.011.3]:167.1(063)

© Колектив авторів, 2023

© ХГПА, 2023

ЗМІСТ

ЧАСТИНА І	
Секція 1. Актуальні проблеми розвитку освіти в сфері туризму	5
<i>Адамовський К.А., Мозолев О.М. Спортивно-оздоровчий потенціал водного туризму в Україні.....</i>	<i>5</i>
<i>Ацгейда І.П. Квест-ескурсії як інноваційний продукт у міському туризмі України.....</i>	<i>7</i>
<i>Бардей О.І., Шоробура І.М. Специфіка інноваційної туристичної діяльності на території України</i>	<i>11</i>
<i>Генкуленко Б.Ю., Хмара М.А. Етапи та зміст підготовки туриста до спортивно-оздоровчий подорожі.....</i>	<i>14</i>
<i>Гурський Д., Онуфрійчук Л.П. Зміст та різновиди рекреаційного туризму.....</i>	<i>17</i>
<i>Гуцал Л.А. Значення освітньо-професійної програми «Туризм» для розвитку регіонального туристичного потенціалу.....</i>	<i>20</i>
<i>Долинська О.О. Перспективи розвитку волонтерського туризму в Україні.....</i>	<i>24</i>
<i>Друзь Н.І., Долинська О.О. Перспективи розвитку спортивно-екстремального туризму.....</i>	<i>27</i>
<i>Загоруй В.П., Онуфрійчук Л.П. Особливості розвитку туризму України в умовах воєнного стану.....</i>	<i>30</i>
<i>Затерка А.І., Долинська О.О. Екологічний туризм. Світовий досвід...</i>	<i>34</i>
<i>Карчевська М.О., Хмара М.А. Перспективи розвитку гастрономічного туризму в Україні.....</i>	<i>40</i>
<i>Коцюрба А.А., Гуцал Л.А. Поняття та стан розвитку екологічного туризму в Україні.....</i>	<i>43</i>
<i>Кривицька К.Р., Долинська О.О. Значення та особливості рекреаційного туризму.....</i>	<i>46</i>
<i>Кручок А.Ю., Долинська О.О. Перспективи розвитку туризму у Хмельницькій області.....</i>	<i>48</i>
<i>Лагодюк П.М., Мозолев О.М. Автомобільний туризм в Україні....</i>	<i>51</i>
<i>Матафонова О.О., Онуфрійчук Л.П. Як правильно скласти альпіністський рюкзак.....</i>	<i>54</i>
<i>Мозолев О.М. Світові тенденції розвитку спортивного туризму...</i>	<i>56</i>
<i>Нікітін О.А., Цимбалюк С.М. Сучасний стан розвитку екотуризму в Рівненській області.....</i>	<i>59</i>
<i>Нужда В.Л., Мозолев О.М. Мости України як об'єкти для відвідування туристів.....</i>	<i>63</i>

Олексюк А., Гуцал Л.А. Державний історико-культурний заповідник «Самчики» як туристична локація.....	68
Онуфрійчук Л.П. Перспективи використання рекреаційних можливостей Хмельницької області.....	73
Поліщук Н.Р., Долинська О.О. Культурний туризм в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення.....	77
Петраічук А.О., Гуцал Л.А. Туристичні маршрути у Меджибіжській територіальній громаді Хмельницької області....	80
Роїк А.П., Долинська О.О. Особливості розвитку сільського зеленого туризму сьогодення.....	83
Сірий О.М. Характерні особливості спортивно-оздоровчого туризму.....	86
Стихальська А.В., Ацегейда І.П. Сучасний стан розвитку гірськолижного туризму в Україні.....	88
Удод О.О., Мозолєв О.М. Дайвінг як вид спортивного туризму.....	91
Хмара М.А. Вдосконалення системи розвитку інклюзивного туризму в Україні.....	94
Цимбалюк С.М. Проблеми розвитку туризму на території України під час воєнного стану.....	97
Чорний Р.В., Цимбалюк С.М. Різновиди активного туризму.....	100
Шоробура І.М. Європейський досвід організації сільського зеленого туризму в Хмельницькій області.....	103

Секція 1. Актуальні проблеми розвитку освіти в сфері туризму

Керівник секції Шоробура Інна Михайлівна – ректор Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України.

*Адамовський Костянтин Анатолійович,
студент групи Т-11(б) спеціальності 242 «Туризм»
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії*

Науковий керівник:

Мозолев Олександр Михайлович,
*професор кафедри теорії і методики фізичної культури та валеології
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
доктор педагогічних наук, професор*

СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВОДНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Водний туризм – найбільш динамічніший вид спортивного туризму. Характерною особливістю водного туризму є можливість використання різноманітних засобів сплаву (байдарки, катамарани, надувні плоту та човни, каяки, пакрафти, SUP-борди). Водний туризм вважають найбільш технічно складним видом туризму, він передбачає використання різної техніки подолання перешкод [1]. На сьогодні водний туризм в Україні розвивається в рамках оздоровчого, спортивного та пригодницько-екстремального в залежності: від мети та від організаційних основ самої подорожі.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблема розвитку водного туризму в Україні займаються такі вчені як О. Бейдик, Ю. Грабовський, М. Кляп, І. Колотуха, О. Колотуха, А. Ніколаєнко, М. Поколюдна, Н. Фоменко, та інші.

Мета статті – проаналізувати спортивно-оздоровчий потенціал водного туризму в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна має досить густу річкову систему та значну кількість річок, придатних для проведення водних туристських походів як на розбірних, так і на надувних човнах різних класів. Усього річок із довжиною понад 100 км в Україні 123, а великих (понад 500 км) – 14 [2].

Через різноманітність ландшафтів, ріки різних регіонів сильно відрізняються між собою за похилом русла, характером течії, наявністю та складністю перешкод, сезонним режимом тощо, що дозволяє поділити їх за туристсько-спортивною складністю на три групи - ріки низовин, ріки височин, ріки Карпатського регіону.

До першої групи – ріки низовин – відносяться ріки Придніпровської, Поліської низовин та Полтавської рівнини. Це такі ріки як Дніпро з його правою притокою р. Прип'ять (яка, в свою чергу, приймає праві притоки – ріки Стир,

Стохід та ін.) та лівими притоками – Десна з Сеймом та Остром, Сула, Псел, Ворскла. а також ріки басейну Сіверського Донця. Ці річки течуть по місцям заболочених рівнин, мають безліч заток та стариць. Живлення – змішане, і хоча снігове живлення у них стоїть на першому місці, викликаючи весняну повінь, значну роль грають також ґрунтові та дощові води. Рівень води впродовж сезону туристських сплавів змінюється у незначній мірі. Похил русла не перевищує кількох сантиметрів на кілометр, течія слабка, її швидкість не перевищує 2-4 км/год.

До другої групи відносяться ріки височин, а саме ті, що знаходяться в межах Волинської, Придніпровської, Подільської та Передкарпатської височин. Це праві притоки р. Прип'ять – р. Горинь, Случ, Теретів, Уж, притока Дніпра – р. Рось, ріки басейну Південного Бугу, у тому числі, р. Бужок, Гірський та Гнилий Тікич. Синюха, Уманка, а також верхів'я р. Дністер та її ліві притоки р. Збруч, Смотрич, Жванець, Жванчик тощо – русла цих річок перетинають виходи різних за стійкістю гірських порід, через що в них утворюються численні пороги та перекати. Похил русел цих річок є значно більшим – від 0,4 до 1 м/км русла. Тривалі дощі можуть викликати значні паводки. Стік багатьох річок в значній мірі зрегульоване греблями, тому рівень води у них впродовж сезону сплаву за звичайних умов мало змінюється [3]. Ріки цієї групи дають можливість проводити водні походи до 2-3 категорії складності. Найбільш складними тут є пороги р. Південний Буг в її нижній частині.

Річка Південний Буг є єдиною річкою лісостепової та степової зони України, на якій залишилися мальовничі пороги, що дійшли до нас у незмінному вигляді. Південним Бугом проходить два маршрути II категорії складності від міста Меджибіж Хмельницької області до села Тиврова та від села Гнівані до міста Гайворона Кіровоградської області. Далі від міста Гайворона розпочинається найскладніший III категорії складності та найцікавіший маршрут, що закінчується у с. Олександрівці Миколаївської області. Відрізок річки, яким проходить маршрут, розташований у смузі лісостепової та степової зон, і саме тому ці місця відрізняються значним біологічним різноманіттям. Тому, ділянка річки від міста Первомайська до міста Южноукраїнська – це територія Національного природного парку «Бузький Гард». Основні перешкоди на маршруті – близько 50 порогів та перекатів, 15 кам'яних «гаток» (зливів біля колишніх млинів), 6 обносів гребель ГЕС [4].

До третьої групи належать гірські річки Карпатського регіону. Це ріки басейнів Дністра: р. Чорний Черемош, Черемош, Білий Черемош, Прут, Стрий, а також р. Тиса та ріки її басейну в Закарпатті - р. Ріка, Латориця. До них за останній час додано низку малих річок: притоків р. Черемош, таких як р. Пробійна, Бистрець; притоки р. Стрий; верхів'я р. Прут. Максимальна категорія складності річок України – четверта ускладнена. Цю категорію складності має річка Прут від Ворохти до Чернівців для надувних суден, р. Чорний Черемош – р. Прут, р. Білий Черемош – р. Прут, р. Чорна Тиса – р. Прут (з переїздом). Частина річок України мають водні туристські маршрути III категорії складності для надувних суден і байдарок (р. Черемош, р. Тиса, р. Південний Буг) та II категорії складності (р. Південний Буг, р. Рось, р. Случ, р. Смотрич, р. Тиса, р. Дністер, р. Збруч, р. Синюха та ін.) [5]. Гірські ріки Карпат

відрізняє висока потужність потоку, стрімка течія, що досягає 10-15 км/год, могутність порогів та затяжні шивери. Похил русла в верхів'ях до 10 м/км.

Маршрути по річках Карпат можна рекомендувати тільки групам, що мають досвід походів не нижче III категорії складності на порожистих ріках. Проходження таких перешкод як, Ямнянський пролом або поріг Прикарпатський на р. Прут можливо рекомендувати лише групам з досвідом участі у водних походах IV категорії складності, а проходження водоспаду Пробій (висота падіння води понад 8 м.) бажано лише під час змагань в умовах існування надійної страховки рятувальних служб.

Висновки. Отже, водний туризм в Україні має значний туристичний потенціал для подальшого розвитку. Водночас на розвиток водного туризму впливають багато зовнішніх та внутрішніх факторів серед них: воєнний стан, нестабільна політична ситуація в країні, недостатнє технічне обслуговування інфраструктури та транспорту, застаріла матеріально-технічна база, екологічні проблеми, тощо.

Література

1. Мозолев О.М. (2020). Організація молодіжного спортивно-оздоровчого туризму: Навчальний посібник. Хмельницький: Вид-во: ХГПА, 155 с.
2. Любіцева О. О. (2017). Туристичні ресурси України. Навчальний посібник. Київ: Альтерпрес, 415 с.
3. Бейдик О.О. (2015). Рекреаційні ресурси України: Навчальний посібник. Київ: Альтерпрес, 400 с.
4. Колотуха О., Колотуха І. (2021). Географія спортивного туризму та активної рекреації України : [Монографія]. Харків : Мачулін, 436 с.
5. Ніколаєнко, А.А. (2015). Особливості організації водного туризму в Україні. *Стратегічні перспективи туристичної та готельно-ресторанної індустрії в Україні: теорія, практика та інновації розвитку*, 144-145.

*Ацегейда Інна Павлівна,
старший викладач кафедри туризму, теорії і методики
фізичної культури та валеології
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії*

КВЕСТ-ЕСКУРСІЇ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ПРОДУКТ У МІСЬКОМУ ТУРИЗМІ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Російська збройна агресія в Україні, спричинює не лише великі людські втрати, але й значні збитки інфраструктури та секторів економіки, зокрема туризму. На початку війни замість розвитку внутрішнього туризму спостерігалась багатомільйонна міграція населення всередині держави, а масовий виїзд громадян України за кордон не пов'язаний із туристичною метою [1]. Туризм у центральній, східній та південній Україні повністю припинився. Через потенційну небезпеку масованих обстрілів зменшився потік туристів і у західні регіони нашої країни. Після року війни туристична галузь стала повільно відновлюватися. Місцеві мешканці та внутрішньо переміщені люди через об'єктивні причини подорожують все ж неохоче. Тому слід звернути увагу та

розвиток локального туризму. Проте не завжди легко зацікавити тим, що є рідному місті. Одним із шляхів зростання туристичного попиту у містах може бути використання ігрових технологій під час надання екскурсійних послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Екскурсійну діяльність в Україні досліджували багато вчених-теоретиків та практиків: В.К. Бабарицька, С.С. Галасюк, С.В. Грибанова, О.Д. Король, А.Я. Короткова, С.Г. Нездоймінов, Т.Г. Сокол, І.М. Чегайда, В.К. Федорченко. Т.Г. Сокол, зокрема досліджувала проблеми використання інноваційних способів екскурсійної діяльності та форм проведення екскурсій.

Мета статті – проаналізувати зміст та особливості використання квест-екскурсій у міському туризмі України.

Виклад основного матеріалу. Інновації у проведенні екскурсій можна умовно поділити на два основні напрями:

1) з використанням нових форм і методів (проведення індивідуальних екскурсій, проведення інтерактивних, в т.ч. квест-екскурсій, костюмованих екскурсій, новітніх музейних екскурсій тощо);

2) з використанням ІТ-технологій (мультимедійні технології, каталогізація об'єктів туристичної атракції, віртуальні музеї, віртуальні екскурсії, в т.ч. 3-D екскурсій, використання роботів-екскурсоводів, QR-кодів тощо) [2, с.168].

Квест – пригодницька гра (Квест (трансліт. англ. Quest – пошуки), Adventure (англ. – пригода)). У міфології й літературі поняття «квест» спочатку позначало один із способів побудови сюжету – подорож персонажів до певної мети через подолання труднощів [3, с.28].

Оскільки термін «квест» використовували в назві комп'ютерних ігор, розроблених компанією Sierra On-Line: King's Quest, Space Quest, Police Quest, то пізніше квестом почали називати активні екстремальні та інтелектуальні ігри.

Сокол І.М. класифікує квести за формою: веб-квести, QR-квести, медіаквести, квести на природі, комп'ютерні ігри-квести, комбіновані; за режимом проведення: квести у реальному чи віртуальному режимах, у комбінованому режимі; за терміном реалізації: довгострокові і короткострокові; за формою роботи: індивідуальні та групові; за діяльністю учнів: інформаційний, дослідницький, творчий, пошуковий, ігровий, рольовий квести [4, с.370].

Серед квестів із застосуванням сучасних інформаційних технологій можна виокремити такі: геокешинг, геотеґгінг та веб-квести. Геотеґгування (англ. geotagging) або геокодування – додавання географічних метаданих до різних інформаційних ресурсів (веб-сайти, RSS стрічки, або зображення). Геотеґгування є однією із форм геопросторових метаданих, що складаються із координат (широти та довготи), висоти, магнітного схилення та назв місцевості. Геотеґгування допомагає гравцям у пошуку багатоманітної інформації, що прив'язана до місцевості. Наприклад, пошук фотографій, зроблених поблизу від конкретного місця шляхом введення координат в пошукову систему з підтримкою геотеґгування. Пошукові системи з підтримкою геотеґгування можуть бути корисними для пошуку культурних пам'яток.

Веб-квест (від англ. webguest – інтернет пошук) – це цілеспрямований пошук у мережі Інтернет, що допомагає перетворити інформаційні технології на універсальний інструмент, здатний допомогти у вирішенні різноманітних

проблем сучасної людини. Може бути застосований у ігровій чи навчальній діяльності [4, с.21].

Квест-екскурсія може включати в себе риси як квесту, так і екскурсії:

- наявність індивідуальних екскурсантів або групи;
- тривалість до 24 годин;
- поєднання в екскурсії елементів гри і екскурсії;
- конкретна тематика екскурсії з чітко вибудованої сюжетною лінією, яка визначається метою, до якої повинні прийти учасники квесту;
- знайомство з об'єктами відбувається до процесу гри і виконання певних завдань, пропонує екскурсоводом;
- наявність завдань-перешкод, які інтригують учасників і змушують переживати маршрут спільно всім колективом

За змістом виділяють такі види квест-екскурсії: оглядова квест-екскурсія, тематична квест-екскурсія (детективна, пригодницька, історична, спортивна). Детективна квест-екскурсія представляє собою дослідження об'єктів показу з елементами детективного опису, в ході якого відбувається вигаданий злочин та розслідування. До пригодницьких квест-екскурсії додають розповідь з вигаданими героями та подіями за допомогою яких учасники досліджують об'єкти показу. Історична квест-екскурсія складається з історичних об'єктів показу з вигаданим сюжетом або заснованим на реальних подіях. Спортивна квест-екскурсія може мати елементи спортивного орієнтування. Активними споживачами даного виду екскурсії можуть стати школярі та підлітки; професійні колективи, які обирають спільне дозвілля; групи екскурсантів, що мають потребу в активному дозвіллі. У школярів популярністю користуються тематичні квест-екскурсії пригодницького характеру з елементами детективу. Професійні колективи обирають тематичні квест-екскурсії детективного характеру або історичні з елементами детективного контексту. Групи екскурсантів, що мають потребу в активному дозвіллі віддають перевагу квест-екскурсіям з детективним сюжетом або спортивним.

За формою квест-екскурсії можна поділити на квест-екскурсію з участю екскурсовода та безособову квест-екскурсію (мобільний квест та квест-маршрут). В безособовій квест-екскурсії учасники відразу отримують увесь маршрут. В мобільних квест-екскурсіях учасники отримують завдання за допомогою смартфона або планшета, або проводять пошук певної точки за допомогою GPS-навігатора. Основною характерною рисою квест маршруту є те, що учаснику гри видається маршрутний лист з текстом та завданнями [6, с. 855].

Задані від самого початку умови гри, що містять в собі завдання та відповіді, а також наявність сюжетної лінії складають основу інноваційності даного виду екскурсії. Головною перевагою квест-екскурсії самостійне вивчення об'єктів показу за допомогою сюжетної гри, що стимулює інтерес в учасників.

Туристична агенція look.city у 2018 році започаткувала у місці Львів комерційний проект «Квест-екскурсії з віртуальним гідом». Надалі проект поширився на такі міста: Київ, Миколаїв, Одеса, Полтава. У Львові спроектовано такі маршрути: «Феномен міста», «Старі вулиці міста», «Пригоди кам'яних левів», «Вартові середмістя», «Війна і мир», «Загадки львівської бруківки», «12

символів зими», «Помічники Миколая». Найбільш діючих маршрутів у м. Київ: «Навколо стін давнього Києва», «Київ з глибини віків до сучасності», «У пошуках таємного скарбу», «Таємниці печерських особняків», «Києву загрожує небезпека! Врятуємо місто разом!», «Києву загрожує небезпека! 16+», «Детективне розслідування на Печерську»!, «Навколо стін давнього Києва», «Легенди старого міста». Наразі poltava.look.city має лише два маршрути: “Знайомство з старою Полтавою” та “Полтавська Енеїда”. Перший розрахований більше на іногородніх туристів, а другий орієнтований на дітей від 12 років та підлітків. Найближчим часом автори проекту обіцяють розробити ще додаткові маршрути. Під час війни в Одесі look.city не працює. У Миколаєві пропонують такі квест-екскурсії: «Миколаїв містичний або Гості із минулого», «Миські пригоди», «Гонка колонізаторів», «Лист поважній людині», «Будинки і люди міста N», «Місто легендарних особистостей», «Секретний інгредієнт миколаївського пивовара».

З початком війни Національна мережа офіційних туристичних інформаційних центрів започаткувала благодійні квест-екскурсії. Зокрема, Хмельницький туристично-інформаційний центр у партнерстві з молодіжною спільнотою UFuture Teens запрошує усіх бажаючих на безкоштовну інтерактивну квест-екскурсію містом «Проскурів комерційний».

Цей маршрут пролягає через вулицю Грушевського – одну з найстаріших вулиць міста, яка стала осередком розбудови особняків місцевим дворянством та купецтвом. Крім цікавих фактів і захопливих місць екскурсантам пропонують інтерактивні завдання, подарунки для найактивніших учасників та зупинку в Туристично-інформаційному центрі з метою придбання сувенірної продукції з символікою міста та збору коштів для потреб ЗСУ.

Висновки. На жаль, війна в Україні суттєво зменшила кількість споживачів туристичних послуг та рентабельність туристичного бізнесу. Проте, використання інноваційних технологій у туристичній галузі залишається актуальним.. Квест-екскурсії як інноваційна технологія сприяє підвищенню інтересу до різних видів внутрішнього туризму. Особливу цікавість до квестів проявляють діти та молодь. Подальше вивчення світового та вітчизняного досвіду впровадження інноваційних форм екскурсійної діяльності дозволить значно підвищити рівень конкурентоспроможності вітчизняного туристичного продукту

Література

1. Мозолев, О. (2022). Російська військова агресія: виклики для освіти України. Collection of scientific papers «SCIENTIA» (April 1, 2022. Kraków, Poland) 58–60.
2. Сокол, Т. Г., Плиска, І. І. (2017). Інноваційні способи і форми екскурсійної діяльності на ринку туристичних послуг України. *Вчені записки Університету «КРОК». Серія: «Економіка»*, 47, 168
3. Сокол І. М. (2014). Квест : метод чи технологія? *Комп'ютер у школі та сім'ї*, 2 (114), 28.
4. Сокол І.М. (2014). Класифікація квестів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 36(89), 369–374.

5. Гаврилова О. В. (2017). Квест як проектна інтерактивна форма роботи при підготовці студентів туристичної галузі. *Молодий вчений*. 44(4), 19-24.
6. Піскунова, Ю. О. (2019). Квест-екскурсія як інноваційна форма екскурсійної діяльності. *Туристичний та готельно-ресторанний бізнес: світовий досвід та перспективи розвитку для України, Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції*, 853– 856.

Бардей Олег Ігорович,
*студент групи Т-416, спеціальності 242 «Туризм»
Хмельницької гуманітарно-педагогічної Академії
Науковий керівник:*

Шоробура Інна Михайлівна,
*доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України,
академік Академії наук вищої освіти України,
академік Української технологічної академії,
ректор Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії*

СПЕЦИФІКА ІННОВАЦІЙНОЇ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Туризм є важливою галуззю як світової економіки, так і економіки окремої держави, в тому числі й України. Він відзначається швидким та динамічним розвитком. Однак значні зрушення в сучасному туризмі неможливі без впровадження інновацій. В сучасному розумінні інновації є якісними нововведеннями в усі сфери діяльності підприємства. Вони проявляються у вигляді нових чи модернізованих продуктів, технологічних процесів, підходів до надання послуг, які відзначаються якісними перевагами над подібними їм явищами та процесами.

Зважаючи на сучасний стан туристичної індустрії України, можна з впевненістю стверджувати, що вона потребує значних інноваційних зрушень. Світова пандемія COVID-19 та повномасштабне вторгнення російської армії завдали серйозного удару галузі, яка й до цього долала певні труднощі [1]. Тож стимулювання інноваційних процесів у туристичній сфері України може стати ключовим фактором її відродження та розвитку. Значимість інноваційних процесів у туристичній індустрії нашої держави зростає також з огляду на інтеграцію України у світовий туристичний простір, формування позитивного іміджу країни за кордоном/

Мета статті - висвітлити загальні тенденції розвитку туризму в Україні, розглянути особливості проведення інноваційної діяльності в туризмі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Незважаючи на кризову ситуацію, туристична галузь в Україні поступово адаптувалася до нових умов. Крім розвитку внутрішнього туризму, в період локдаунів споживачам було запропоновано численні онлайн-тури. Влітку 2020 р. найпопулярнішим був пляжний відпочинок в Коблево, Затоці, Одесі, Бердянську. Також спостерігався високий попит на відпочинок у Карпатах. Окрім того, зріс потік туристів у більш

дорогому сегменті, а в більш бюджетному – навпаки, знизився [2, с. 53-54]. Загалом можна виділити ряд трендів, тенденцій, інноваційних напрямів, які є актуальними для туристичної галузі України сучасності та формують інноваційний туристичний продукт:

1. Активний відпочинок на зміну пасивному. В минулому частка людей, які працювали фізично, була значно більшою, тому туристи віддавали перевагу неквапливому пляжному відпочинку. Нині значно зріс відсоток людей, які займаються розумовою працею, тож потребують більше рухової активності. Тому на сьогодні спостерігається ріст популярності піших походів, велопоїздок, рафтингу тощо. Активні види туризму потребують певної інфраструктури [3].

2. Сталий туризм. Цей напрям туризму передбачає відповідальне ставлення до природи та історико-культурних об'єктів, уникнення їх надмірної експлуатації, мінімальне втручання у природне середовище. Це важливо з огляду на складну екологічну ситуацію.

3. Креативний відпочинок для творчих людей. На сьогодні яскраво виділяється група людей – вчених, митців, дизайнерів, інженерів, яка працює над створенням новинок у різних галузях економіки та культури. Представники цих професій часто потребують нових незвичайних вражень, тому таким туристам туроператори часто пропонують інтенсивні програми, де можуть комбінуватися різні види дозвілля – інтерактивні екскурсії, гастрономічні тури, активний відпочинок тощо.

4. Інтерактивність. Сучасні туристи виявляють бажання бути активно залученим у події: творити щось власними руками, отримати майстер-клас, взяти участь в інсценуванні тощо. Тож цей напрям нині активно впроваджується.

5. Автентика. Зростають вимоги і до якості локального культурного продукту. Туристи ведуть пошук унікальності та автентичності, вони потребують не просто національної культури, а саме регіональної. Досить часто мандрівники опираються на перелік світової спадщини ЮНЕСКО, до якої в Україні належать кілька об'єктів у Києві, історичний центр Львова, митрополича резиденція в Чернівцях, Херсонес, геодезична дуга Струве, 8 дерев'яних церков Карпатського регіону та букові праліси. Великим попитом користуються так звані «крафтові» продукти – їжа та сувеніри, вироблені із застосування місцевих традиційних технологій.

6. Розвиток внутрішнього туризму. В багатьох країнах світу і в Україні також внутрішній туризм активізувався в період пандемії COVID-19. Першочерговим завданням для його розвитку є вдосконалення інфраструктури, здешевлення перевезень, відновлення річкового транспорту, розробка нових турів, розкриття туристичного потенціалу усіх регіонів України, ефективна рекламна кампанія.

7. Розвиток актуальних для України видів туризму, а саме: медичного, екстремального, агротуризму або сільського туризму. Високий рівень урбанізації спричиняє попит на сільський туризм, який, за прогнозами має зростати. Також в Україні є всі умови для розвитку медичного туризму, зокрема цінова політика на медичні послуги. Включення в штат готелів медичних працівників зробить можливим розширення переліку туристичних послуг, залучення середнього класу як вагомого сегменту туристичного ринку, а також буде сприяти

працевлаштуванню значної частини медиків. Україна має гарні можливості і для активізації екстремального туризму, цільова аудиторія якого зростає [4, с. 6-8].

В туристичну індустрію України нині активно впроваджуються сучасні інформаційні технології. Задля формування умов для росту туристичної привабливості та розвитку інфраструктури міст України шляхом використання актуальних інформаційних технологій, з 2015 року в українських містах ефективно реалізуються проєкти зі створення інноваційних інформаційно-туристичних маршрутів засобами QR-кодів.

Перший подібний інноваційний туристичний міський маршрут «Стежка легенд» було створено у Полтаві. Він складається з 20 культурних та історичних пам'яток міста. Наступним містом, яке перейняло досвід Полтави, стали Чернівці. В місті було створено та реалізовано інноваційний інформаційно-туристичний маршрут «Відкрий для себе Чернівці», який поєднав 21 пам'ятку. У 2016 р. подібні проєкти було реалізовано в Херсоні та Ужгороді. Інтерактивний маршрут складений таким чином, щоб турист отримав широкий обсяг інформації про об'єкти відвідування, а також міг легко зорієнтуватися в місті

Зараз існують різні сучасні мультимедійні проєкти, призначені привернути увагу можливих туристів до багатой культурної та історичної спадщини. Зокрема, цікавим проєктом стало створення мультимедійної туристичної схеми-путівника «Лінія Арпада», присвяченій оборонній інженерній споруді часів Другої Світової війни. Таким чином, однойменний історико-пізнавальний туристичний маршрут може презентувати туристам вагомий історико-культурний матеріал Закарпаття як в мультимедійному форматі, так і наживо під час проходження реального маршруту [5, с. 458].

Нині замість туристичних мандрівок відбувається масова міграція людей до більш безпечних територій. Туристична галузь втрачає прибутки, що пов'язано зі зменшенням загальної кількості туристів. 13 із 24-ти областей України майже повністю припинили роботу туристичних підприємств. З 24 лютого 2022 р. повністю зник в'їзний туристичний, діловий туризм зупинився, а локальний туризм трансформувався на рух внутрішньо переміщених осіб. Але слід звернути увагу, що туристична галузь продовжує діяти навіть в умовах воєнних дій. Зокрема, Державне агентство розвитку туризму поширило відомості про дозволи та обмеження, що діють під час воєнного стану в центральних і західних областях України.

Висновки. Україна має всі необхідні умови для інноваційного розвитку туристичної галузі. Практично третина її площі придатна для ведення туристичної діяльності. Завдяки наявності гірських територій є можливості для розвитку гірських видів туризму.

Інноваційні напрями розвитку вітчизняної туристичної індустрії полягають, в першу чергу, в якісному збільшенні кадрового потенціалу, впровадження ефективних маркетингових інструментів, оптимізації надання туристичних послуг, забезпеченні становлення окремих інноваційних видів туризму. На жаль інновації в українській туристичній індустрії впроваджуються повільно, часто некомпетентно. Також при цьому застосовується неефективна цінова політика. Крім того, туристичні підприємства довгий час мало орієнтувалися лише на внутрішній ринок.

Література

1. Мозолев О.М., Хмара М.А. (2021). Проблеми та перспективи розвитку туристичної галузі України в умовах пандемії COVID-19. The I International Science Conference on Multidisciplinary Research, Berlin, Germany. 1086–1090.
2. Чаркіна Т. Ю., Зайцева В. М., Пікуліна О. В., Реукова А. О. (2022). Сучасні тренди розвитку та нові напрями туристичної індустрії. *Agrosvit*, 49–56.
3. Mozolev, O., Dolynska, O., Khmara, M., Shorobura, I., Romanyshyna, O., Aliksieiev, O. and Kravchuk, L. (2021) Research of Priorities in Providing Animation Services for Different Age Groups of Tourists from Ukraine. *Open Journal of Social Sciences*, 9, 97-108. DOI:10.4236/jss.2021.910007
4. Кудінова І.П. (2020). Інноваційний туристичний продукт як чинник розбудови туристичної індустрії. *Біоекономіка і аграрний бізнес*, 11(2), 33-40.
5. Онищук Н.В. (2017). Інноваційні напрямки в сфері туризму. *Молодий вчений*, 8 (48), 456-459.

Генкуленко Богдан Юрійович,
*студент групи Т-11(б) спеціальності 242 «Туризм»
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії*
Науковий керівник:

Хмара Марина Анатоліївна,
*викладач кафедри туризму,
теорії і методики фізичної культури та валеології
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії*

ЕТАПИ ТА ЗМІСТ ПІДГОТОВКИ ТУРИСТА ДО СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧІЙ ПОДОРОЖІ

Вступ. Спортивно-оздоровчий туризм в Україні розвивається як важлива складова туристської галузі. По суті він є однією з найдоступніших масових форм активного відпочинку, пізнання та вивчення навколишнього світу [1]. Спортивно-оздоровчий туризм це вид туристичної рекреаційної діяльності, головна риса якого – активний спосіб пересування (похід). Він має на меті ознайомлення з природою, культурою, історією території подорожі, відновлення фізичних, психічних, духовних сил людини, удосконалення туристських знань, умінь і навичок активного відпочинку та рекреації [2]. Тому сьогодні розповсюджені і користується попитом саме пішохідний туризм.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблему організації та підготовки молоді до спортивно-оздоровчих туристичних подорожей вивчали багато дослідників. Дослідженню особливостей розвитку рекреаційно-оздоровчого туризму в Україні та його впливу на відновлення життєвих сил організму молоді людини присвячені роботи І. Волкова, Ю. Науменко (2015) [3]. Розвиток мотивації студентів до активних занять фізичними вправами та підготовки їх до піших туристичних подорожей розглянуто в роботах О. Мозолева, І. Шоробури, Л. Гуцал та ін. (2020) [4]. Підготовки керівників та членів туристичної групи до подорожей різноманітної складності досліджено в роботах Г. Грохова (2016) [5]; А. Коноха (2018) [6]. Критерії розвитку якості освіти у сфері туризму висвітлено

в статті О. Мозолева (2021) [7]. Вимоги до спеціальної фізичної підготовки студентів необхідної для успішного проведення туристичних подорожей розглянуто в роботах І. Зеніна (2016) [8]; К. Мулика (2015) [9] та інших.

Мета статті – визначення етапів та місту підготовки туриста до пішої спортивно-оздоровчої подорожі.

Виклад основного матеріалу. Заняття спортивно-оздоровчим туризмом вимагає сформованості комплексу взаємопов'язаних теоретичних та технічних знань, достатнього рівня базової психологічної, фізичної, тактико-технічної підготовленості, вмінням організувати життєдіяльність туристичної групи у природному середовищі поза межами цивілізаційних послуг.

Підготовка туриста до пішої спортивно-оздоровчої подорожі включає такі етапи:

✓ *Теоретико-психологічна підготовка.* Завдання етапу – надання необхідних теоретичних знань, формування практичних умінь та навичок організації пішої спортивно-оздоровчої туристичної подорожі; психологічна підготовка до подолання труднощів які виникають в туристичному поході; тактико-технічна підготовка організації пішої туристичної подорожі. Заняття носять теоретико-пізнавальний та психологічно-комунікативний характер.

✓ *Тренувальний етап.* Завдання етапу – цілеспрямоване тренування спеціальних професійних навичок туриста, налагодження комунікації з членами туристичної групи та формування вмінь співпраці у команді, удосконалення дій зі спеціальним інвентарем та спорядженням, тренування вмінь надання першої медичної допомоги. Заняття носять навчально-тренувальний характер.

✓ *Контрольно-порівняльний етап.* Завдання етапу – здійснення практичної перевірки ефективності підготовки туристів до спортивно-оздоровчої подорожі. Заняття носять контрольно-перевірочний та порівняльно-корегувальний характер.

Особливістю теоретико-розвивального етапу в підготовці туристів є комплексне поєднання знань з туристського краєзнавства, географії, топографії, педагогіки, психології, фізичної культури, безпеки життєдіяльності, основ надання невідкладної медичної допомоги.

Психологічна підготовка є обов'язковою складовою частиною загальної підготовки до туристської подорожі. Кожна людина, готуючись до подорожі, керується при цьому певними міркуваннями, особистими мотивами. Бажання прийняти участь в туристському поході викликає у неї природний інтерес і очікування більш повного задоволення своїх сподівань. Якщо намічений план з якихось причин не реалізується, виникає розчарування, що супроводжується комплексом негативних емоцій. Відправляючись в подорож, людина сподівається побачитись щось нове, цікаве, незвичайне, отримати нові знання, збільшити досвід, підвищити свою технічну майстерність. Турист ставить перед собою завдання перевірити свої можливості в подоланні перешкод, в свою здатність виходити переможцем із складних ситуацій. Психологічна підготовка туриста включає формування вмінь комунікативної співпраці з іншими членами туристичної подорожі, розвиток навичок співпраці у команді, подолання можливих конфліктних ситуацій.

Тактико-технічна підготовка є однією з найважливіших сторін підготовки до здійснення подорожі. Вона включає в себе питання вибору місця, часу, тривалості та складності туристської подорожі, володіння тактикою проходження маршруту, вміння застосувати технічні прийоми подолання перешкод, знання правил організації і проведення спортивно-оздоровчих подорожей. На заняттях з тактико-технічної підготовки туристи здійснюють: попереднє визначення шляху руху групи та порядку її дій на різних ділянках маршруту; складання графіка руху, який відповідає умовам місцевості, силам групи та меті подорожі; встановлення фізичних навантажень на різних етапах; вибір спорядження та раціонального набору продуктів харчування; проводили розробку запасних варіантів маршруту; визначали можливості зв'язку та відмітки проходження контрольних точок.

На другому етапі головна увага надається розвитку практичних умінь. На заняттях головна увага приділяється покращенню фізичних та функціональних можливостей організму туристів, розвиток в них витривалості, сили, спритності, формуванню нових рухових вмінь. Розрізняють загальну фізичну і спеціальну підготовку туриста. Засобами загальної фізичної підготовки досягаються різнобічний розвиток фізичних можливостей і зміцнення здоров'я людини, розширення функціональних можливостей організму як основи працездатності і стимулювання процесів відновлення. Спеціальна підготовка туристів охоплювала такі напрямки діяльності як: вміння орієнтуватись на місцевості, розвиток координаційних навичок в подоланні природних перешкод, розстановки наметів, розбивки бівака, переноси валіз, організації життєдіяльності в природному середовищі. Окрема увага приділяється варіантам розробки та вибору оптимального маршруту подорожі, формуванню вмінь користування картою, компасом та іншими засобами орієнтування. Спеціальна підготовка туристів базується на принципах послідовності, систематичності, комплексності, об'єктивності, безперервності, спеціалізації, безпечності.

Під час туристського походу доводиться долати значні відстані протягом тривалого часу із значним фізичним навантаженням, що варіюється відповідно до складності рельєфу, темпу руху, метеорологічних умов, ваги рюкзака. Тому, рівню фізичної, психологічної, морально-вольової підготовленості туристів, дотримання ними мір безпеки під час подорожі, формуванню навичок надання першої медичної допомоги приділяється особлива увага.

На третьому етапі здійснювався контроль та порівняльний аналіз рівня підготовленості туристів.

Висновок. Підготовка туриста до спортивно-оздоровчої подорожі є основою у загальній підготовки туриста. Вона дозволяє підготувати людину до подолання труднощів туристичної подорожі, розвиває вміння діяти у команді, формує прикладні рухові навички. Така підготовка дозволяє туристу відчувати впевненість у своїх силах, приймати адекватні рішення, правильно діяти в нестандартних умовах, орієнтуватись на незнайомій місцевості, долати природні перешкоди, організовувати свій побут та відпочинок.

Література

1. Богатирьов, К.О. (2014). Перспективи розвитку молодіжного туризму. *Сучасні тенденції розвитку туризму*. ВП «МФ КНУКІМ», 3, 10-14.

2. Мозолев, О.М. (2020). Організація молодіжного спортивно-оздоровчого туризму: Навчальний посібник. – Хмельницький: Вид-во: ХГПА, 155 с.
3. Волкова, І.І., Кондакова, Х.О. (2014). Розвиток спортивно-оздоровчого туризму в Україні. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*, 4, 151–156.
4. Mozolev, O., Shorobura, I., Zdanevych, L., Hutsal, L., Marusynets, M., & Kravchuk, L. (2020). Influence of Physical Fitness of Students on the Quality of Leisure Organization in a Sports and Health Tourism. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*, 12(2), 117-131.
5. Грохов Г.П. (2016). Спортивно-оздоровчий туризм як засіб збереження здоров'я студентів. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*, 54-55, 142–148.
6. Конох, А.А. (2018). Оптимізація функціональної підготовленості студентів, які займаються активним туризмом під час літніх навчально-тренувальних зборів. *Основи спортивного туризму в рекреаційній діяльності*, Харків: ХДАФК, 2, 54-60.
7. Мозолев, О.М. (2021). Критерії розвитку якості освіти у сфері туризму, фізичної культури і спорту. *Multidisciplinary academic research and innovation. Abstracts of XXVII International Scientific and Practical Conference*. Amsterdam, Netherlands. 453-458.
8. Зенін, І.В. (2016). Особливості фізичної підготовки туристів. *Основи спортивного туризму в рекреаційній діяльності*, 3, 29–36.
9. Мулик, К.В. (2015). Спортивно-оздоровчий туризм у системі фізичного виховання школярів і студентів.

Гурський Денис,
студент групи Т-11(б) спеціальності 242 «Туризм»
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
Науковий керівник:
Онуфрійчук Леся Павлівна,
старший викладач кафедри теорії і методики
фізичної культури та валеології
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

ЗМІСТ ТА РІЗНОВИДИ РЕКРЕАЦІЙНОГО ТУРИЗМУ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Рекреаційно-оздоровчий та спортивно-рекреаційний туризм посідає важливе місце в суспільстві і виконує важливі соціальні функції: відновлення психофізичних ресурсів; покращує працездатність людини; дозволяє цікаво та з користю проводити дозвілля. По суті рекреаційно-оздоровчий та спортивно-рекреаційний туризм є найбільш доступними формами масового активного відпочинку, пізнання та вивчення навколишнього світу [1].

Аналіз досліджень та публікацій. Теоретичний аналіз наукових робіт зарубіжних та вітчизняних учених показав, що у багатьох країнах здійснюються систематичні фундаментальні та прикладні дослідження з питань рекреаційного відновлення. Проблеми організації рекреаційної діяльності вивчали:

О. Андрєєва, А. Гакман, Л. Заневська, Н. Ковальова, Н. Москаленко, М. Чернявський та ін.. Фізична рекреація як особливий вид рухової активності розглядається в наукових працях таких дослідників, як Н. Александрович, І. Бейгул, А. Гакман, О. Гладощук, Ю. Добуш, С. Єрмаков, В. Кашуба, Т. Крушевич, Л. Максименко, О. Мозолєв, С. Пангєлов, С. Свірщук, В. Токоног, В. Терещенко та ін.

Мета статті – охарактеризувати зміст рекреаційно-оздоровчого та спортивно-рекреаційного туризму.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «рекреація» характеризує процес відновлення фізичних, духовних і нервово-психічних сил людини, який забезпечується системою заходів і здійснюється у вільний від роботи час на спеціалізованих територіях [2].

До основних ознак рекреації відносять:

- добровільність участі;
- задоволення від участі (має переважно розважальний характер);
- рухова діяльність на дозвіллі, яка виконується у вільний час;
- фізичні вправи є головний засобом відновлення;
- позитивний вплив на організм людини;
- здійснюється переважно в природних умовах;
- прийнятність, корисність для суспільства (містить культурно-ціннісні аспекти, освітньо-виховні компоненти).

Заняття рекреаційно-оздоровчого типу дуже різноманітні. До них можна віднести купання у водоймищах, прогулянки, повітряні та сонячні ванни, ігри, збирання грибів, ягід, рибалка, полювання, та ін.

Рекреаційний туризм – це поширений і масовий вид вільного часу людей для відпочинку, оснований на пересуванні і спрямований на відновлення фізичних, духовних сил і працездатності людини. Туризм поділяється на чотири типи: пізнавальний, спортивний, оздоровчий і комбінований. Кожен тип передбачає наявність системоутворювальних чинників: зміна обстановки, посилене фізичне навантаження, зміцнення здоров'я [3].

Основу різних форм рекреаційно-оздоровчого туризму становлять природні способи активного пересування місцевістю – ходьба, гребля, їзда на велосипеді, ходьба на лижах тощо. Відповідно, залежно від умов і засобів пересування найбільш розповсюдженими є такі форми рекреаційно-оздоровчого туризму: пішохідний, водний, велосипедний, лижний, кінний [4]. Для багатьох країн світу рекреаційно-оздоровчий туризм є найбільш поширеним і масовим.

Усі різновиди рухової активності, які задовольняють потребу в активному відпочинку, реалізуються в процесі фізичної (спортивної) рекреації. Змістом спортивно-рекреаційної діяльності є цілеспрямована рухова діяльність людини, що спрямована на відновлення функцій організму [5].

Заняття рекреативного типу принципово відрізняються від спортивних тренувань інтенсивністю, обсягом навантаження та формами організації. Рекреативно-оздоровчі види діяльності (фізкультурно-спортивні розваги, туристичні походи з помірним навантаженнями тощо) забезпечують здоровий відпочинок, сприяють задоволенню емоційних потреб, сприяють психологічному

відновлюванню. Розрізняють три форми рекреаційного відновлення – туризм, оздоровлення та відпочинок [6].

В Україні існують усі передумови для розвитку галузі спортивно-рекреаційного туризму. Про це свідчить географічне положення країни, сприятливі кліматичні умови, різноманітність рельєфних маршрутів та історико-культурна спадщина.

Однією із вагомих складових розвитку вітчизняного туризму, є створення туристично-спортивних, туристично-оздоровчих та туристично-рекреаційних комплексів, які є базовими елементами туристичної діяльності. Рекреаційно-спортивні об'єкти відіграють першочергову роль на регіональному ринку туризму, як засобу соціально-культурного, пізнавального та оздоровчого аспекту туристичної діяльності. Однак недостатній розвиток сервісу, інфраструктури та матеріальної бази туристичних об'єктів створюють низку проблем, що сприяють зниженню конкурентоспроможності вітчизняного спортивно-рекреаційного туризму в Україні. Саме тому багато туристів з України надають перевагу рекреаційно-оздоровчому туризму за кордоном [7]. Але зараз головною проблемою на шляху розвитку рекреаційно-оздоровчого туризму стає воєнний стан та соціально-економічна ситуація в державі, що безпосередньо впливає на зниження потоків як внутрішнього так і міжнародного туризму.

Висновки. Туризм у сучасному світі сприймається як один із головних чинників рекреаційної діяльності. Цінність рекреаційно-оздоровчого та спортивно-рекреаційного туризму полягає в його різнобічному впливі на організм людини, відновлювальними навантаженнями, позитивним емоційним сприйняттям. Туристичні подорожі дають змогу відновити працездатність і зміцнити здоров'я.

Література

1. Aleksandrovich, N., Skinder, N., Ohurtsova, O., Torianik, I., & Teterina, T. (2019). Розвиток спортивно-рекреаційного туризму в Україні. *ScienceRise*, (5), 10-14.
2. Мозолєв, О.М. (2021). Туризм як сучасний вид рекреації студентської молоді. *Актуальні проблеми розвитку освіти в сфері туризму, фізичної культури та спорту: матеріали IV всеукр. наук-практ. конф.* 92-95.
3. Терещенко В.І. (2018). Сучасні оздоровчі технології: фітнес, рекреація, туризм: початковий посібник – Київ: Міленіум, 178 с.
4. Мозолєв О.М. (2020). Організація молодіжного спортивно-оздоровчого туризму: Навчальний посібник. – Хмельницький: Вид-во: ХГПА, 155 с.
5. Гакман А. В. (2021). Теорія та методика фізичної рекреації : навч. посібник. : Чернівці. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 264 с.
6. Markus, Z., Perovic, D., Pekovic, S., & Popovic, S. (2019). Assessing tourist revisit intention through the sports and recreational services offered. *Business Systems Research: International journal of the Society for Advancing Innovation and Research in Economy*, 10(2), 141-150.
7. Mozolev, O., Dolynska, O., Khmara, M., Shorobura, I., Romanyshyna, O., Aliksieiev, O. and Kravchuk, L. (2021) Research of Priorities in Providing Animation Services for Different Age Groups of Tourists from Ukraine. *Open Journal of Social Sciences*, 9, 97-108. DOI:10.4236/jss.2021.910007

*Гуцал Людмила Антонівна,
доцент кафедри туризму,
фізичної культури та валеології
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії,
кандидат педагогічних наук, доцент*

ЗНАЧЕННЯ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ «ТУРИЗМ» ДЛЯ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Постановка проблеми в загальному вигляді. Туристична галузь має великий потенціал розвитку, незважаючи на закриті кордони, у зв'язку з воєнним станом, пандемією та COVID-19, що спричинили кризові явища в світовій економіці. Особливе місце сьогодні займає розвиток внутрішнього туризму в Україні. Популяризацію регіонів Хмельницької області та розробкою нових ідей організації туризму в регіоні здійснюють здобувачі освітньо-професійної програми «Туризм» Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії [1].

Мета статті. Розкрити значення та зміст освітньо-професійної програми «Туризм» у розвитку регіонального туристичного потенціалу в умовах децентралізації.

Викладення основного матеріалу дослідження. Підготовку фахівців для туристичної діяльності здійснює кафедра туризму, теорії і методики фізичної культури і валеології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії. Участь в розробці освітньої програми Туризм брали представники бізнесу, академічної спільноти, які мають досвід практичної діяльності у галузі туризму та здобувачі вищої освіти. Пріоритетами розвитку освітньо-професійної програми Туризм є: розробка та впровадження процедур залучення практиків галузі до процесу викладання навчальних дисциплін; збереження та розширення контингенту студентів; підвищення рівня наукової та педагогічної кваліфікації науково-педагогічних працівників кафедри, активізація їх академічної мобільності; оновлення та доповнення бази електронних навчально-методичних ресурсів; модернізація засобів проведення занять, розширення переліку дисциплін вибіркової частини [2].

Ціллю освітньо-професійної програми «Туризм» є формування та розвиток у здобувачів вищої освіти загальних та спеціальних компетентностей для успішного здійснення професійної діяльності у галузі туризму, розвиток практичних навичок у туристичних підприємствах.

Особливість освітньо-професійної програми «Туризм» полягає у розвитку туристичної діяльності в умовах становлення та розвитку територіальних громад, що сприятиме популяризації регіонів України у світовому туристичному просторі. Формування загальних та спеціальних компетентностей здобувачів у галузі туризму, із врахуванням туристичних можливостей Хмельницької області [1; 2]. Включені до освітньо-професійної програми «Туризм» освітні компоненти змістовно охоплюють різні сфери та аспекти туристичної діяльності, що створює достатні передумови для працевлаштування випускників, практична підготовка протягом навчання у туристичних компаніях. Поглиблена мовна підготовка сприяє набуттю студентами конкурентних переваг на вітчизняному та

закордонному ринку праці. Наявність широкого переліку вибіркових навчальних дисциплін загальноакадемічного та професійного вибору для формування індивідуальної траєкторії сприяють здобуттю студентами додаткових загальних компетентностей, особистісному розвитку здобувача освіти та запровадження міждисциплінарності в освітній процес. Програма орієнтована на активну інтеграцію у Європейський освітній та науковий простір за рахунок залучення студентів та викладачів до програм академічної мобільності, участі у міжнародних конференціях, симпозіумах, літніх школах тощо [2].

Регіональний контекст освітньо-професійної програми Туризм враховується завдяки співпраці кафедри з Департаментом економічного розвитку, курортів і туризму Хмельницької ОДА, Управлінням культури і туризму Хмельницької міської ради, Хмельницьким обласним центром туризму і краєзнавства учнівської молоді, Хмельницьким міським центром туризму, краєзнавства та екскурсій учнівської молоді, Хмельницьким обласним краєзнавчим музеєм, музеєм історії міста Хмельницького, Хмельницьким обласним літературним музеєм, Хмельницьким обласним літературним музеєм, заповідником «Межибіж», Національним природним парком «Подільські Товтри», туристичною агенцією «Ніка-Тур-Вояж», туристичною агенцією «Alice Tour», туристичною агенцією «Байдак Тур», туристичною агенцією «Навколо світу – XXI», туристичною агенцією «Happy travel», туристичною агенцією «Супутник Поділля», ТОВ «Аутсорсинг тім», громадською організацією «Науково-історична спільнота «Сокиринський парнас Галаганів» [2].

Аналіз ринку праці, який базувався на даних «Аналітичного звіту щодо професійно-кваліфікаційного прогнозування в Україні» на період до 2025 року, урахування досвіду підготовки фахівців у галузі сфери обслуговування провідних закладів вищої освіти України регіоні, обмін думками з фахівцями галузі та науковцями під час виставок, консультації з стейкхолдерами, свідчать про те, що цілі та програмні результати навчання за програмою відповідають тенденціям розвитку спеціальності «Туризм».

Туризм визначений як пріоритетна галузь розвитку економіки України та Хмельницької області. Визначення цілей освітньо-професійної програми Туризм орієнтоване на постійний попит у фахівцях за даною спеціальністю. Випускова кафедра тісно співпрацює з Департаментом економічного розвитку, курортів і туризму Хмельницької обласної державної адміністрації досліджуючи туристичний ринок. Одним з важливих напрямів розвитку туризму в Хмельницькій області є сільський зелений, агротуризм, лікувально-оздоровчий туризм та ін., що базується на моніторингу вітчизняної сфери туризму та ринку освітніх послуг.

Галуzeвий контекст було враховано під час формулювання цілей та програмних результатів навчання, шляхом аналізу тенденцій розвитку ринку праці, попиту на фахівців з туризму в Україні та регіоні. Постійно проводиться моніторинг вітчизняної сфери туризму з метою визначення тенденцій і напрямків розвитку ринку туристичних послуг, з урахуванням регіональної специфіки. Базовою концепцією навчальної та наукової діяльності обрано концепцію сталого туризму задля регіонального розвитку (відповідно до принципів UNWTO,

2017 р.). Регіональний контекст враховано шляхом вивчення інтересів та побажань стейкхолдерів. Розроблено ряд освітніх кваліфікацій, які надають здобувачам можливість самостійного вибору додаткових професійних якостей. Аналіз Програми соціально-економічного та культурного розвитку області на 2019 та 2020 рр. – Хмельницька обласна рада свідчить про позитивні тенденції у розвитку туристичної сфери регіону. Науково-педагогічний склад кафедри приймає участь у розробленні регіональних програм розвитку туристичних дестинацій. Члени проєктної групи беруть участь у реалізації науково-дослідної теми: «Розвиток регіонального туристичного комплексу в умовах децентралізації» [2].

Наукова і професійна проблематика кафедри запропонована у тематиці кваліфікаційних дипломних робіт як-от: історико-культурні ресурси Хмельницької області, організація молодіжного оздоровчого туризму, організація лікувально-оздоровчого туризму в Україні, Туристичні ресурси Хмельницької області: сучасний стан та перспективи використання, сучасний стан та перспективи розвитку велотуризму в Україні, сучасний стан та перспективи розвитку туризму в Україні, інклюзивний туризм та його інтеграція у загальноосвітню систему туризму, особливості розвитку екологічного туризму в Україні, розвиток релігійного туризму в Україні та ін. [3; 4; 5].

На кафедрі функціонують наукові гуртки «Хмельниччина туристична», «Туризмознавець», фізкультурно-оздоровчий туристичний «Едельвейс». Мета яких поглиблення загальних та професійних компетентностей в галузі туризму, що направлені на здобуття студентом знань, вмінь і навичок успішної роботи в сфері обслуговування туристичного комплексу країни і дозволяють йому бути екологічно відповідальним, соціально мобільним та затребуваним на ринку праці [6]. Важливе завдання полягає у розвитку туристичної діяльності в умовах становлення та розвитку територіальних громад, що сприятиме популяризації регіонів України у світовому туристичному просторі [7; 8]. Студенти під час навчальних занять, виробничої практики, поїздок до мість локації працюють над популяризацією та дослідженням визначених локацій (Рис.1).

Рис.1 Здобувачі освітньо-професійної програми «Туризм» під час практичних навчальних занять.

Залучення здобувачів освіти до практичної розробки та реалізації туристичного продукту в рамках проекту «Туристичні Магніти», яку активно розробляє Хмельницька область. Здобувачі освітньо-професійної програми Туризм беруть участь у щорічній всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми розвитку освіти в сфері туризму, фізичної культури та спорту».

Викладачі кафедри публікуються у періодичних виданнях, які включені до наукометричних баз Scopus або Web of Science Core Collection, фахових виданнях, беруть участь у міжнародних та всеукраїнських публікаціях з данної проблематики. Беруть участь у професійних об'єднаннях за спеціальністю: члени Асоціації Індустрії Гостинності України, учасники Мережі знань Національної туристичної організації України [2].

Стратегією розвитку Хмельницької області на 2021-2027 роки визначено туризм одним із пріоритетних напрямів розвитку нашого краю. Хмельниччина має значні можливості для розвитку туристичного та рекреаційного потенціалу. Зростання попиту на внутрішній туризм, у тому числі зелений, сільський та оздоровчо-лікувальний підвищить популярність пам'яток культурної спадщини, об'єктів природно-заповідного фонду, курортів та спонукатиме до подальшої популяризації місцевих традицій та промислів.

Висновки. Викладачі кафедри туризму, теорії і методики фізичної культури та валеології та здобувачі освітньо-професійної програми «Туризм» працюють над розвитком регіонального туристичного потенціалу Хмельниччини. На Хмельниччині майже кожна територіальна громада має перспективи для надання туристичних послуг у сфері сільського зеленого туризму, агротуризму, лікувально-оздоровчого та ін. видів туризму, що сприятиме стійкому зростанню благополуччя регіону та популяризації регіону у Європейському просторі.

Література

1. Петрова, І. В., & Долинська, О. О. (2021). Перспективи розвитку туризму Хмельницької області. *Актуальні проблеми розвитку освіти в сфері туризму*, 110.
2. Шоробура, І. М. (2022). Підготовка майбутніх фахівців спеціальності 242 «туризм» в Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії. *Актуальні проблеми розвитку освіти в сфері туризму*, 84.
3. Стесенко, З. Д., & Мозолев, О. М. (2021). Інклюзивний туризм: сутність та специфіка його організації. *Актуальні проблеми розвитку освіти в сфері туризму*, 144.
4. Загоруй, В. П., & Хмара, М. А. (2022). Екскурсійна діяльність в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Актуальні проблеми розвитку освіти в сфері туризму*, 30.
5. Роїк, А. П., & Долинська, О. О. (2022). Розвиток сільського зеленого туризму на Хмельниччині. *Актуальні проблеми розвитку освіти в сфері туризму*, 61.
6. Мозолев О.М. (2021). Критерії розвитку якості освіти у сфері туризму, фізичної культури і спорту. Multidisciplinary academic research and innovation. Abstracts of XXVII International Scientific and Practical Conference. Amsterdam, Netherlands. 453-458.

7. Карчевська, М. О., & Цимбалюк, С. М. (2022). Перспективи розвитку туризму в Україні. *Актуальні проблеми розвитку освіти в сфері туризму*, 37.
8. Мозолев, О.М. (2021). Туризм як сучасний вид рекреації студентської молоді. In *Актуальні проблеми розвитку освіти в сфері туризму, фізичної культури та спорту: матеріали IV всеукр. наук-практ. конф* (pp. 92-95).

*Долинська Олеся Олегівна,
доцент кафедри туризму, теорії і методики
фізичної культури та валеології
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії,
доктор філософії, доцент*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВОЛОНТЕРСЬКОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Волонтерський туризм є одним з видів туризму у світі, що динамічно розвивається. Це надає можливість молоді, активним громадянам та іноземцям не лише відвідати цю країну, але й взяти участь у волонтерських проєктах та зробити щось корисне для місцевих громад. Волонтерський туризм стає все більш популярним серед людей, які бажають не просто побачити нові місця і познайомитися з новими культурами, але й залишити позитивний слід у тих місцях, де вони побувають. Волонтерські програми можуть включати роботу з дітьми, підтримку екологічних проєктів, допомогу в будівництві та ремонті будівель, сприяння розвитку місцевих громад та інше. Україна є країною, яка зазнала значних змін в результаті російсько-української війни. У післявоєнний період потрібно буде багато відбудовувати, реставрувати, багато людей будуть потребувати допомоги та підтримки. Волонтерський туризм може стати корисним в таких умовах, надаючи допомогу та сприяючи розвитку туризму в країні.

Аналіз досліджень та публікацій. Волонтерський туризм є однією з галузей туризму, що розвивається найшвидше у світі. Останніми роками спостерігається збільшення попиту на цей вид туризму, і, відповідно, зростання числа досліджень у цій галузі. Дослідження з волонтерського туризму охоплюють широкий спектр тем, включаючи економічні, соціальні, культурні та інші аспекти. Сучасний стан та особливості статусу волонтерського руху досліджували такі вітчизняні науковці: М. Е. Кругляк, О. О. Проценко, Т. Л. Лях та інші.

Мета статті – розкрити зміст та структуру волонтерського туризму. Визначити перспективи розвитку волонтерського туризму в Україні.

Викладення основного матеріалу дослідження. Волонтерський туризм – це форма туризму, яка включає в себе можливість відвідати іншу країну, регіон або місто, але не тільки з метою відпочинку і розваг, а й для того, щоб взяти участь у волонтерських програмах та виконувати роботу, що допоможе місцевому населенню або природному середовищу.

Волонтерський туризм стає все більш популярним серед людей, які бажають не просто побачити нові місця і познайомитися з новими культурами,

але й залишити позитивний слід у тих місцях, де вони побувають. Волонтерські програми можуть включати роботу з дітьми, підтримку екологічних проєктів, допомогу в будівництві та ремонті будівель, сприяння розвитку місцевих громад та інше.

Один з головних переваг волонтерського туризму полягає у тому, що він допомагає зрозуміти місцеву культуру та взаємодію з місцевим населенням. Волонтери працюють з місцевими жителями та виконують завдання, які можуть бути корисними для розвитку місцевої громади. Це також дає можливість відчувати себе частиною цієї громади та зрозуміти проблеми, з якими вона стикається [2].

Крім того, волонтерський туризм може бути корисним для розвитку професійних навичок. Участь у волонтерських програмах може допомогти збільшити навички у спілкуванні, лідерстві, організації та інших сферах. Також це може бути корисно для отримання нових досвідів та поглиблення знань.

Волонтерський туризм став популярним у світі вже десятки років тому. Перші волонтерські програми з'явилися в США в 1950-х роках, коли багато молодих людей вирішили поїхати до Мексики, щоб допомогти місцевій громаді у будівництві шкіл та інфраструктури. У 1960-х та 1970-х роках волонтерські програми стали популярними серед студентів, які хотіли поєднати відпочинок з можливістю допомогти іншим. Згодом ці програми розширилися на весь світ та залучили все більше людей з різних країн та культур. У 1990-х роках волонтерський туризм став досить популярним у Європі та Японії. У багатьох країнах були створені організації, які сприяють організації волонтерських програм, зокрема підтримці місцевих проєктів, забезпеченні місцем проживання та харчуванням для волонтерів [3; 4].

У 2000-х роках волонтерський туризм став доступним для людей з різних соціальних та економічних груп. Деякі компанії та організації почали пропонувати волонтерські програми, які включають в себе відпочинок та можливість допомогти місцевій громаді. Згодом з'явилися онлайн-платформи, які забезпечують доступ до різних волонтерських програм по всьому світу. Сьогодні волонтерський туризм продовжує зростати, пропонуючи людям різні можливості допомогти місцевим громадам та природному середовищу.

Україна є країною, яка зазнала значних змін в результаті російсько-української війни. У післявоєнний період потрібно буде багато відбудовувати, реставрувати, багато людей будуть потребувати допомоги та підтримки. Волонтерський туризм може стати корисним в таких умовах.

По-перше, волонтерський туризм може допомогти відновленню інфраструктури та господарства в зонах військових дій. Багато іноземних волонтерів мають професійні навички та знання, які можуть бути корисними для місцевих жителів, які потребують допомоги у відновленні будівель, доріг, інших інженерних споруд та економіки. Це може допомогти місцевим громадам піднятися після війни та стати самодостатнішими.

По-друге, волонтерський туризм може допомогти у збереженні культурної спадщини та традицій. В Україні є багато історичних та культурних пам'яток, які зазнали пошкоджень під час війни. Завдяки волонтерам, які допомагають у реставрації та збереженні цих пам'яток, ми можемо зберегти цю спадщину для майбутніх поколінь.

По-третє, волонтерський туризм може стати корисним для розвитку туризму в країні. Україна має великий потенціал для розвитку туризму, але багато регіонів зазнали знищень під час війни. Волонтери можуть допомогти відновити інфраструктуру, забезпечити безпеку для туристів та зробити регіони більш доступними для від

Волонтерський туризм – це форма туризму, яка поєднує в собі волонтерство та подорожі. Ця форма туризму стала дедалі популярнішою в останні роки і має свої сильні та слабкі сторони.

Серед сильних сторін волонтерського туризму можна виділити наступні:

1) Допомога та внесок у розвиток громад: Волонтери, які приїжджають в іншу країну, допомагають розвивати місцеві громади. Вони можуть надавати допомогу в будівництві, ремонті інфраструктури, навчанні та іншій діяльності, що сприяє розвитку громади.

2) Знайомство з іншою культурою: Волонтерський туризм надає можливість познайомитися з новою культурою та традиціями, сприяє розширенню світогляду та відкриттю нових горизонтів.

3) Позитивний вплив на саморозвиток: Волонтери набувають нових навичок та здібностей, покращують комунікаційні та лідерські якості, набувають досвіду роботи в міжнародному колективі [1].

Однак, волонтерський туризм має також свої слабкі сторони, серед яких можна виділити наступні:

1) Ризик негативного впливу на місцеві громади: Якщо волонтери не мають досвіду та знань про місцеві проблеми та потреби, їхні дії можуть бути некорисними та навіть шкідливими для місцевих жителів. Також, надмірна увага до волонтерів може перешкоджати розвитку місцевих ініціатив та самостійності.

2) Ризик культурного непорозуміння.

Волонтерський туризм сприятиме розвитку туризму в Україні, оскільки привертає увагу до різних регіонів країни та популяризує їх серед іноземних волонтерів та туристів. Це може позитивно позначитися на економіці країни, особливо у малих містах та сільських регіонах [3].

Основна ідея волонтерського туризму полягає в тому, що туристи-волонтери здійснюють різноманітні проекти, які можуть бути спрямовані на розвиток екотуризму, соціальну допомогу, охорону здоров'я, культурний обмін та інші. Волонтерські проекти можуть бути організовані різними організаціями та громадськими об'єднаннями, які мають за мету покращення життя місцевих громад [2]. Однією з найбільших переваг волонтерського туризму є можливість для людей з різних країн та культур працювати разом над спільним проектом. Це дозволяє волонтерам пізнавати різноманітні культури та способи життя, а також вдосконалювати міжкультурні навички та розуміння.

Висновки. Розвиток волонтерського туризму в Україні особливо актуальний в теперішній час. Він дає можливість відновити пошкоджені об'єкти та міста, а з іншого боку дає можливість поглибити знань про культуру та традиції країни, познайомитися іноземцям з місцевими жителями, їхнім способом життя та потребами. Волонтерські проекти, що організовуються в Україні, можуть бути спрямовані на допомогу в різних сферах життя, таких як соціальний захист, розвиток туризму, екологія, охорона здоров'я, освіта та інші. Це надає

можливість волонтерам розвинути свої навички та здібності у співпраці з місцевими організаціями та громадами, а також покращити свої лідерські та комунікативні навички. Крім того, волонтерський туризм сприяє розвитку туризму в місцях, де проводяться проекти. Він популяризує регіон та допомагає підтримувати його екологічну та культурну спадщину. Також волонтерський туризм може сприяти розвитку громадського сектору та покращенню життя місцевих громад.

Література

1. Геваковська, М. (2013). Волонтерський туризм. *Вісник Львівського університету. Серія географічна*, (43 (1)), 178-183.
2. Долинська, О. О. (2021). Сільський туризм хмельницької області: сучасний стан та перспективи розвитку. *Вісник Одеського національного університету. Географічні та геологічні науки*, 26(1 (38)), 105-116.
3. Миронец Д. (2015) Волонтерський туризм: проблеми, пошуки, перспективи. *Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасні тенденції розвитку туризму»*. Частина II. Миколаїв: ВП «МФ КНУКІМ», 66–67.
4. Мозолев О.М. (2021). Напрямки розвитку екологічного туризму серед молоді України. *The XXVI International Science Conference «Topical issues of practice and science»*, London, Great Britain. 795-798.

*Друзь Надія Ігорівна,
студентка групи Т-11(б) спеціальності 242 «Туризм»
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
Науковий керівник:
Долинська Олеся Олегівна,
доцент кафедри туризму, теорії і методики
фізичної культури та валеології
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії,
доктор філософії, доцент*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СПОРТИВНО-ЕКСТРЕМАЛЬНОГО ТУРИЗМУ

Постановка проблеми у загальному вигляді. У сучасному світі все більшого розвитку набувають нові види туризму. Одним з найбільш популярних у світі є спортивно-екстремальний туризм. Спортивно-екстремальний туризм є видом активного туризму, спрямований на отримання гострих відчуттів, що зв'язано з ризиком здоров'я і життя мандрівника. Спортивно-екстремальний туризм має багато спільного зі спортивним та пригодницьким туризмом, проте суттєво відрізняється основною метою та формами реалізації. Так само як і спортивний туризм, екстремальний туризм передбачає значні фізичні навантаження, але при цьому він не спрямований на досягнення спортивних результатів і не є видом діяльності змагань. Як і пригодницький туризм, екстремальний туризм пов'язаний з несподіваними подіями, але основною метою

екстремальних туристів є не власне пригода, а задоволення потреб у гострих відчуттях, що виникають у процесі перевірки своїх сил та здібностей.

Аналіз досліджень та публікацій. Питання розвитку спортивно-екстремального туризму присвятили свої роботи Бутко І.І., Гуляев В.Г., Заїка О.І., Краченко Н.П., Притков В.Ю., Романов А.А., Ткаченко Т.І., Хмара М.А. В роботах вищезгаданих авторів проаналізовано розвиток певних видів екстремального туризму.

Мета статті – розкрити зміст та види спортивно-екстремального туризму. Визначити перспективи розвитку спортивно-екстремального туризму.

Викладення основного матеріалу дослідження. Екстремальний туризм зародився на основі спортивного туризму – виду туризму, в основі якого лежать змагання на маршрутах, що включають подолання категорійних перешкод в природному середовищі (перевалів, вершин, порогів, каньйонів, печер і ін.), і на дистанціях, прокладених в природному середовищі і на штучному рельєфі. Але багатьом була не до вподоби системність та категорійність, залучені зі спорту, тому поступово почався відхід в бік некатегорійного, нерегламентованого та самостійного виду туризму – спочатку спортивно-екстремального, та екстремального [1].

Спортивно-екстремальний туризм – це вид активного відпочинку, який включає в себе виконання різноманітних екстремальних спортивних заходів, що вимагають від людини фізичної підготовки та міцного характеру. Це може бути бундстаг, віндсерфінг, скелелазіння, парашутний спорт та інші види екстремальних вправ, які викликають сильні емоції та надзвичайний адреналін. Основною метою спортивно-екстремального туризму є відчуття нових вражень та підвищення самооцінки та віри в себе [2]. Люди, які займаються спортивно-екстремальним туризмом, відкривають для себе нові горизонти, досліджують далекі куточки світу та зустрічають нових друзів. Необхідно відзначити, що визначення рівня екстремальності є досить суб'єктивним і залежить від підготовки, накопиченого досвіду, темпераменту та психофізіологічних якостей особистості. У зв'язку з цим, для багатьох людей екстремальним може бути будь-який вид діяльності, що не зустрічається у звичайному житті, що викликає сплеск емоцій та своєрідний позитивний стрес для організму. Найбільш популярні види:

- Вейкбордінг є комбінацією водних лиж, сноуборду, скейту та серфінгу. Катер буксирує рейдера, що стоїть на короткій дошці. Рухаючись на швидкості 30-40 км/год. з додатковим баластом на борту, катер залишає за собою хвилю, яку людина використовує як трамплін. У стрибку можна зробити безліч різноманітних трюків.
- Віндсерфінг – вид вітрильного спорту та водних розваг, в основі якого лежить майстерність управління на водній поверхні.
- Водні лижі – один із найвідоміших видів активного відпочинку. Це гідна заміна гірським та біговим зимовим лижам.
- Дайвінг – це підводне плавання зі спеціальним спорядженням. Дайвінг ділять на три класи: рекреаційний дайвінг – підводне плавання для відпочинку, обмежене заглибшки до 40 метрів; професійний дайвінг (чи комерційний);

фрідайвінг – підводне плавання на затримці дихання, дозволяє пробути під водою кілька хвилин.

- Каякінг – вид спорту та екстремального туризму, який полягає у плаванні на воді у вузьких довгих човнах (каяках), середньою довжиною від 2,7 до 5 метрів та середньою шириною від 50 до 80 см. Цей вид спорту розрахований на одну особу. Розрізняють три основні його напрями: слалом, родео та сплав. Слалом – це вміння маневрувати на каяку, відчуваючи шлюпку та воду; родео – виконання різних трюків на шлюпці з допомогою особливостей рельєфу річки; сплав – водний похід гірською річкою, часто з елементами гри, де необхідно подолати перешкоди у вигляді бочок, водяних валів та інших перешкод.
- Рафтинг – це сплав групи людей бурхливою річкою на спеціальному надувному судні, яке називається «рафт», байдарці або каное. Рафтинг тури можуть передбачати поїздки на день або багатоденні подорожі. Під час багатоденних турів туристи потрапляють у віддалені місця з незайманою природою.
- Серфінг – водний вид спорту, в якому спортсмен повинен зловити хвилю, що йде до берега, і проїхати на її гребені на спеціальній плоскій дошці з невеликим кілем (лежачи або стоячи).

Спортивно-екстремальний туризм – це досить молодий вид активного відпочинку, історія розвитку якого починається в кінці ХХ століття. Зародження цього виду туризму пов'язано зі змінами в суспільстві, що відбувалися в той час, а саме з розвитком масової культури та зростанням інтересу до здорового способу життя та екстремальних видів спорту. У 1960-х роках активно розвивався у Європі та США. Найбільшою популярністю користувався у молоді.

На сьогоднішній день спортивно-екстремальний туризм найбільш популярніший у Східній Азії, в Європі, в Північній Америці. Жителі Європи та Північної Америки навіть відносять екстремальний туризм до найбільш популярних видів спорту. До того ж доходи у населення цих частин світу значно вище, ніж в Україні, тому там екстремальним туризмом можуть займатися майже всі бажаючі [3].

Однією з перспектив розвитку спортивно-екстремального туризму є збільшення кількості різноманітних видів екстремальних видів спорту, які можна практикувати в рамках цього виду туризму. Нові технології та обладнання дозволяють людям займатися спортом, які раніше були недоступними через обмеження технічних можливостей або безпекових ризиків.

Космічний туризм – один з найперспективніших напрямів розвитку сфери розваг. Це найдорожчий і, мабуть, найекзотичніший вид екстремального туризму – подорож на орбіту Землі. Сьогодні космічних туристів досить мало, але при цьому очевидно, що цей вид екстремального туризму має величезний потенціал зростання. 16 лютого 2022 року компанія Virgin Galactic розпочала продаж квитків на космічні польоти. Заплановано продати 1000 квитків за ціною 450 тисяч доларів. Для менш заможних любителів космічних пригод центри підготовки космічних польотів пропонують найширший спектр послуг

(наприклад, випробувати себе на відповідних тренажерах, випробувати відчуття невагомості) [4].

Висновки. Спортивно-екстремальний туризм стає все більш популярним видом активного відпочинку, який привертає увагу людей з усього світу. За останні десятиліття цей вид туризму зазнав багатьох змін та інновацій, що вказує на його потенціал для подальшого розвитку.

Література

1. Паращук А.М., Мозолев О.М. (2022). Сутність і специфіка організації спортивного туризму. *Актуальні проблеми розвитку освіти в сфері туризму, фізичної культури та спорту: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф.* 54-58.
2. Хмара, М. А., & Торченко, О. В. (2022, February). Екстремальний туризм на Закарпатті: перспективи розвитку. In *The VI International Scientific and Practical Conference «Innovations technologies in science and practice* (pp. 580-583).
3. Притков В.Ю., Жердьов А.Е. (2012). Екстремальний туризм в Україні: сучасний стан та перспектива розвитку. *Географія та туризм*, 44-51.
4. Заїка, О. І., & Вишневецька, І. О. (2019). Основні види сучасного екстремального туризму. *Редакційна колегія*, 140.

Загоруй Вікторія Павлівна,
*студентка групи Т-31(б), спеціальності 242 «Туризм»
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
Науковий керівник:
Онуфрійчук Леся Павлівна,
старший викладач кафедри туризму,
теорії і методики фізичної культури та валеології
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасна туристична діяльність є однією з основних галузей економіки України. Паралельно з розвитком цієї галузі, в країні також розвивається транспортна, продовольча та міська інфраструктура, яка надає переваги розвитку туристичної промисловості. Проте, ринок збуту туристичних послуг є дуже вразливим до криз різного походження, таких як епідемії, воєнні конфлікти, стихійні лиха, соціально-економічні та політичні кризи, що призводять до дестабілізації в країні. Саме цей факт підтверджує, що туристична діяльність в країні з початку повномасштабної війни зазнала краху. Велика кількість туристичних компаній припинила свою роботу або перекваліфікувала профіль діяльності, а більшість готелів, санаторіїв та туристичних баз стали тимчасовим житлом для людей з окупованих територій. Ситуацію ускладнює і те, що повітряний простір над Україною є закритим для польотів.

Попри військові дії, які все ще тривають в багатьох областях нашої держави, та встановлені обмеження, туристичний сектор продовжує розвивати свою діяльність в безпечних регіонах, де бойові дії не ведуться активно. Однак, туристична діяльність під час війни має певні особливості, які потребують додаткового розгляду та аналізу.

Аналіз досліджень і публікацій. Особливості розвитку туризму в Україні та його впливу на сучасний світовий туристичний ринок розглядаються у роботах таких вітчизняних та зарубіжних науковців, як В. Вечерський, І. Дворська, О. Долинська, А. Зарубіна, Л. Коруняк, О. Мозолєв, О. Павлиш, І. Шоробура та інших. Проте, на сьогоднішній день, питання щодо особливостей функціонування туризму в умовах воєнного стану є недостатньо дослідженим.

Мета статті – аналіз особливостей туристичної діяльності в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. Туризм – динамічна та високоприбуткова сфера економічної діяльності. У 2020 році внесок туристичної індустрії у світовий ВВП склав 4,7 трлн доларів. В багатьох країнах та регіонах світу саме туризм виступає в ролі каталізатора соціально-економічного розвитку шляхом стимулювання інших секторів економіки, таких як сфера транспортування, сфера громадського харчування і розміщення тощо.

У 2019-2020 рр. туристична індустрія по всьому світі зіткнулася з серйозною проблемою для свого розвитку – поширенням епідемії Covid-19. Закрилися кордони багатьох країн, зупинилося авіаційне і залізничне переміщення, у багатьох містах було введено режим повної самоізоляції [1]. Всесвітньою радістю з туризму та подорожей навесні 2020 року було досліджено, що пандемія коронавірусу щодня скорочувала до мільйона робочих місць у світовому туризмі. Проте, вже в кінці 2021 та на початку 2022 року туристична галузь почала налагоджувати свою роботу. В січні 2022 року було зафіксоване значне зростання туристичного потоку в порівнянні з 2021 роком. Туризм в Україні також почав відновлюватися.

Однак, у лютому 2022 року туристична галузь зіткнулася з новим випробуванням – російсько-українською війною, що значно вплинула на стан туризму у глобальних масштабах. Війна в Україні послабила надії європейських держав на відновлення туризму після масової епідемії Covid-19. Основними проблемами, з якими зіткнулися сучасні європейські держави у туристичній діяльності після початку війни в Україні, є: зменшення українських туристів і часткова втрата російських туристів; обмеження щодо здійснення діяльності авіакомпаній та використання ними повітряного простору; значно більші витрати на паливо й харчування порівняно з іншими роками; зниження доходу туристичних компаній тощо.

Проте, найбільш проблематичною у туристичній галузі війна виявилася для України. Цього року українським та іноземним туристам є недоступними морські курорти і відпочинок на морі в межах України в загальному. Чимало туристичних баз та курортів наразі знаходяться під окупацією або в безпосередній близькості до зони бойових дій. Наразі це Запорізька, Херсонська та Миколаївська області. Влітку 2022 року курортний сезон не відкривали й в Одеській області. Всупереч тому, що західна частина України є відносно безпечною для відвідання, великого

напливу туристів немає на жодному відомому курорті – Буковелі, Трускавці, Східниці чи Шацьких озерах.

Постраждав від війни також і перспективний медичний туризм, такий як оздоровлення чи сучасна репродуктивна медицина. Іноземні туристи бояться відвідувати Україну, а самі українці не готові доки вкладати в щось подібне кошти, враховуючи нестабільну ситуацію в країні. Також варто зазначити, що з початку повномасштабного вторгнення велика кількість санаторіїв перепрофілювалися на реабілітаційні центри та приймають постраждалих від війни.

Попри поглиблення туристичної кризи та практичного знищення туризму на південних територіях України, туристичний потенціал нашої країни все ще залишається доволі високим.

На території нашої держави в цілому знаходиться понад 170 тисяч пам'яток, 65 історико-культурних заповідників, 6 культурних об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО тощо. Українська туристична галузь постійно приваблювала вітчизняних та іноземних туристів лікувальними водами Закарпаття та Львівщини, гірським відпочинком у Буковелі, історичними місцями Полтавщини, соляними шахтами Донеччини, лікувальними грязями та морськими курортами Херсонщини та Одещини [2].

В довосний час у 2021 році Україна увійшла в рейтинг найкращих туристичних країн Європи. Вона була визнана однією з найкращих держав, пристосованих для туристичних походів. У цьому ж році наша країна зайняла 1 місце в рейтингу найдоступніших країн для подорожей автомобілем [3]. Згідно з даними Державного агентства розвитку туризму, у 2021 році Україну відвідало понад 4 млн туристів, що вже на 26% більше, ніж у 2020 році.

З початком літнього сезону у 2022 році, на ринку вітчизняного туризму переважними були бажання громадян України відпочивати і подорожувати всередині своєї країни. Основними регіонами, які приваблюють до себе українців, залишаються такі умовно-безпечні регіони, як Івано-Франківщина, Львівщина та Закарпаття, також певний попит залишається і на поїздки в Карпати. Все більше підвищується інтерес українців до екскурсій Київщиною та Полтавщиною [4]. Поступово відкриваються дитячі табори, які в більшості є зосередженими на західній частині території України.

В умовах військового часу внутрішній туризм має свої певні особливості, які пов'язані з дозволами та обмеженнями в тих чи інших відносно безпечних регіонах України. Ці особливості потрібно враховувати не тільки туристам, а й туристичним компаніям.

У сучасних реаліях усі туристичні маршрути складаються з урахуванням наявності на шляху бомбосховищ, щоб в разі повітряної тривоги туристи мали змогу бути в безпеці, також важливим у плануванні подорожей є врахування дії комендантської години у тому чи іншому регіоні країни. При відвіданні відвідані будь-якого туристичного маршруту завжди потрібно бути обачним, дотримуватися заборон і правил, до яких відносяться екскурсії та прогулянки біля об'єктів військової чи критичної інфраструктури; проведення масових заходів; відвідання лісів, водойм і гірських маршрутів в різних регіонах України;

відпочинок у прифронтових зонах та подорожі територіями, що були чи знаходяться під окупацією [5].

Діяльність зовнішнього туризму з початку повномасштабної війни також значно змінилася. Частина українців виїжджають закордон тепер не для того, аби здійснити подорож, а для того, щоб евакуюватися з небезпечних територій, на яких здійснюються бойові дії. Крім того, варто врахувати і те, що небо над Україною є все ще закритим, що значно ускладнює легкі та комфортні подорожі в інші країни. Також варто й врахувати той нюанс, що чоловікам наразі заборонено покидати кордони держави, хіба що у випадках певних виключень.

Однак, з початком туристичного сезону 2022 року, зовнішній туризм в Україні почав також оговтуватися. Найактуальнішими серед українців виявилися евакуаційні рейси до Болгарії, які безпосередньо зумовлені тим, що країна пропонує безкоштовне житло на основі готелів і мотелів для українських громадян. Все частіше організовуються відпочинкові тури до Литви, Молдови та Румунії. Також почав відновлюватися інтерес українців до відпочинку в Туреччині, Єгипті, Іспанії, Тунісі. Щоправда, умовою таких поїздок є те, що українцям потрібно їхати в Польщу, щоб здійснити подорож і у ці країни авіарейсами [6].

Туристична діяльність в Україні після повномасштабного вторгнення активізувалася, проте все ще залишається дуже обмеженою та залежною від ситуації в країні, що є обумовлено продовженням бойових дій у багатьох регіонах України, загрозою ракетних ударів по всій території держави, зруйнованою інфраструктурою та відносно низькими доходами громадян.

Під час війни ситуація в країні з туристичною діяльністю все ще є нестабільною, однак є надія, що після закінчення військового конфлікту вона почне відновлюватися. Цю надію породжує досвід інших країн, які також стикалися з війною, та з часом у післявоєнний стан вивели туризм у своїй країні на новий рівень. До таких країн відноситься Грузія, Хорватія, Ізраїль.

Висновки. Воєнний конфлікт призвів до занепаду туристичної діяльності в Україні, руйнувань туристичної інфраструктури в багатьох регіонах держави, втрати частини іноземних туристів, закриття повітряного простору України та інших негативних наслідків. Проте, туристична діяльність в країні продовжує функціонувати й розвиватися, навіть попри певні особливості, що зумовлює війна. До таких особливостей відносяться формування туристичних маршрутів з урахуванням наявності бомбосховищ, планування туристичних подорожей з урахуванням дії комендантської години, дотримання певних заборон при здійсненні туристичних мандрівок, заборону проведення масових заходів тощо.

Література

1. Мозолев, О. М., & Хмара, М. А. (2021). Проблеми та перспективи розвитку туристичної галузі України в умовах пандемії COVID-19. *EDITORIAL BOARD*, 1086–1090.
2. Носирев, О., Деділова, Т., & Токар, І. (2022). Розвиток туризму та індустрії гостинності в стратегії постконфліктного відновлення економіки України. *Електронне наукове фахове видання "Соціально-економічні проблеми і держава"*, (1 (26)), 55-68.

3. Зарубіна, А., Сіра, Е., & Демчук, Л. (2022). Особливості туризму в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*, (41).
4. Павлиш, О. (2022). Через війну надходження до держбюджету від туристичної галузі впали до 18%. *pravda.com.ua*, 2022. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/06/14/688142>.
5. Дворська, І. (2022). Туристична галузь після війни: чи можлива реанімація та антикризове управління. Коруняк, Л. М. (2022). Особливості надання туристичних послуг в Україні у період воєнного стану. *Міністерство освіти і науки України державна служба України з надзвичайних ситуацій*, 22.

***Затерка Анастасія Іванівна,**
студентка групи Т-11(б) спеціальності 242 «Туризм»
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
Науковий керівник:
Долинська Олеся Олегівна,
доцент кафедри туризму, теорії і методики
фізичної культури та валеології
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії,
доктор філософії, доцент*

ЕКОЛОГІЧНИЙ ТУРИЗМ. СВІТОВИЙ ДОСВІД

Постановка проблеми у загальному вигляді. Екологічний туризм – особливий сектор туристичної галузі, який враховує бажання людини до спілкування з природою, пізнання її об'єктів і явищ, до активного відпочинку на природі. При цьому традиційні розваги, побутовий комфорт відходять на другий план і просто не беруться до уваги.

Аналіз досліджень та публікацій. Світовий екотуризм є однією з галузей туризму, що розвивається швидкими темпами в Україні та й у всьому світі. Протягом останніх років спостерігається зростання попиту на цей вид туризму, і, відповідно, збільшення числа досліджень у цій галузі. Дослідження у сфері екотуризму охоплюють широкий спектр тем, включаючи економічні, соціальні, культурні та інші аспекти. На сучасному етапі вивченням розвитку екологічного туризму займаються вітчизняні вчені у галузі туризму, зокрема і екологічного: О. Бейдик, М. Біржаков, О. Дмитрук, С. Дмитрук, Ю. Зінко, Т. Лужанська та інші.

Мета статті – обґрунтування теоретичних і методичних підходів та розробка рекомендацій щодо розвитку екологічного туризму в Україні та світі.

Викладення основного матеріалу дослідження. У 1980 році мексиканський економіст Гектор Цебалос-Ласкуреїн запропонував для вжитку термін «екологічний туризм». Екотуризм – це подорож у практично незвідані куточки природи для спостереження, вивчення та отримання радості від спілкування з природою, а також ознайомлення, а в подальшому, вивчення культурних цінностей і стародавніх, і сучасних, які існують саме на цій території. Цей термін втілює в собі ідею гармонії і гармонізації рекреації та екології і тому отримав популярність. Подорож «серед природи» є найпростішою формою екологічного туризму. Більш розвинена форма екотуризму охоплює світи тварин

і рослин, різноманітність життєвих форм, охорону навколишнього природного середовища, історико-культурну спадщину. У світі екологічним є туризм, який здійснюється на природоохоронних територіях. Також екотуризм визначається як різновид природного науково-пізнавального туризму, який передбачає мандрівку в екологічно чисті закутки планети.

Товариство екотуризму США визначає екологічний туризм, як подорожі в місця з відносно незайманою природою. Ці подорожі не повинні порушувати цілісності екосистем і мають бути орієнтовані на формування уявлення про природні і культурно-етнографічні особливості певної території. Водночас екологічний туризм створює такі економічні умови, коли охорона природи стає вигідною, а місцевому населенню найбільше. Тому його можна визначити, як стійкий і природно-орієнтований туризм і рекреацію.

З одного боку, туризм є споживачем певних природно-рекреаційних ресурсів. З іншого боку, зростання потреби використання цих ресурсів збільшує антропогенний тиск на екосистеми, що потребує вирішення питань щодо збереження природно-історичної спадщини і певних країн, і світу. У той же час активізація та розширення туристичної діяльності вимагають залучати нові території, а технічні можливості дозволяють їх освоїти. Отже, невід'ємною складовою розвитку туризму є захист довкілля.

У Глобальному етичному кодексі туризму відзначається: «всі учасники туристичного процесу зобов'язані охороняти природне середовище і ресурси з метою забезпечення здорового, поступального і сталого економічного зростання на благо рівноправного задоволення потреб і прагнень сьогоднішніх і завтрашніх поколінь». Екотуризм можна визначити як інтегруючий напрямок рекреаційної діяльності, спрямований на досягнення гармонії у відносинах між туристами, туроператорами, природним середовищем та місцевими громадами, що здійснює реалізацію через екологізацію усіх видів туристичної діяльності, охорону природи, екологічну освіту та виховання. Екологічний туризм відіграє вагомую роль в світовій індустрії туризму. Прогнози експертів ВТО (Всесвітньої туристичної організації) свідчать про значні темпи росту у XXI столітті і нададуть можливість країнам, особливо тим, які розвиваються, одержати чималі прибутки, зробити вагомі внески в економіку. Великі сподівання покладають на екотуризм в плані розвитку туризму і мандрівок. Розумне використання природних і культурно-історичних ресурсів дозволить уникнути багатьох руйнівних наслідків масового туризму [2].

Проблеми розвитку екотуризму в цілому і в окремих регіонах досліджені ще дуже мало. Екологічний туризм є складовою п'яти основних стратегічних напрямів розвитку туризму. Він об'єднує чималий спектр видів природних ресурсів. Це пішохідний, водний, гірський, спелеотуризм тощо. Організовувати і проводити відпочинок на природі необхідно так, щоб зберегти її різноманіття, чистоту та естетичну красу, не лише для тих, хто відпочиває сьогодні, а й для тих, хто буде відпочивати в майбутньому.

Туризм увійшов у наше століття і став явищем глибоко соціальним і політичним, що має вагомий вплив на світове співробітництво й економіку багатьох країн і цілих регіонів. За оцінками Всесвітньої туристичної організації, найперспективнішими видами туризму в третьому тисячолітті будуть:

культурно-пізнавальний, тематичний, пригодницький та екологічний. Щодо останнього, то цей вид туризму успішно розвивається у світі майже 150 років і приносить країнам неабиякі прибутки. Крім того, урбанізованість і мобільність населення світу, відірваність його від природного середовища, а також кричуще погіршення екологічної ситуації в багатьох традиційно рекреаційних зонах і районах світу через неконтрольовану кількість туристів у певні сезони року сприяють збільшенню зацікавленості цим видом туризму і стрімкому зростанню кількості його прихильників. Враховуючі ці обставини, можна вважати екологічний туризм доцільним і необхідним елементом державної концепції розвитку туризму на перспективу[3].

Основними цілями екотуризму є гармонізація людини з навколишнім природним і соціальним середовищем. Завданнями екотуризму є:

- екологічна освіта, підвищення культури взаємин з природою, виховання почуття особистої відповідальності кожного за долю природи і її окремих елементів;

- відновлення духовних і фізичних сил людини, забезпечення повноцінного відпочинку в умовах природного середовища.

Можна відокремити цілий спектр ознак екотуризму, серед яких є:

- будь-яка подорож, упродовж якої мандрівник вивчає навколишнє середовище;

- подорож, в якій природа є головною цінністю;

- прибуток від екотуризму направляється на фінансову підтримку захисту навколишнього середовища;

- еко туристи особисто беруть участь у збереженні та відновленні ресурсів дикої природи; – екотур – це подорож, в якій всі дії є «екологічно м'якими».

Принципи екологічного туризму засновані на бажанні людства сприяти сталому розвитку територій, зберегти біо- та соціокультурне різноманіття.

Екотуризм має такі основні принципи:

- відвідування добре збережених природних територій;

- не виснажувати, стале використання природних ресурсів, збереження природного, соціального і культурного розмаїття;

- наявність певних, досить жорстких правил поведінки (набагато більш жорстких, ніж на звичайних туристських маршрутах), дотримання яких є важливою умовою успішного розвитку галузі;

- відносно слабкий вплив на природне середовище;

- менша, ніж при звичайних видах туризму, інтенсивність використання природних ресурсів;

- екологічна просвіта туристів, їх участь в місцевих культурних і природокористувальних діях;

- ретельне планування екологічних турів, комплексний підхід до їх розробки та проведення;

- інтеграція екотуризму до планів регіонального розвитку територій;

- участь місцевого населення в розвитку туризму і отримання ним фінансових та інших переваг від цієї діяльності;

- екологічне навчання персоналу, зайнятого в сфері екологічного туризму.

Всі напрямки і види екотуризму засновані на його об'єктно-цільовому призначенні. Об'єктами екотуризму можуть бути як природні, так і культурні пам'ятки, природні і природно-антропогенні ландшафти (в тому числі особливо охоронювані території) за умови, що традиційна культура становить єдине ціле з навколишнім середовищем.

В залежності від мети туру можна виокремити наступні види екологічного туризму: науковий, пізнавальний, рекреаційний.

Науковим екологічним туризмом зайнята відносно невелика частина туристів. В ході наукових турів проводяться різні дослідження природи, польові спостереження. Цей вид екотуризму дозволяє отримувати інформацію про віддалені і маловивчені райони, необхідну і для науки, так і для ефективного планування розвитку самого екотуризму. Останнім часом для проведення наукових польових досліджень, які не вимагають високої кваліфікації, все частіше вдаються до допомоги туристів-аматорів. Багато з них із задоволенням поєднують відпочинок на природі з такими екзотичними заняттями, як, наприклад, збір яєць рідкісних видів черепах в Коста-Ріці, спостереження за птахами в природі, підрахунок чисельності китів в Тихому океані. До наукового туризму відносяться і науково-дослідні експедиції, і польові практики студентів. Практично кожна екологічна подорож переслідує пізнавальні цілі. Тури історії природи і подорожі в природні резервати, як різновиди пізнавального екотуризму – це подорожі, пов'язані з пізнанням навколишньої природи і місцевої культури. Такі тури це сукупність навчальних, науково-пізнавальних та тематичних екскурсій на екологічних стежках. Такі стежки частіше організовуються на території природоохоронних об'єктів. Унікальність і екзотичність природних об'єктів і явищ, які знаходяться на території природоохоронних територій, привертає багато туристів. Часто екотуристів приваблюють пам'ятки природи, геоморфологічні, гідрологічні та інші об'єкти (гори і каньйони, печери, озера і річки) [4]. У таких подорожах реалізуються елементи рекреаційного екологічного туризму. Отже, екологічний відноситься до природно-орієнтованого туризму. Саме цим він відрізняється від таких видів туризму, як діловий, культурно-орієнтований, освітній та інші. Всі види екологічного туризму доцільно розділити за територіальною «прив'язкою» на дві основні групи:

- екологічний туризм в межах особливо охоронюваних територій і акваторій. Розробка і проведення таких турів – класичний напрям в екотуризмі;

- екологічний туризм поза межами особливо охоронюваних територій і акваторій. До цієї групи можна віднести досить широкий спектр екологічно орієнтованих турів – від агротурів до круїзів на комфортабельних лайнерах [5].

Виходячи зі сказаного, можна сформулювати цілий ряд характерних ознак екологічного туру [6]. Програму або тур можна вважати екологічними, якщо:

- маршрути і кваліфіковані гіді ведуть туристів в цікаві і екологічно сприятливі природні і культурні ландшафти;

- в програму туру включені відвідування навчальних екологічних стежок, природознавчих, краєзнавчих музеїв, екотехнологічних господарств та ознайомлення з місцевими екологічними проблемами;

- програмою туру передбачено знайомство з суто природними об'єктами і незайманою природою в поєднанні з вивченням традиційних, аборигенних форм

природокористування; – транспорт, яким користуються туристи, не завдає шкоди навколишньому середовищу (автомобільний туризм, наприклад, не відноситься до екологічних форм туризму);

- їжа туристів екологічно чиста і корисна, при цьому в раціоні туристів присутні місцеві продукти;

- туристи не залишають на маршруті сміття, а збирають його для подальшої переробки;

- привали, бівуаки і особливо вогнища влаштовують виключно в спеціально обладнаних місцях;

- збір грибів, ягід, квітів, лікарських рослин, будь-яких природних сувенірів туристи проводять тільки в строго відведених місцях і в певний час;

- з усіх видів полювання можлива фотополювання;

- готелі, кемпінги чи притулки і хатини, в яких зупиняються туристи, розташовані так, що не порушують нормальне, екологічно сталий розвиток навколишнього ландшафту і не спотворюють його вид;

- готелі та кемпінги побудовані з екологічно нешкідливих матеріалів, стоки і викиди очищують, інші відходи утилізують;

- місцеві жителі залучаються до туристського бізнесу і отримують можливість розвивати свої традиційні форми господарства;

- туристи з повагою ставляться до місцевих культурних традицій, прагнуть вивчити і зрозуміти їх;

- доходи від туру (їх частина) залишаються в місцевому бюджеті.

В останні десятиліття екотуризм став широко популярним у всьому світі. У сучасному світі напрямки екологічних турів відрізняються від традиційних туристичних потоків. Еко туристи направляються головним чином з розвинених країн в країни, що розвиваються, розташовані переважно в тропіках, де природа екзотична і приваблива для мешканців помірних широт. Тут лідирують Кенія, Танзанія, Екватор, Коста-Ріка, Непал, країни Карибського регіону і Океанії. Серед розвинених країн слід зазначити Австралію, Нову Зеландію [7].

Велика частина території України так чи інакше використовується для задоволення потреб відпочинку і туризму. Однак в Україні, яка має величезні можливості для розвитку екотуризму, його становлення знаходиться на початковому етапі. Причини цього як в економічних труднощах, так і в специфіці нашої системи охоронних територій. Річ у тім, що переважна більшість природоохоронних об'єктів України до недавнього часу були науково-дослідницькими установами, спрямованими переважно на жорстку охорону природи задля розвитку науки, а вже потім для освіти. Тому пріоритетною формою охоронних територій у більшості країн світу є національний парк, а в нас – заповідник. Швидкий розвиток екотуризму у світі змушує замислитися про розвиток наших природоохоронних територій. Крім екологічних переваг, таких як мінімізація збитків природному середовищу та екологічна освіта, екотуризм уже починає приносити прибутки. При цьому значна частина цих прибутків іде на підтримку природо охорони. Важливе значення має також те, що раніше доступ до інформації про особливості заповідних територій, результати наукових досліджень мало невелике коло професіоналів, а тепер усе більше людей, у тому числі й тих, хто може надати суттєву підтримку та вплинути на громадську

думку, має можливість відвідати ці раніше закриті для них території. У нашій державі налічується понад 5 тис. об'єктів природно-заповідного фонду, які приносять матеріальну користь людям, насамперед завдяки своєму природо-регулювальному впливу [8]. Для посилення реального впливу екотуризму на економіку і соціальну сферу України, а також, щоб бути пріоритетним напрямом туризму, його організація має базуватися на таких принципах:

- спрямованість до природи і використання переважно природних ресурсів;
- збереження природного і соціально-культурного середовища;
- формування відносин рівноправного партнерства з природою;
- економічна ефективність і сталий розвиток тих районів, де проводяться екологічні тури.

Висновки. Екотуризм – це туристська діяльність, метою якої є пізнання особливостей малозмінених природних і традиційних культурних ландшафтів за умови збереження ландшафтного різноманіття. В Україні екологічний туризм перебуває на початковій стадії розвитку. Екотуристичні мандрівки організовуються переважно на самодіяльному рівні, комерційна діяльність у цьому напрямку лише зароджується. Однак уже помітне виділення двох шляхів розвитку екологічного туризму – "американського" та "європейського". Перший формується у вигляді організації спортивно-туристських подорожей у екстремальних природних умовах, другий - у формі організованого відпочинку у сільській місцевості із залученням до традиційної місцевої культури (в Україні цей вид туризму називають сільським зеленим або агротуризмом).

Література

1. Михайлова, О. А. (2010). Перспективи розвитку екотуризму: природоохоронні території та історико-культурна спадщина. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, (1), 78-81.
2. Ткаченко Т. І. (2009). Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: Монографія. Київ: КНТЕУ, С. 463.
3. Корнілова, Н. В., & Кравченко, А. О. (2020). Екологічний туризм – сучасна тенденція розвитку туристичної сфери. *Редакційна колегія*, 57.
4. Мозолєв О.М. (2021). Напрямки розвитку екологічного туризму серед молоді України. The XXVI International Science Conference «Topical issues of practice and science», London, Great Britain. pp. 795-798.
5. Герашенко, Я. М., & Товстоп'ятко, Ф. Ф. (2013). Види спортивно-екологічного туризму. *Вісник Запорізького національного університету. Фізичне виховання та спорт*, (2), 37-42.
6. Піменов, В. Г. (2018). Розвиток екологічного туризму в Україні: основні поняття, проблеми, сучасний стан. *Вісник Харківської державної академії культури. Серія: Соціальні комунікації*, (52), 198-208.
7. Шестопал Д.А., Мозолєв О.М. (2021) Теоретико-методичні та історичні передумови формування екологічного туризму. Актуальні проблеми розвитку освіти в сфері туризму, фізичної культури та спорту : матеріали IV всеукр. наук-практ. конф.: ХГПА, 178–182.
8. Халімовська, І. В. (2016). Екологічний туризм як чинник розвитку сучасного суспільства. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*, (67), 89-96.

*Карчевська Марія Олександрівна,
студентка групи Т-21(б) спеціальності 242 «Туризм»
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
Науковий керівник:
Хмара Марина Анатоліївна,
викладач кафедри туризму,
теорії і методики фізичної культури та валеології
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГАСТРОНОМІЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Туризм, на сьогоднішній день, це багатогранне явище, яке тісно пов'язане з культурою, архітектурою, економікою, географією, медициною, історією, спортом та іншими науками. Туристична галузь вважається однією з найбільш швидкозростаючих галузей світової економіки ХХІ сторіччя [1, с.128].

Для багатьох країн туризм є одним з найважливіших джерел державних доходів і вважається одним з пріоритетних секторів економічного розвитку. Багато туристичних компаній пропонують різні туристичні пакети залежно від потреб мандрівників, їхнього часу, фінансових можливостей та місця призначення. Особлива увага наразі приділяється певним видам туризму, зокрема гастрономічному туризму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню даної тематики присвятили свої праці: Байрачна О.К. та ін. [2] провели аналіз привабливості гастрономічного туризму в Україні та в Одеській області, Панова І.О. та Журавчик Я.З. [3] розглянули проблеми та перспективи розвитку гастрономічного туризму в Україні (на прикладі Закарпатської області), Саркісян Г.О. [4] визначила роль і значення гастрономічного туризму в структурі розвитку регіональних туристичних ринків в Україні, Яхно Т.П. та Мартинюк У.А. [5] дослідили перспективні напрямки розвитку вітчизняного гастротуризму в умовах євроінтеграції.

Мета статті - встановлення сучасного стану розвитку гастрономічного туризму в Україні та перспектив забезпечення його сталості в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Створення нових туристичних продуктів призводить до розвитку нових сегментів туристичного ринку, освоєння нових туристичних і рекреаційних зон та залучення нових видів ресурсів на туристичний ринок. У цьому плані перспективним є розвиток окремих видів туризму, зокрема гастрономічного. Тим більше, що сучасні тенденції на туристичному ринку свідчать про зростання інтересу споживачів до цього виду туризму.

Гастрономічний туризм – різновид туризму, взаємопов'язаний з пересуванням різними країнами з метою ознайомлення з національними стравами, продуктами та напоями [6].

Гастрономічний туризм добре організований у Чехії, Угорщині, Шотландії та Франції. Основними українськими містами, які користуються популярністю серед вітчизняних та іноземних туристів, є Київ, Львів, Одеса та гірські регіони України [7].

Оскільки національна кухня є одним з елементів, що відображає спосіб життя, світогляд і традиції суспільства, гастрономічний туризм можна вважати додатковим інструментом для ознайомлення з культурною спадщиною країни або регіону.

Українська етнічна кухня – це така ж культурна спадщина українського народу, як мова, мистецтво та література. Українська кухня формувалася протягом багатьох століть, тому вона відображає не тільки історичне формування українського народу, а також його традиції, звичаї та культуру [2, с. 127].

Даний різновид туризму спрямований на спеціалізований винний та гастрономічний туризм, який складається з:

- відвідування об'єктів гастрономічного туризму (спеціалізовані музеї, сироварні, винокурні, пивоварні тощо;
- відвідування ресторанів з місцевою кухнею;
- кулінарні курси в готелях та кулінарних школах;
- відвідування фермерських господарств;
- відвідування продуктових ринків, продовольчих ярмарків, гастрономічних, винних та пивних фестивалів.

В Україні проводиться багато кулінарних фестивалів. Наприклад, у Львові проходять фестивалі кави та пива, сиру та вина, а в Києві – фестивалі кулінарного мистецтва.

Гастрономічний туризм включає всі види туристичної діяльності, пов'язані з гастрономією. Традиційно його поділяють на два види: сільський (зелений) та міський. До першого відносять збір ягід, грибів у лісі, овочів та фруктів у спеціалізованих господарствах, прогулянки на виноробні тощо. До другого – гастрономічні фестивалі, фермерські ринки та продовольчі ярмарки, відвідування кафе, ресторанів та виробників продуктів харчування.

Гастрономічний туризм сприяє не лише економічному розвитку країни, але й соціальній та культурній сфері. Його популяризація призводить до притоку туристів та покращення інфраструктури. Україна активно розробляє концепцію гастрономічного туризму і цей документ буде представлений у вигляді дорожньої карти, яка увійде до національної стратегії розвитку туризму та курортів до 2026 року.

Зараз в Україні немає жодної абсолютно безпечної курортної зони. На всій території України заборонені туристичні походи, прогулянки та екскурсії маршрутами поблизу критичної інфраструктури, військових та стратегічних об'єктів. В умовах воєнного стану заборонені масові заходи (фестивалі, концерти тощо) [9]. У різних регіонах діють обмеження на відвідування окремих місцевостей.

До особливостей гастрономічного туризму під час дії воєнного стану, варто віднести:

- питання безпеки – відбувається переорієнтація туристичного потоку на Західну та Центральну Україну;

- занепад гастрономічного туризму у південних та східних областях України через активні військові дії;
- необхідність у відновленні інфраструктурного елементу галузі, також під час планування подорожі варто враховувати, що транспорт може йти із непередбачуваними затримками;
- відтік кваліфіковано персоналу з галузі через початок військових дій;
- питання прибутковості. Не дивлячись на зацікавленість вітчизняних туристів до галузі, іноземні посольства все ще не рекомендують відвідувати країну з міркувань безпеки своїх громадян;
- заборона на відвідування певних місцевостей;
- заборона на проведення масових заходів.

З огляду на усі наведене вище, можна сказати, що станом на сьогодні, перспективними напрямками розвитку гастрономічного туризму є:

- акцентування уваги на турах, що відповідають безпечним нормам проведення заходів, зокрема, мають бомбосховища або інші місця для укриття;
- залучення кваліфікованих кадрів для проведення заходів у гастрономічній галузі, зокрема, кухарів, рестораторів, майстрів з сироваріння, виноробства та пивоваріння;
- залучення нових відвідувачів та урізноманітнення змісту необхідна велика кількість анімаційних атракцій та послуг, таких як різноманітні змагання, конкурси та вікторини;
- проведення колаборацій з відомими брендами, що підвищать впізнаваність та обізнаність про заходи гастрономічної галузі;
- стратегічна орієнтованість на післявоєнне відновлення та розвиток галузі;
- розвиток інфраструктуру в регіонах популяризації гастрономічного туризму.

Проведені дослідження свідчать про те, що в місцях, де пропонуються різноманітні експериментальні туристичні продукти, такі як тематичні виставки та екскурсії, фестивалі та народні гуляння, приплив туристів збільшується.

Література

1. Басюк Д. І. (2012). Інноваційний розвиток гастрономічного туризму в Україні. *Наукові праці НУХТ*, 45, 128-132.
2. Байрачна О.К. та ін. (2020). Аналіз привабливості гастрономічного туризму в Україні та Одеській області. *Economics Bulletin*, 4, 126-132.
3. Журавчак Я.З., Панова І.О. (2021). Проблеми та перспективи розвитку гастрономічного туризму в Україні (на прикладі Закарпатської області). *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм*, (13), 196-208.
4. Саркісян, Г. О. (2020). Роль і значення стимулювання гастрономічного туризму в структурі розвитку регіональних туристичних ринків України. *Український журнал прикладної економіки*, 5(1), 312-320.
5. Мартинюк У.А. Яхно Т.П. (2020). Перспективні напрямки розвитку вітчизняного гастрономічного туризму в умовах євроінтеграції. *Регіональна економіка*, 4, 125-130.

6. Базюк Д. (2016). Етногастрономічний туризм в Україні: тенденції та перспективи розвитку : зб. матеріал. за рез. IV наук.-пр. конф. студентів та молодих вчених «Сталий розвиток України: проблеми і перспективи». Кам'янець-Подільський : Медобори, 121-123.

7. Matvieiev, V.V. (2015). Vine tourism as an advertising factor and instrument for stimulation of Ukrainian winery businesses' competitive potential development. *Naukovyj visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*, 10(4), pp. 29–31.

8. Ковешніков В.С., Гармаш В.В. (2017). Винний та гастрономічний туризм: важливий потенціал розвитку економіки. *Інвестиції: практика та досвід*, 4, 32.

9. Кириченко С. (2022). Подорожі та війна: якою буде туриндустрія після перемоги. URL : <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/07/21/689436>.

Коцюрба Андрій Анатольович,
*студент групи Т-11(б) спеціальності 242 «Туризм»
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії*

Науковий керівник:
Гуцал Людмила Антонівна,
*в.о. завідувача кафедри туризму, теорії і методики
фізичної культури та валеології
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії,
кандидат педагогічних наук, доцент*

ПОНЯТТЯ ТА СТАН РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Туристична діяльність має важливе значення для соціального розвитку держави. Туризм сприяє підвищенню культурного рівня людини, допомагає засвоїти нові знання, цінності та загальні норми поведінки. Завдяки туризму людина самовдосконалюється, реалізує свої рекреаційні, пізнавальні та духовні потреби. Здійснюючи подорожі з екологічною метою у туристів виникає почуття відповідальності за навколишнє середовище та бажання покращити існуючий стан екології [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичною та методологічною основою розвитку екологічного туризму в Україні стали дослідження таких вчених як: О. О. Бейдик, В. Є. Борейко, В. І. Вишневецький, О. Ю. Дмитрук, В. П. Кекушев, Е. Ю. Колбовський, Т. Ю. Сорокіна, В. В. Храбовченко та інших.

Мета статті – аналіз поняття та стану розвитку екологічного туризму в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Екологічний туризм – відносно новий напрям туристичної діяльності в світі та в Україні. У 2002 році, в рамках міжнародного року екологічного туризму, на Всесвітньому саміті була затверджена Квебекська декларація з екологічного туризму, що стала одним з основних документів у світі щодо розвитку екотуристичної діяльності та започаткувало його стрімкий розвиток [2].

О.О. Бейдик визначив, що екологічний туризм – це рекреаційна діяльність, яка має найменший вплив на природне середовище, передбачає гармонійне єднання природи, людини, засобів рекреації та рекреаційної інфраструктури [2]. Водночас, О. Ю. Дмитрук вважає, що екологічний туризм можна визначити як інтегруючий напрямок рекреаційної діяльності, спрямований на гармонізацію відносин між туристами, туроператорами, природним середовищем та місцевими громадами, що реалізується через екологізацію всіх видів туристичної діяльності, охорону природи, екологічну освіту та виховання [3].

Через різноманітність поняття екотуризму, його часто плутають з іншими напрямками туризму: сільський зелений туризм [4], агротуризм [5], біотуризм, природно-заповідний туризм, пригосподарський та деякі інші. Основні принципи екотуризму спрямовані на покращення добробуту населення та зменшення негативного впливу туристичних потоків на навколишнє середовище. Головною ідеєю екологічного туризму є піклування та збереження природного навколишнього середовища, що використовується для туристичних цілей та реалізується в його завданнях та функціях [6, с. 27].

Від традиційного туризму екотуризм відрізняється наступними ознаками: перевага природних об'єктів туризму; стале природокористування; менша ресурсо- і енергоємність; особиста участь у соціально-економічному розвитку території; екологічна освіта туристів.

Розвиток екологічного туризму в Україні знаходиться на початковому етапі. Для його становлення необхідною умовою є природно-рекреаційні ресурси, що будуть привертати увагу туристів. Завдяки гарному географічному положенню, Україна багата на різноманітні природні та рекреаційні ресурси, які можна використовувати в розвитку екологічного туризму.

Територія України поділяється на 3 природні зони: Полісся, лісостеп та степ, де наявні унікальні природні території, які привабливі для екотуристів. Особливими рекреаційними регіонами країни є Карпатські гори та Чорне і Азовське моря. В Україні унікальне біологічне різноманіття, що становить більше 70 тис. видів, з яких – понад 27 тис. видів налічує флора, та понад 45 тис. мас фауна [7].

На сьогодні, екологічний туризм не користується значною популярністю серед внутрішніх туристів. Тому, більша кількість туристичних фірм та туроператорів не організовують екологічні тури, а лише проводять екскурсії до природно-заповідного фонду країни, але назвати їх екологічними не завжди можна, адже не всі додержуються принципів екологічного туризму, та відносяться до пізнавальних турів.

Екологічний туризм в Україні організовують переважно в межах природно-заповідних територій та біля річок, тож розвивають наступні форми екологічного туризму:

- екскурсії екологічними стежками;
- піший спортивно-оздоровчий екотуризм;
- подорожі на велосипедах;
- пізнавальні подорожі;
- водний екотуризм (сплав на байдарках, рафтинг, прогулянки на човнах

та ін.);

- наукові подорожі;
- спостереження за птахами;
- фотополювання;
- спостереження за тваринами;
- краєзнавчі, зоологічні, ботанічні, археологічні подорожі;
- гірські подорожі [1; 7].

Впровадження екологічно безпечних турів добре сприяє збереженню природного середовища, що тим самим підтримує туристичну привабливість територій [8]. Це один з особливих напрямків туризму в Україні, адже екотуризм може успішно розвиватися на туристичному ринку навіть при економічному спаді, головною умовою розвитку є підтримка з боку держави та еколого-просвітницька діяльність серед населення [9].

Висновки. Розвиток екологічного туризму в Україні – один з найперспективніших шляхів покращення стану природно-заповідного фонду та інших природних територій. Організація екологічного туризму допомагає збереженню та створенню нових природно-заповідних зон, підвищенню рівня екологічної культури туристів, позитивно впливає на економічну ситуацію у регіонах, надає усі можливості для популяризації країни за кордоном, а головне – не потребує значних інвестицій.

Література

1. Мозолев О.М. (2021). Напрямки розвитку екологічного туризму серед молоді України. *The XXVI International Science Conference «Topical issues of practice and science»*, May 18 – 21, 2021, London, Great Britain, 795-798.
2. Бейдик О.О. (2011). Рекреаційні ресурси України : навч. посіб. Київ: Альтерпрес, 462 с.
3. Дмитрук О.Ю., Дмитрук С.В. (2017). Екологічний туризм: Навч. посіб. Київ: Альтерпрес, 358 с.
4. Мозолев О.М. (2022). Сучасний стан та перспективи розвитку сільського зеленого туризму в Україні. *The VI International Scientific and Practical Conference «Innovations technologies in science and practice»*, February 15 – 18, 2022, Haifa, Israel. С. 576-579.
5. Савченко Г.Є. (2017). Інноваційний розвиток агротуризму в Україні. *Економіка та управління підприємствами*, 22, 109-112.
6. Сорокіна Г.О. (2013). Екологічний туризм : навч. посіб. Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 206 с.
7. Посохов, І.С. Сагайдачна, А.В. (2018). Перспективи розвитку екологічного туризму в Україні. *Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна* (9), 203-212. DOI: 10.26565/2310B9513B2019B9B25
8. Мозолев О.М. (2021). Критерії розвитку якості освіти у сфері туризму, фізичної культури і спорту. *Multidisciplinary academic research and innovation. Abstracts of XXVII International Scientific and Practical Conference*. Amsterdam, Netherlands. 453-458.
9. Вишневецький В. І. (2015). Екологічний туризм: навч. посіб. Київ: Інтерпрес ЛТД, 140 с.

Кривицька Катерина Русланівна
студентка групи Т-11(б) спеціальності 242 «Туризм»
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
Науковий керівник:
Долинська Олеся Олегівна,
доцент кафедри туризму, теорії і методики
фізичної культури та валеології
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії,
доктор філософії, доцент

ЗНАЧЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ РЕКРЕАЦІЙНОГО ТУРИЗМУ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Однією з головних проблем у розвитку рекреаційного туризму у світі є збільшення навантаження на навколишнє середовище та природні ресурси внаслідок зростаючої кількості туристів. Це може призводити до забруднення повітря, води, землі та лісів, зниження рівня біорізноманіття, а також зруйнування культурних та історичних пам'яток. Ще однією проблемою є нерівномірний розвиток туризму в різних регіонах світу. Деякі країни та регіони мають значний потенціал для розвитку туризму, але не мають достатньої інфраструктури та ресурсів, щоб ефективно використовувати його. У той же час, інші країни можуть бути перенасиченими туристами, що може призводити до зайвого навантаження на навколишнє середовище та забруднення. Також, зростає попит на сталі туристичні маршрути та популярні туристичні місця, що може призводити до перевантаження та зниження якості туристичних послуг.

Аналіз досліджень та публікацій. Аналіз досліджень та публікацій рекреаційного туризму в світі показує, що багато досліджень зосереджуються на проблемах, пов'язаних з екологічним впливом туризму на природне середовище та способах зменшення цього впливу. Також дослідження зосереджені на вивченні попиту та розвитку нових туристичних продуктів і послуг. Окрему увагу науковці приділяють дослідженням проблеми соціальної взаємодії між туристами та місцевим населенням, зокрема аналізу впливу туризму на місцеву спільноту та відносини між туристами і місцевими жителями. Особливості рекреаційного туризму у своїх працях вивчали: О. Бейдик, О. Любіцева, М. Мальська, В. Худо, О. Гнаткович та інші.

Метою статті є дослідження значення рекреаційного туризму та його особливостей.

Викладення основного матеріалу дослідження. Рекреаційний туризм є однією з найбільш популярних видів туризму, якій пропонує можливість відпочити та насолоджуватись природними пейзажами і культурними досягненнями різних країн світу [1]. Цей вид туризму має свої особливості, що варто враховувати при плануванні подорожі.

Основним видами рекреаційного туризму є:

1. Активний відпочинок. Включає в себе різноманітні види спорту, такі як гірськолижний спорт, велосипедний спорт, гірський туризм, каякінг, рафтинг та інші. Цей вид туризму підходить для людей, які люблять активний спосіб

життята відчуття адреналіну.

2. Пасивний відпочинок. Включає в себе відвідування курортів, пляжів, культурних заходів, музеїв та інших місць, де можна розслабитись та насолоджуватись атмосферою. Цей вид туризму підходить для людей, які хочуть відпочити від щоденних проблем.

3. Екотуризм. Включає в себе відвідування природних заповідників, національних парків та інших місць, де можна насолоджуватись природою та вивчати різноманітні екосистеми. Цей вид туризму підходить для людей, які бажають відвідати місця зі збереженою природною красою та дотриманням екологічних принципів [2].

Дослідження рекреаційного туризму показують, що цей вид туризму має великий потенціал для розвитку та сприяє збереженню природи та культурних цінностей. Наприклад, за даними Всесвітньої організації туризму, у 2019 році рекреаційний туризм став найдинамічніше зростаючим видом туризму в світі, збільшившись на 3,9% порівняно з попереднім роком. Одним з головних переваг рекреаційного туризму є сприяння збереженню природних ресурсів та біорізноманіття. Наприклад, екотуризм спонукає туристів дотримуватись екологічних принципів та бережливо поводитись з природою, що сприяє збереженню природних ландшафтів та зменшенню екологічного навантаження на природні екосистеми [3]. Крім того, рекреаційний туризм може стимулювати розвиток природоохоронних проєктів та сприяти збереженню видів, що перебувають під загрозою зникнення.

Крім природоохоронних аспектів, рекреаційний туризм може мати і значну соціальну значущість. Туристи, які відвідують різні регіони, можуть підтримувати розвиток місцевої економіки, купуючи місцеві товари та послуги. Проте, рекреаційний туризм може мати й негативний вплив на природні та культурні об'єкти. Наприклад, надмірний туристичне навантаження може призвести до забруднення навколишнього середовища, руйнування культурних пам'яток [4].

Для динамічного розвитку рекреаційного туризму важливо створювати зручні та доступні інфраструктурні об'єкти, які б забезпечували комфорт та безпеку для туристів. Також необхідно просувати екологічні та культурні цінності в туристичних маркетингових кампаніях та виховувати свідомих туристів, які б дотримувалися екологічних та культурних принципів під час подорожей [5].

Однак, для забезпечення сталих результатів необхідно розробляти та впроваджувати стратегії розвитку туризму, які б враховували екологічні та соціальні аспекти розвитку. Наприклад, такі стратегії можуть включати в себе створення екологічних маршрутів та екопарків, розвиток еко-туризму, впровадження енергоефективних технологій в туристичні підприємства та забезпечення відповідної інформації для туристів про екологічні та культурні особливості різних регіонів. Також важливо стимулювати розвиток малого та середнього бізнесу в туристичній галузі, зокрема в сільській місцевості, що сприятиме збільшенню зайнятості та економічного зростання у туристичних регіонах. Розвиток туризму може стати важливим джерелом доходу для місцевих громад, що дозволить їм розвиватися та покращувати якість життя.

Висновки. Рекреаційний туризм є важливим напрямом розвитку туризму, який може мати позитивний вплив на різноманітні сфери життя. Проте, для забезпечення сталих результатів необхідно планувати та розвивати туризм з урахуванням екологічних, культурних та соціальних аспектів розвитку туризму, залучати місцеві громади та розвивати малі та середні підприємства в туристичній галузі.

Література

1. Дугіна, Л. В. (2016). Роль рекреаційного туризму у життєдіяльності студентської молоді. *Основи спортивного туризму в рекреаційній діяльності*, 113-116.
2. Мозолєв О.М. (2021). Напрямки розвитку екологічного туризму серед молоді України. The XXVI International Science Conference «Topical issues of practice and science», London, Great Britain. pp. 795-798.
3. Чорненька Н. В. (2009). Організація туристичної індустрії: навч. посіб. Київ: АТІКА, 392 с.
4. Мальська М. П., Худю В. В., Занько Ю. С. (2011). Організація туристичного обслуговування. Київ: Знання.
5. Мозолєв О.М. (2021). Туризм як сучасний вид рекреації студентської молоді. Актуальні проблеми розвитку освіти в сфері туризму, фізичної культури та спорту : матеріали IV всеукр. наук-практ. конф. : ХГПА, 92–95.

Кручок Андрій Юрійович

студент групи Т-41(б), спеціальності 242 «Туризм»

Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Науковий керівник:

Долинська Олеся Олегівна,

доцент кафедри туризму, теорії і методики

фізичної культури та валеології

Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії,

доктор філософії, доцент

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ У ХМЕЛЬНИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

Постановка проблеми у загальному вигляді. У сучасній світовій економіці туризм відіграє все більш значну роль. Туризм сприяє демократизації суспільства, підвищенню культурного рівня людей, поліпшенню здоров'я населення, вносить свій внесок у соціально-економічний розвиток регіонів і країни в цілому. Він стимулює надходження фінансових ресурсів, зростання попиту на товари і послуги, зокрема, на вироби місцевої промисловості.

Аналіз досліджень та публікацій. У працях українських і закордонних дослідників вивчається світовий досвід організації туризму, види і принципи функціонування підприємств сфери туризму, розглядаються питання державної туристичної політики та ін. Зазначена проблематика висвітлюється у наукових роботах таких вчених, як М. Бондаренко, В. Герасименко, М. Колосінська, Д. Соловійов, М. Мальська, В. Худю, В. Цибух. Складові рекреаційного комплексу

Хмельницької області у свої роботах описували: І. Ковтунік, О. Долинська, І. Шоробура, Т. Гільберг.

Мета статті – дослідити перспективи розвитку туристичних ресурсів Хмельницької області.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні зростає значення регіональної туристичної політики. Одним з регіонів перспективного розвитку туризму в нашій країні є Хмельниччина. Регіон характеризується багатою історією та культурою, великим розмаїттям природних ландшафтів та природних ресурсів. Все це створює передумови для розвитку туризму в Хмельницькій області.

Одним з найбільш привабливих напрямків туризму на Хмельниччині є місто Кам'янець-Подільський з фортецею. Місто має не тільки історичне значення, але і приваблює туристів своєю красою та унікальністю. Крім того, Хмельниччина славиться своїми природними ресурсами. Регіон має багаті природні ландшафти, Подільські Товтри та Дністровський каньйон. Всі ці місця приваблюють туристів своєю красою та незабутніми враженнями. Ще одним перспективним напрямком розвитку туризму в Хмельницькій області є відпочинок на курортах. Найбільш відомий в регіоні Сатанів, який пропонує різноманітні послуги, включаючи мінеральні джерела, лікувальні грязі та інші медичні послуги. Хмельниччина володіє величезним різноманіттям і запасами мінеральних вод. На її території зосереджені перспективні родовища мінеральних, лікувальних вод [1].

Бальнеологічні санаторії Хмельницької області мають достатню інфраструктуру та задовільний рівень сервісу, надають основні послуги та забезпечують проживання на різний термін перебування для пацієнтів. В Хмельницькій області є зручне географічне положення, збалансована і розгалужена система доріг, що робить її доступною з усіх інших областей України. Населені пункти в яких розташовані лікувальні санаторії знаходяться неподалік основних автомобільних шляхів [2].

Основними завданнями розвитку туризму на Хмельниччині є формування туристично-рекреаційного комплексу, який задовольняв би потреби населення в санаторно-курортному лікуванні, відпочинку і туризмі; формування ринку конкурентноздатних на міжнародному рівні рекреаційних послуг на основі ефективного використання наявних природних і культурно-історичних ресурсів з одночасним збереженням екології, залучення максимальної кількості туристів на територію області, збільшення обсягів надходження коштів, в тому числі валютних, до місцевих бюджетів, збереження чистоти природного середовища та охорона рекреаційних ресурсів області Хмельниччина має величезні природні ресурси для динамічного розвитку туристсько-екскурсійних послуг. На її території зосереджена значна кількість пам'яток природи, державних заказників, історико-культурних пам'яток, добре розвинута транспортна мережа. Найбільш приваблює туристів – Національний природний парк “Подільські Товтри” площею 261 тис. га. Тут зберігається 60 видів рослин і 80 видів птахів, тварин і комах, що занесені до Червоної книги України. Флора парку становить одну третину від загального складу національних парків України, а фауна – одну п'яту частину фауни нашої країни [3].

Поєднання ландшафтних і історико-культурних ресурсів на території Хмельницької області створює необхідні передумови для активізації розвитку туризму. Крім цього Хмельниччина характеризується відносно невисокою концентрацією промисловості, порівняно сприятливою екологічною ситуацією і значним потенціалом рекреаційних ресурсів. В області протягом останніх років втілюється в життя програма розвитку туризму і курортів. За останні роки в області проведено оновлення курорту Сатанів, реставрація і ремонт архітектурних комплексів.

Однією з найважливіших перспектив є розвиток культурного туризму, що полягає у відвідуванні історичних та культурних пам'яток, музеїв, галерей та інших культурних закладів. Хмельницька область має багату історію, що означає наявність великої кількості пам'яток, які можуть стати об'єктом культурного туризму. Такі міста як Кам'янець-Подільський, Хмельницький, Красилів, Славута та інші мають багато культурних та історичних пам'яток, які можуть привернути туристів.

Другою перспективою є екологічний туризм. Зараз у світі все більше туристів шукають можливості для відпочинку та відновлення сил в природних умовах [4]. Хмельницька область має всі умови для розвитку цього виду туризму.

Висновки. Хмельниччина є областю з значним потенціалом туризму, яка може забезпечити розвиток галузі та залучення інвестицій до регіону. Проте, для досягнення цих цілей необхідно зробити значні зусилля, щоб підвищити ефективність туристичної політики в регіоні. Однією з найважливіших кроків є створення чіткої та консистентної туристичної стратегії на регіональному рівні. Це включає розробку цілей, завдань та пріоритетів для розвитку туризму в області, а також встановлення механізмів моніторингу та оцінки результатів.

Для залучення туристів до регіону потрібно активно просувати Хмельниччину як туристичний напрямок. Це може бути здійснене через рекламні кампанії в Інтернеті та соціальних мережах, туристичні каталоги, друковані видання та участь у туристичних виставках та заходах. Також важливо створити сприятливу та дружню атмосферу для туристів, щоб забезпечити їх задоволення від подорожі та позитивний відгуки про регіон.

Важливим елементом туристичної політики на Хмельниччині є розвиток інфраструктури та послуг для туристів. Це включає ремонт та реставрацію історичних пам'яток, розвиток готелів, ресторанів та кафе, розвиток транспортної системи та послуг з організації туристичних маршрутів та екскурсій. Також важливо забезпечити доступність туристичної інформації та послуг для іноземних туристів.

Література

1. Архієреєв С.І., Баранова В.В. Варава К.М. (2019). Розвиток бальнеологічного туризму в Україні. *Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія "Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм"*, 9, 153-163.
2. Баженова С.Е. (2013). Сучасний стан туристичної галузі в Хмельницькій області. *Вісн. Кам'янець-Подільського нац. ун-ту ім. І. Огієнка. Економічні науки*, 8, 211.
3. Долинська О.О. (2016) Бальнеологічні ресурси Хмельницької області. *Географія і туризм*, 37, 110–119.

4. Мозолев О.М. (2021). Напрямки розвитку екологічного туризму серед молоді України. The XXVI International Science Conference «Topical issues of practice and science», May 18 – 21, London, Great Britain. pp. 795-798.

*Лагодюк Павло Михайлович ,
студент групи Т-11(б) спеціальності 242 «Туризм»
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії*

Науковий керівник:

*Мозолев Олександр Михайлович,
професор кафедри теорії і методики фізичної культури та валеології
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
доктор педагогічних наук, професор*

АВТОМОБІЛЬНИЙ ТУРИЗМ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми у загальному вигляді. У світі все популярнішим стає напрям відпочинку, автомобільний туризм. Для подорожі на автомобілі багато не потрібно. Основне це справний транспорт, гарний настрій і бажання отримати максимум позитивних емоцій. Поїздка на автомобілі відрізняється від інших видів туризму, оскільки на авто відпочинок почнеться від того моменту, як тільки ви від'їдете від дому, тому що сама дорога – це вже доволі цікава і захоплююча подорож. Автомобіль забезпечує свободу і швидкість пересування туристів, розширює їх можливості для активного знайомства з історичними, природними, архітектурними пам'ятками, дозволяє зробити подорож більш змістовною, насиченою різноманітними враженнями [1]. Автомобільний туризм є дуже великим і специфічним сегментом туристичного ринку, що сприяє розвитку внутрішнього і в'їзного туризму.

Аналіз досліджень та публікацій. Сутність автомобільного туризму відображено у наукових працях М.П. Кляпа, М.Я. Либідь, Л.М. Устименко, В.В. Шишки та інших. Міжнародний досвід розвитку автомобільного туризму вивчали: Н.В. Бунтова, І.Г. Смирнова, В.І. Фастовець, та інші. Перспективи розвитку автомобільного туризму розглядали: М.В. Грабар, О.К. Гришук, А.М. Тищенко, М.О. Ячнюк та інші.

Мета статті – розкрити зміст автомобільного туризму. Визначити стан розвитку автомобільного туризму в Україні.

Викладення основного матеріалу дослідження. Автомобільний туризм - це подорожі туристів до нових місцевостей, що відмінні від їхнього постійного місця проживання в яких основним засобом пересування виступає приватний, транспорт.

Згідно з Законом України «Про туризм», автомобільний туризм внесений до переліку видів туризму як окремий вид туризму і класифікується за: формою власності автомобіля: на орендованому або на власному авто; за видом та категорією автомобіля на: легковому, міні буси, на автомобілі підвищеної прохідності, кемпері або автодоми; за учасниками подорожі: тури з родиною, групами по інтересах; за кількістю автомобілів: індивідуальні або групові

мандрівки; за видом маршруту: прямий, кільцевий, радіальний, комбінований; за метою подорожі: відпочинок і спорт, пізнавальний, подієвий (автоперегони, фестивалі, релігійна свята та ін.) тощо; за характером організації: плановий або самодіяльний автотуризм; за тривалістю перебування туристів у подорожі виділяють короткочасні та довготривалі тури.

В останні роки, до початку військового нападу росії, в Україні помітно зріс інтерес до автомобільного туризму. Це можна пояснити рядом причин:

- значно виріс парк особистого автотранспорту;
- зріс рівень доходів громадян України;
- підвищилася надійність автомобільної техніки;
- відбулось спрощення візового режиму для українців.

Як і будь-який інший вид туризму, автотуризм має свої переваги та недоліки. До основних його переваг можна віднести: свободу дій, самостійність, комфорт і зручність подорожі, мобільність, економічність, відсутність проблем купівлі квитків в сезон відпочинку, широкий вибір місця ночівлі та закладів розміщення, задоволення від відпочинку, відвідування зручних та цікавих туристичних об'єктів за власним вподобанням тощо. До недоліків можна віднести: несправність та поламака автомобіля в дорозі, форс мажори в дорозі, висока вартість паливно-мастильних матеріалів та витрати на автосервіс, втома водія від тривалого сидіння за кермом тощо [2].

Проте більшість перерахованих недоліків можна мінімізувати та полегшити поїздку, вибравши правильно розроблений маршрут та досконало спланувавши туристичну подорож автотранспортом. Виділимо наступні етапи розробки автомобільної туристичної поїздки:

- детальна розробка маршруту за вподобанням туристів;
- інформаційне забезпечення картами та путівниками (по маршруту та екскурсійних об'єктів, місць заправки та станцій технічного обслуговування тощо);
- розробка графіка руху;
- бронювання розміщення в готелі, motelі, кемпінгах;
- складання екскурсійної програми;
- оформлення маршрутної документації, додаткових документів в залежності від країни та маршруту;
- оформлення страховки на автомобіль (зелені-карти для закордонної подорожі), страховки життя та медичну страховку (при виїзді за кордон);
- складання кошторису;
- рекомендації з оперативного планування маршруту подорожі;
- дистанційний супровід та контроль проходження маршруту [3].

Організацію автотурів можуть здійснювати спеціалізовані туристські організації, автомобільні клуби та асоціації. Сьогодні пріоритет віддається автобусним турам вихідного дня – досить популярні 2-3-денні поїздки по містах і багатоденні туристичні подорожі. Базою організованого автобусного і приватного подорожжя на особистому транспорті є Національна система туристично-екскурсійних маршрутів, створена на основі рекреаційного потенціалу всіх областей України. Аналіз інформаційних джерел свідчить про те, що в Україні намітилося пожвавлення в сфері автомобільного туризму, досягнуті

певні рубежі розвитку інфраструктури. Значна увага приділяється розвитку і вдосконаленню автомобільних доріг. Існує розгалужена мережа автозаправних станцій та пунктів станцій технічного обслуговування. Подальший розвиток отримала мережа розміщення автотуристів – від кемпінгів до мотелів та готелів [4]. Транзитні авто туристи мають можливість отримати харчування у численних придорожніх ресторанах, кафе, буфетах, що працюють цілодобово.

Поряд з позитивними тенденціями у сфері автотуризму Україні є ще невирішені проблеми. Перш за все, при аналізі розвитку автотуризму, явним стає те, що дана сфера розвивається стихійно, на основі приватного підприємництва та за відсутності державного регулювання, тому не відповідає рівню державного стандарту. Подальшого вдосконалення вимагають автомобільні траси; пункти розміщення автотуристів; спрощення системи прокату автомобілів; вдосконалення інформаційної бази для автотуристів – можливість придбати конкретні схеми-маршрути, карти автомобільних доріг регіонів подорожі [5]. Головною проблемою, яка гальмує розвиток автотуризму – є відсутність державної програми розвитку автотуризму в Україні, яка об'єднала б розрізнені підприємства автотуризму в струнку розгалужену систему із залученням учасників з суміжних галузей; визначила пріоритети розвитку, поставила чіткі цілі і завдання.

Висновки. Популярність автомобільного (автобусного) перевезення серед громадян України зумовлена широкою доступністю, зручністю та відносною дешевизною даного виду транспорту. Автомобіль є досить зручним транспортом для організації в Україні сімейних оглядових екскурсій чи забезпечення поїздок вихідного дня для однієї сім'ї чи родини. Через мобільність та незначні габарити, автомобільним транспортом простіше організувати перевезення пасажирів будь-якими куточками країни, де присутня хоча б мінімальна транспортна інфраструктура, що є фінансово затратним для інших видів транспорту, наприклад, залізничного чи морського. Автобусні туристичні перевезення, порівняно з автомобільними, мають більшу перевагу при організації туристичного переміщення організованої групи осіб (залежно від місткості автобуса), що знижує собівартість перевезення на одного пасажирів.

Література

1. Мозолев О.М. (2021). Туризм як сучасний вид рекреації студентської молоді. Актуальні проблеми розвитку освіти в сфері туризму, фізичної культури та спорту : матеріали IV всеукр. наук-практ. конф.: ХГПА, С. 92–95.
2. Гришук, О. К., & Тищенко, А. М. (2015). Обґрунтування використання інноваційних маркетингових інструментів у сфері автомобільного туризму. *Економіка та управління на транспорті*, (1), 45-57.
3. Тютіна, Т., & Шиян, Д. (2021). Автотуризм як один із перспективних напрямків туризму в Україні. *Редакційна колегія*, 112.
4. Лебідь, М. Я. (2014). *Розвиток автомобільного туризму в Україні* (Doctoral dissertation, Тернопіль, ТНЕУ).
5. Шацька, З. Я., & Пушкар, К. С. (2020). Проблеми та перспективи розвитку туризму в контексті переходу до інноваційних технологій. *Приазовський економічний вісник*, 3(20), 143-147.

*Матафоновна Олександра Олександрівна,
студентка групи Т-31(б), спеціальності 242 «Туризм»
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії*

*Науковий керівник:
Онуфрійчук Леся Павлівна,
старший викладач кафедри туризму,
теорії і методики фізичної культури та валеології
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії*

ЯК ПРАВИЛЬНО СКЛАДАТИ АЛЬПІНІСТСЬКИЙ РЮКЗАК

Постановка проблеми у загальному вигляді. Активні види туризму передбачають використання спеціального спорядження. Для зручності транспортування це спорядження упаковується у спеціальний туристичний або альпіністський рюкзак. Зібрати рюкзак у похід - ціла наука, пізнати яку можна лише з досвідом. Важливо не забути нічого важливого, не покласти зайвого. Не менш важливо упакувати все ретельно відібране спорядження в рюкзак таким чином, щоб не довелося розбирати весь вміст на найближчому привалі в пошуках, наприклад ножа. Крім того, від того, наскільки правильно ви запакуєте рюкзак, залежатиме ваше сприйняття його ваги.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблемою дослідження теоретичних аспектів альпіністських туристичних подорожей займалося багато вітчизняних і зарубіжних вчених, серед яких виділимо таких, як: О. Бейдик, Г. Горбань, А. Дурович, Л. Заневська, В. Квартальнов, В. Кифяк, М. Коллегаєв, О. Любіцева, О. Савіцька, Т. Ткаченко та ін.

Мета статті. Вивчити теоретичні та практичні аспекти питання підготовки та упакування альпіністського рюкзака.

Виклад основного матеріалу. Досвідчені туристи добре знають, що на етапі підготовки до походу значна увага повинна приділятися різноманітному спорядженню та найнеобхіднішим речам. Особливо залежить від такого спорядження життя та здоров'я альпіністів. Адже, людина, яка йде у гори не може взяти із собою багато речей. Тому дуже ретельно треба готувати вміст альпіністського рюкзака. Це може виявитися непростотою справою, особливо, якщо ви звикли ходити з туристичними рюкзаками: кількість кишень на альпіністських рюкзаках у рази менша. Також правильне укладання рюкзака сприяє швидкості та безпеки проходження маршруту.

Спорядження туриста має знаходитися всередині рюкзака. Багато моделей рюкзаків мають купу петельок, резинок і сіточок, призначених для закріплення спорядження. Однак слід пом'ятати, що навішуючи спорядження на рюкзак, ви зміщуєте центр ваги всієї конструкції назад, що веде до збільшення навантаження на хребет, плечі та м'язи преса. Крім того, якщо підвісити до рюкзака важкий предмет, він збиватиме рівновагу при ходьбі [1].

Для того щоб мати можливість носити всі речі всередині рюкзака, слід укладати його правильно. Зрозуміло, ця навичка приходить з досвідом, але тут можна дати одну дуже корисну пораду. Перед початком укладання розділіть всі речі, які збираєтеся вкласти в рюкзак на дві групи: першу складають великі,

негнучкі предмети (посуд, компресійний мішок зі спальником і т.д.); друга група – це весь одяг, а також дрібні тверді предмети спорядження (ремнабір, френд, молоток). Далі можна починати укладати рюкзак, чергуючи предмети двох груп, наприклад: висотні бахіли – на дно рюкзака. Зверху – черевики, які обкладаються обв'язкою та пакетиками з продуктами. Далі йде компресійник зі спальником, навколо якого напихаються залізяки та одяг [2].

При цьому, потрібно дотримуватися двох принципів. Тяжкі речі повинні розташовуватися якомога ближче до спини. Таким чином, центр ваги не надто відхилятиметься від природного. Розташування важких речей по вертикалі – справа не така принципова. Головне – стежити, щоб не виявився надто важким верх рюкзака. У рюкзаку не повинно залишатися порожніх просторів ні між речами, ні всередині них. Наприклад, у каску можна покласти аптечку та запасні шкарпетки.

Укладаючи рюкзак на будь-який вихід, замислюйтеся над розміщенням крихких та гострих речей. Щось можна обернути в одяг, щось засунути в набір із каструлями. Особливу увагу слід звернути на креми, шампуні та ін. Їх потрібно тримати із заклесніми кришечками, у пакетах, і подалі від гострих речей [3]. У нижню частину варто укладати лише міцні речі, тоді на рюкзак можна буде сідати під час зупинок.

Окремо варто сказати про розміщення льодового інструменту. Якщо при підході до гори та на самому сходженні їх слід переносити на рюкзаку, то при заїзді в район це велике питання. Ключи льодорубів, що стирчать, навіть будучи закритими спеціальними гумками, можуть запросто порвати речі товаришів. Іноді під час перевезення їх домовляються відстібати від рюкзаків. При цьому вони запросто можуть загубитися. Тому рекомендують перевозити льодові інструменти та кішки всередині рюкзака. Зрозуміло, дзьоби та зуби мають бути закриті – для цього існують спеціальні насадки та чохла [4].

На жаль, цим рекомендаціям необхідно слідувати лише під час закидання до району. Вже готуючись до закидання необхідно уявляти, які речі можуть знадобитися під час переходу (ліхтарик, мембранний костюм, накидка на рюкзак, аптечка) та розміщувати їх у клапані або поверх інших речей. Що ж до виходу на маршрут, то тут на перший план мають виступати міркування тактики. Як правило, в альпінізмі буває вигідніше мати на стіні менший рюкзак. Тому допускається розвіска спорядження не тільки на рюкзак, але і на себе (до маршруту цілком можна підійти в обв'язці та касці). Хоча забувати про ефективне використання обсягу рюкзака все-таки не слід.

Найголовніше в альпінізмі укладати речі відповідно до черговості, в якій вони можуть стати в нагоді. Наприклад, є правило – при підході до маршруту, каска вдягається в першу чергу. Отже, вона має бути у найближчому доступі. Наступний момент – обв'язка повинна лежати в рюкзаку у повній бойовій готовності з прив'язаними вусами та пристебнутими відтяжками. Те саме стосується й розважання з лідерським спорядженням. Все має бути розвішано так, щоб одразу можна було долати гірські перешкоди [5].

Мішечок, що звільнився, з-під обв'язки (в якій вона тепер точно не влізе) можна використовувати для одягу. Справа в тому, що під час сходжень непотрібне спорядження часто закидається в рюкзак абсолютно хаотично (на

двадцятиградусному морозі зазвичай не виникає бажання натягувати гумові ковпачки на льодобури), а тримати в упаковці пуховий светр та мембранний костюм виявляється набагато простіше.

Для сходжень рюкзак має сенс обладнати вусом самострахування. Його вв'язують у петлю для ручного перенесення вісімкою одним кінцем. Бажано, щоб петля вузла захоплювала ще й лямку рюкзака (це надійніше, щоправда, може виявитися не надто зручно). Для цього краще використовувати стропу і невеликий муфтований карабін. Довжини самострахування має вистачати, щоб з одягненим рюкзаком її можна було прокинути через плече і пришпилити в центральний коуш обв'язки.

Висновок. Альпіністський рюкзак – це важливий елемент туристичного походу. Щоб носіння рюкзака не викликало у туриста дискомфорту необхідно навчитись правильно та компактно вкладати необхідні в подорожі речі.

Література

1. Мозолев, О. М. (2020). Організація молодіжного спортивно-оздоровчого туризму. ХГПА. 155 с.
2. Коллегаєв, М. (2022). Методичні аспекти формування професійного досвіду у підготовці майбутніх фахівців з активних видів туризму. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*, (3), 15-23.
3. Парашук, А. М., & Мозолев, О. М. (2022). Сутність і специфіка організації спортивного туризму. *Актуальні проблеми розвитку освіти в сфері туризму, фізичної культури та спорту: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. (Хмельницький, 5-6 квітня 2022 р.)*, 54-58.
4. Курин, Д. А. (2018). Проведення змагань по туризму. *Алея науки*, 6(5), 451-456.
5. Заневська, Л. (2005). Інформаційні аспекти підготовки фахівців з гірського туризму. *Молода спортивна наука України. Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/MSNU/2005-i3/tom3/42Zanevs'ka..*

*Мозолев Олександр Михайлович,
професор кафедри теорії і методики фізичної культури та валеології
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
доктор педагогічних наук, професор*

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ

Вступ. З початку ХХІ ст. спортивний туризм почав неспинно прогресувати та розвиватись у всіх країнах світу. Його розвиток був обумовлений багатьма факторами: потяг людини до розширення своїх горизонтів, пошук екстремальних відчуттів, бажання краще проводити вільний час, пізнати власні можливості тощо. Усе це та багато іншого дали спортивному туризму великий поштовх до неспинного вдосконалення та набуття статусу окремого напрямку туризму [1].

На сучасному етапі спортивний туризм стрімко розвивається в країнах Європи. Звичайно це було б не можливо, якби цьому не сприяла суспільна політика європейських країн. Влада створює найбільш сприятливі умови для людей які надають перевагу спортивному туризму: створення гірськолижних

курортів; вироблення туристичного спорядження; побудова велотрас; заохочення громадян до участі у спортивно-туристичних змаганнях; відкриття туристичних гуртків при школах та університетах; створення спортивно-туристичних парків тощо [2].

Мета статті – аналіз сучасних тенденцій розвитку спортивного туризму в світі.

Виклад основного матеріалу. Спортивний туризм знаходиться на перетині туристичної індустрії та загальнодержавної системи фізичної культури і спорту. Така підтримка зі сторони владних установ обумовлена ще і тим, що спортивний туризм є хорошою альтернативою наркоманії, алкоголізму, курінню та іншим шкідливим звичкам. Також заняття спортивним туризмом допомагають населенню підтримувати фізичну форму та здоровий дух, допомагають в поліпшенні комунікації пізнанні нового та у підтриманні дружніх зв'язків між представниками різних етнічних та соціальних груп.

На даний момент найрозвинутішим напрямком спортивного туризму в Європі є гірськолижний туризм. Його популярність обумовлена тим що на території Європи пролягають гірські масиви які є підходящим місцем для заняття даним напрямком спортивного туризму, також важливу роль відіграє те що альпінізмом займаються люди різних вікових категорій і він як і один з інших видів спортивного туризму допомагає людям підтримати фізичну форму та краще пізнавати природу [3].

Альпи є головним гірськолижним районом світу, де нараховується 120 тис. км гірськолижних трас різноманітної складності. Цей район розташовується на території країн: Австрія, Італія, Франція та Швейцарія [4].

Північна Америка займає друге місце після Європи за популярністю гірськолижного туризму. В США концентрація гірськолижних курортів спостерігається на заході країни в скелистих горах, де функціонує близько 100 зимових курортів.

В Азіатському регіоні серед зимових видів відпочинку лідирують японські курорти. Свій розвиток гірськолижний туризм набуває в Туреччині та Південній Кореї.

Молодь є найбільш поширеною категорією відвідувачів гірськолижних курортів. Вона займається сноубордом, фрістайлом (лижною акробатикою), фрірайдом, хеліскі та іншими популярними видами спорту. Для цього на гірськолижних курортах відкриваються парки та спеціально обладнані спортивні споруди. На курортах розширюється спектр послуг, які надаються лижникам, створюються комфортні умови для відпочинку, розвивається туристична інфраструктура, до якої входять засоби розміщення, ресторани, бари, підприємства розваг. Для вирішення проблем сезонності створюються спеціальні криті гірськолижні траси. Таке різноманіття є одним з факторів, що впливає на розвиток цього виду туризму [5]. З кожним роком спортивний туризм у Європі займає все вищу і вищу сходинку серед видів активного відпочинку.

Однією із світових тенденцій активізації туризму на сучасному етапі є розвиток такого виду спортивного туризму – як гольф-туризм. Індустрія гольфа включає компанії, які спеціалізуються на будівництві гольф-споруд, підприємств для їх обслуговування, фірм з виробництва спортивного інвентарю та екіпіровки.

У міжнародній практиці туристів-гольфістів поділяють на групи [6]:

- туристи, які подорожують з метою гри в гольф;
- туристи, які відвідують гольф-турніри як глядачі;
- туристи, для яких гра в гольф є попутним видом занять на відпочинку.

Популярність гри сприяє збільшенню кількості гольф-клубів з активною концепцією розвитку. Новою тенденцією є створення при гольф-клубах парків водних атракціонів, тенісних комплексів, фітнес центрів.

За кількістю гольф-полів та гравців в світі лідирує Північна Америка. Американська модель розвитку гольфу поєднує принципи комерційної користі та доступності. В гольф грає від 25 до 30 млн. американців, що в три рази більше, ніж в теніс. В багатьох районах США створені муніципальні поля для гольфа. Американці використовують спеціальні машини – гольф-кари для пересування гравців по полю, автоматичні дальномери, пересувні пункти харчування, магазини, що торгують модною екіпіровкою для гольфа.

Друге місце на світовому ринку гольф-туризму займає Європа, в якій кількість гольфістів складає понад 4 млн. осіб. На ринку цієї послуги лідирують Великобританія, Німеччина, Франція, Швеція. В країнах Центрально-Східної Європи ринок гольфа тільки розвивається.

Третє місце в світі за рівнем розвитку індустрії гольфа займає Азія. Найбільш великий ринок гольфу функціонує в Японії. В Таїланді розвиток отримують сімейні гольф-тури. Розвивається гольф-туризм в Малайзії, Сінгапурі, Індонезії, Китаї.

Ще одним сучасним і популярним видом спорту є дайвінг. Такий вид туризму найбільше розвинутий в країнах Азії, Океанії, Центральної Америки, Середземномор'я. Одним з кращих місць для дайвінгу є Малайзія. Кораловий острів Лайанг подобається туристам тим, що у водах острова знаходяться червоні, білі корали, губки, горгонарії.

Острів Сіпудан приваблює туристів значною кількістю черепах, барракуд, дельфінів, акул, морських ігуан. В Тихому океані широко відомі серед туристів-аквалангістів Галапагоські острови, острів Фіджі, архіпелаг Вануату. На острові Фіджі знаходиться дайв-центр Жана Іва Кусто, в якому туристів навчають занурюватися з аквалангом, проводити підводну фото та відео зйомки.

В Індійському океані розміщуються Сейшельські і Мальдівські острови, які спеціалізуються на купально-пляжному відпочинку та дайв-туризмі. Дайвінг центри функціонують також в Таїланді та в Об'єднаних Арабських Еміратах. В Єгипті послуги з дайвінгу на Червоному морі пропонують більше 350 дайвінг центрів [7].

Висновок. Сфера туризму у світі стрімко розвивається, зростає популярність екстремальних, спортивних та розважальних видів туризму, про що свідчить збільшення кількості видів туризму та створення відповідних курортних зон для задоволення зростаючих вимог споживачів.

Література

1. Парашук А.М., Мозолєв О.М. (2022). Сутність і специфіка організації спортивного туризму. *Актуальні проблеми розвитку освіти в сфері туризму, фізичної культури та спорту: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф.*

- (Хмельницький, 5-6 квітня 2022 р.) – Хмельницький: ФОП Цюпак А.А. С. 54-58. <http://212.111.198.18:88/jspui/handle/123456789/693>
2. Давидова, О. Ю., Полстяна, Н. В., & Каленік, К. В. (2019). Тенденції розвитку спортивного туризму. *Коммунальное хозяйство городов*, (89), 497-503.
 3. Мозолев О.М. (2021). Туризм як сучасний вид рекреації студентської молоді. *Актуальні проблеми розвитку освіти в сфері туризму, фізичної культури та спорту : матеріали IV всеукр. наук-практ. конф. (Хмельницький, 26 лютого 2021 р.)* : ХГПА, С. 92–95. <http://212.111.198.18:88/jspui/handle/123456789/431>
 4. Патійчук В., Прокопчук В. (2017). Особливості розвитку гірськолижного туризму в Альпійському туристично-рекреаційному регіоні. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*, 9 (358), 120-126.
 5. Morrison, C., & Pickering, C. M. (2013). Perceptions of climate change impacts, adaptation and limits to adaption in the Australian Alps: the ski-tourism industry and key stakeholders. *Journal of Sustainable Tourism*, 21(2), 173-191.
 6. Çetinkaya, G., kaplan, M., & Ömüriş, E. (2019). Golf turizm motivasyonlarının incelenmesi Antalya-Belek destinasyonu üzerine nitel bir çalışma. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 14(53), 42-55.
 7. Гуслистый, О. С., & Бондаренко, К. М. (2016). Розвиток дайвінг-туризму у світі. *Туристичний та готельно-ресторанний бізнес в Україні: проблеми розвитку та регулювання*. Том 2, 122.

Нікітін Олександр Антонович,
студент групи Т-21(б), спеціальності 242 «Туризм»
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
Науковий керівник:

Цимбалюк Світлана Миколаївна,
старший викладач кафедри туризму,
теорії і методики фізичної культури та валеології
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ЕКОТУРИЗМУ В РІВНЕНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Постановка проблеми. На сьогоднішній день туризм посідає провідне місце в нашому житті, рівень його популярності та актуальності стрімко зростає. Одним із стрімко розвиваючих напрямків туризму став екологічний туризм. Найбільшої популярності від досягнув там, де є необхідні умови для його функціонування. Сюди відноситься і Рівненщина, яка славиться своїм багатим природним капіталом на ряду з іншими природничими областями України [1]. Проблема досягнення якісного стану розвитку та функціонування екологічного туризму в межах області спричинена низкою чинників, які потребують дослідження.

Аналіз досліджень і публікацій. Аналізом сучасного становища природничого капіталу, екотуризму в Рівненській області та факторами, які впливають на сучасне становище розвитку займалися такі науковці:

О.Я. Романів, О.І. Твердохліб, Г.К. Мошковська, Н.С. Кудла, Ю.В. Зінько, Т.К. Шпеник, Г.Г. Цегелик, М.Й. Рутинський, І.В. Петлін, П.В. Горішевський, В.П. Васильєв, Р.Р. Сіренко, К.З. Карпук та інші. Основний акцент в їхніх працях покладається на визначення основних напрямків розвитку екологічного туризму в межах області, проте ще залишилися недостатньо досліджені проблеми, які перешкоджають розвитку екотуризму в даному регіоні.

Метою статті є дослідження сучасного стану та перспектив розвитку екологічного туризму в Рівненській області.

Виклад основного матеріалу. Екотуризм явище багатогранне, тому існує безліч його тлумачень, наприклад О.Ю. Дмитрук. визначає явище екотуризм як вид активного відпочинку з екологічно важливим наповненням – це особливий інтегровальний шлях рекреаційної діяльності населення, що створює свої взаємовідносини з природою на основі співпраці, взаємоповаги та взаєморозуміння [2]. Екологічний туризм охоплює багато видів туризму і має безліч похідних віток, основними серед тих, які функціонують в межах області можна виділити такі: сільський туризм, агротуризм, лісовий і пригродницький. На законодавчому рівні позитивно на функціонування екотуризму впливає Закон України “Про охорону навколишнього природного середовища” який каже, що для проведення масового відпочинку і туризму передбачаються рекреаційні зони, які разом із територіями та об’єктами природно-заповідного фонду, курортними та лікувальними зонами утворюють цілу територіальну систему й підлягають особливій охороні [3]. На території області функціонує понад 100 природно-заповідних об’єкта, одним з найбільших та найвпливовіших в питанні сучасного стану екотуризму в області є Білоозерська ділянка Рівненського природного заповідника, що займає площу в 8051 га, що знаходиться у Володимирецькому районі [4].

Основним місцем, яке володіє найбільшим природним капіталом в області є Полісся – це природний регіон, де до цього часу збереглися антропогенно малозмінені природні комплекси, традиційне ведення господарства, неповторний поліський колорит, обряди, історико-культурна спадщина [5]. Цей факт зіграв вагомий роль в тому, які райони області будуть в більшою мірою залучені для функціонування екологічного туризму в межах області. Тому в цей час північ області є більш дієздатною для функціонування екотуризму з точки зору природного потенціалу, а саме Варашський та Сарненський райони. У свою чергу Рівненський та Дубенський район більш поглиблено акцентують увагу на одну з гілок екологічного туризму – лісовий туризм, який є дуже популярним в цих районах. Вагомим чинником, що впливає на сучасний стан розвитку екотуризму є екологічна ситуація, що склалася в регіоні. Забруднення навколишнього природного середовища області характеризується специфічною територіальною диференціацією. Найзабрудненішою є центральна частина області (м. Рівне, Рівненський, Здолбунівський і Костопільський райони), де розташовані основні промислові підприємства області, а також проживає велика кількість населення[1]. Значна кількість викидів шкідливих речовин у повітря або у річки негативно впливає на рівень екології області. Флора та фауна зазнає нищівного удару, до прикладу у 2019 році, такий рівень відходів спричинив масову смерть

риби у р.Іква, що впадає у р.Стир, ліси у смт. Смига почали масово забруднювати, що створювало сморід.

Неодноразові прояви байдужості до екологічного становища області негативно відобразились на рівні розвитку екотуризму в даній частині регіону. Підтвердження цьому є опитування, яке провели О.Я. Романів, Т.С. Трусова, О.І. Твердохліб, за результатами якого виявилось, що екологічна ситуація в даній частині регіону значно погіршилась в порівнянні з попередніми роками. Також їхнє опитування показало, що екотуристичними послугами в основному зацікавлені активні люди 20-49 років з середнім або нижче середнього доходу. 97% серед тих, хто користувався екотуристичною продукцією в області залишилися задоволеними, 95% ствердили, що обов'язково будуть рекомендувати даний вид туризму своїм друзям. У свою чергу 69% туристів дізнались про екологічний туризм від своїх друзів. Усе це підтверджує факт того, що люди, які здійснювали екологічні подорожі зацікавлені даним видом продукції, а також те, що екотуризм стрімкими темпами популяризується серед жителів області.

Інший вагомим питанням для дослідження постає оцінка екотуристичної продукції серед туристів з інших міст або країн. Після дослідження екскурсійного та туристичного ринку послуг області, з'ясувалось, що на території області на постійній основі функціонують наступні екологічні подорожі, які можуть спробувати немісцеві туристи, а саме: “Равликові мандри”, “Велика пригода в Дермансько-Острозькому національному природному парку”, “Мальовнича Кореччина”, Орнітологічна екологічна стежка “Заплатою річки Збитинки”, “Романтичними куточками погориння”, а також основна перлина на цьому ринку за оцінками туристів – Екологічна стежка “Від Волині до Поділля”. Зазвичай екотуристичній продукції Рівненської області притаманні такі риси: це групові та короткотривалі подорожі(до 6 годин, середня вартість складає 300-800грн), що відбуваються шляхом пішого засобу пересування, за тематикою вони поділяються як і на тематичні(особливо природничі) так і на оглядові, за місцем проведення – заміські, а за формою проведення їм притаманний більше демонстраційний та показовий типи проведення. Одним з основних критеріїв, на якому акцентують свою увагу усі туристи є рівень кваліфікації персоналу, який забезпечує такі послуги, а також рівень технічної інфраструктури, яка необхідна для якісної реалізації деяких видів подорожей. В свою чергу усі відмічають неймовірно красиві краєвиди та лісистість області. Основним фактором розбіжності думок серед жителів області та туристів є очікування рівня якості екологічної подорожі. Людина, яка чудово знає, що їй очікувати завжди буде готова до несподіванок, в той час, як людина, яка їде сюди з іншої області або ж країни очікує чогось більшого, адже його час та ресурси, які він витратив точно повинні вартувати того. Пояснюється це загальним рівнем розвитку екологічного туризму в країні в цілому.

За даними Міжнародного Екотуристичного Товариства в Україні екотуризм знаходиться на початковому етапі розвитку. Сучасний стан розвитку чудово демонструє подібного роду вади, які потребують чіткого аналізу, та шляхів вирішення. Початком розв'язання даної проблеми зайнялись О.Я. Романів, Т.С. Трусова, О.І. Твердохліб, вони провели дослідження сучасного стану та

рівня розвитку екотуризму в межах області, та запропонували свій варіант розподілу районів за рівнем сучасного стану розвитку екологічного туризму в області [6]. До 1 типу вони віднесли райони, що відзначаються агорекреаційним потенціалом, а також високим рівнем лояльності споживачів, що у свою чергу виражається внаслідок високого попиту. Однією з пропозицій, як найефективнішої стратегії сталого розвитку екологічного, в першу чергу сільського та зеленого туризму пропонуються (Дубенський, Млинівський, Березнівський райони). До 2 типу відносяться групи районів приміського відпочинку, які є привабливими, а також є освоенними з рекреаційної точки зору. Для них характерно ознакою в майбутньому може бути застосування стратегії диверсифікації, яка буде передбачати розроблення, розвиток та запровадження у загальній пропозиції рекреаційних послуг екотуристичного продукту, який буде орієнтованим на різні категорії жителів цих районів, це будуть Рівненський, Здолбунівський, Радивилівський, Сарненський, Володимирецький райони. До 3 типу були віднесені райони, що пропонують звичний історико-культурний та екологічно туристичний продукт (Корецький, Острозький райони) та послуги рекреації на водних об'єктах (Демидівський район). Застосування поступового росту екологічного та сільського зеленого туризму, який буде розглядати поєднання зусиль з питань розвитку, організації, контролю та маркетингових ходів в межах цих районів буде в пріоритеті для них на даний момент. До 4 типу віднесли невідомі туристам в агротуристичному плані території, які мають в наявності вагомий агорекреаційний потенціал і можуть в майбутньому збільшити пропозицію сільського та екологічного турпродукту в Рівненській області, рекомендується стратегія зосередженого росту, цілю якої буде посилення позицій цих районів на екотуристичному ринку, це будуть Гошанський, Дубровицький, Зарічненський, Костопільський, Рокитнівський райони. Усі вище перераховані фактори несли свій вагомий вплив на розвиток сучасного стану екотуризму в межах Рівненщини, проте є ще 2 інших чинники, які негативно вплинули на розвиток. До першого чинника відноситься пандемія Covid-19, пік її негативного впливу припав на 2019-2021 роки, коли МОЗ застерігало людей від проведення масових заходів, і закликало людей не покидати свої домівки без нагальної потреби. Загалом цей чинник у свій час негативно вплинув на усі види туризму та і туристичну галузь загалом [7]. До 2 чинника, який також негативно вплинув на сучасний стан та розвиток усієї галузі туризму так і екологічного туризму зокрема є повномасштабна війна на території України, яка триває з 24 лютого 2022 року і по сьогоднішній день. Як наслідок, тепер на території області діє тимчасова заборона на відвідування лісів та в'їзду до лісових масивів для цивільних громадян.

Висновки. Отже, дослідивши сучасний стан розвитку екотуризму в Рівненській області, ситуацію на даний час можна описати наступним чином – це поєднання багатого природного капіталу з невдоволенням населенням в питанні рівні екології області, це відносно невеликий спектр пропозицій на екотуристичному ринку області, це вплив пандемії Covid-19 та повномасштабної війни, а також різне ставлення до рівня якості обслуговування між місцевими жителями та туристами. За нашими дослідженнями споживання екотуристичної продукції жителями даного регіону зросло, що пов'язано з зниженням рівня

доходу і неможливістю відвідувати інші країни та регіони. Рівень і якість екологічних екскурсій потребує оновлення і покращення. Природний капітал Рівненської області має великий потенціал для розвитку екотуризму в умовах його сучасного стану, особливо на охоронюваних природних територіях.

Література

1. Зайцев, Д. Б., & Валух, А. М. (2018). Аналіз фактичної екологічної ситуації Рівненщини як передумова розвитку системи збереження природного капіталу та енергоефективності. *Інвестиції: практика та досвід*, (8), С.100-106.
2. Савіцька, О. П., Савіцька, Н. В., & Погребняк, Л. В. (2017). Екотуризм як важлива складова стратегії сталого розвитку України. *Глобальні та національні проблеми економіки*, (15), С.122-128.
3. Мозолев О.М. (2021). Напрямки розвитку екологічного туризму серед молоді України. *The XXVI International Science Conference «Topical issues of practice and science»*, May 18 – 21, 2021, London, Great Britain. pp. 795-798.
4. Онищенко, В. А., Андрієнко, Т. Л., & Прядко, О. І. (2016). Рослинність Білоозерської ділянки Рівненського природного заповідника. *Біологічні системи*, 8 (1), С.98-107.
5. Карпюк, З. К., Качаровський, Р. Є., & Антипюк, О. В. (2018). Перспективи розвитку агро-та екотуризму на Волинському Поліссі (*Doctoral dissertation, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки*).
6. Романів, О. Я., Трусова, Т. С., & Твердохліб, О. І. (2014). Попит на сільський зелений туристичний продукт Рівненської області.
7. Мозолев О.М., Хмара М.А. Проблеми та перспективи розвитку туристичної галузі України в умовах пандемії COVID-19. *The I International Science Conference on Multidisciplinary Research*, January 19-21, 2021, Berlin, Germany. 1086–1090.

Нужда Вікторія Леонідівна,
*студентка групи Т-21(б) спеціальності 242 «Туризм»
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
Науковий керівник:*

Мозолев Олександр Михайлович,
*професор кафедри теорії і методики фізичної культури та валеології
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
доктор педагогічних наук, професор*

МОСТИ УКРАЇНИ ЯК ОБ'ЄКТИ ДЛЯ ВІДВІДУВАННЯ ТУРИСТІВ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Без мостів неможливий розвиток міст, районів, області, країни. Знайомлячись з новим містом люди зазвичай звертають увагу на пам'ятники, історичні будівлі та мости. Мости найсуттєвіші складові доріг, побудовані над штучними та природними перешкодами. Мости дуже важливі, тому що без них неможливо ні подорожувати, ні торгувати, це найкоротші шляхи більшості маршрутів. Вживані під час будівництва мостів знаряддя є пам'ятками культури і мають велике

значення для дослідження історії. Тому вони мають велике культурне значення. Мости також є туристичними об'єктами, які поєднують в собі велич, красу та інженерну думку.

Мета статті – розглянути історичні та сучасні мости України, які представляють інтерес для відвідування туристів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Замковий міст у Кам'янці-Подільському є одним вважається пам'яткою національного значення (Рис. 1). Перша згадка про міст є в документах 1494 року. Міст включили до «Книги рекордів України», як найстаріший. Зараз він вже мало нагадує міст, більше схожий на греблю. Але в давні часи на ньому не могли розвернутись дві підводи. В народі його називають Турецький міст. З часом міст втратив свою середньовічну красу завдяки значним реконструкціям, які проводились в різні часи. Замковий міст ще з залишками оборонних мурів та баштою. Замість мурів пізніше прибудували парапети для пішоходів, а башту зруйнували. Можна зробити чудову екскурсію включаючи цей міст, туристів зацікавлять легенди про нього. Найкраще відвідувати його навесні або в літку, тому що тоді відкриваються незвичайно красиві та зелені краєвиди, як на місто так і не замок та на каньйон. Також в сутінках включається підсвітка замку та мосту, тому вийдуть гарні фото. Ще з моста можна спуститись у долину річки кам'яними сходами та насолодитись природою. Замковий міст це найбільш довершена фотозона у Кам'янці. Якщо ви відвідаєте екскурсію по Замковому мості, то не залишитесь байдужі, будете вражені і забажаєте повернутись ще раз.

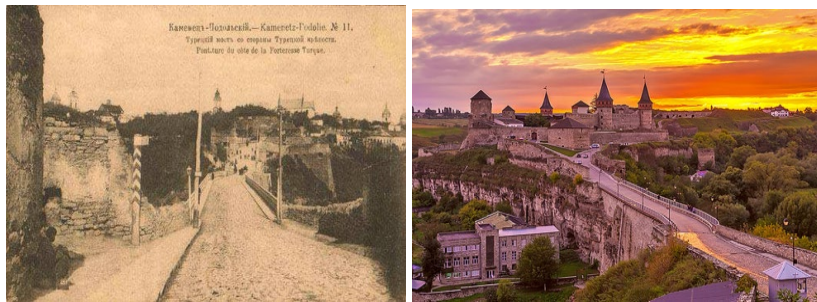

Рис. 1. Замковий міст у місці Кам'янець-Подільський

Міст чотирьох Євангелістів знаходиться в Закарпатській області - один з найунікальніших мостів, який знаходиться у мальовничому парку. Побудований у стилі бароко, властива пишність форм та стильове рішення. Поруччя прикрашають чотири фігурки: Матвія, Марка, Іоана, Луки, розміщені з обох сторін конструкції. Своєю величчю і неповторністю форм, дані скульптури, дуже сильно нагадують роботи, які стоять на Карловому мосту в столиці Чехії – Празі [1]. Міст варто відвідати не тільки через його унікальність, але й через неймовірну красу навколо - під мостом три арочних отвори з яких тече вода, а поруч густий листяний ліс. Середня арка має найбільші розміри, дві інші розташовані з боків, здаються в два рази менше.

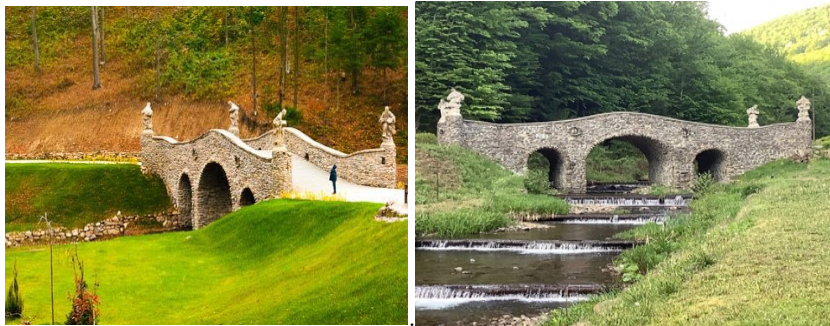

Рис. 2. Міст чотирьох Євангелістів у Закарпатській області

Старий австрійський міст знаходиться у Ворохті, Івано - Франківської області, є одним з найбільших кам'яних мостів світу та вважається найстарішим віадуком в Україні (Рис 3). Він був збудований з часів Австро - Угорської імперії в 1895 році. Міст має довжину 130 метрів, а ширина центральної арки має 65 метрів. Потім був збудований новий міст, по якому зараз їздять залізничні потяги, а старий міст вже не функціонує і є пам'ятником історії [1]. Туристам буде цікаво дізнатись щось нове про давні мости, побачити локації та яких вони були, можливо деякі зацікавляться настільки що будуть шукати в архіві фотографії та історичні маловідомі факти про самі старі мости. Для декого це може стати натхненням для написання наукових статтів, а хтось зрозуміє що йому цікава архітектура та будівництво . Тому в наш час дуже важливо розказувати та показувати місця де стояли колишні мости або їх частини чи уламки.

Плебанівський віадук знаходиться в Тернопільській області, село Плебанівка. Міст був збудований понад 120 років тому, італійськими архітекторами. Його довжина понад 100 метрів, а висота 30 метрів. Складається він з величезних 9 арок.

В наш час його також використовують він зовсім не змінився. Український міст асоціюється з казкою і магією. Зараз по ньому їздить не дуже багато потягів, тому що він визнаний архітектурною пам'яткою. Часто цим мостом цікавляться фотографи, хочуть зловити момент зйомки проїхавши потягом по ньому [1]. Дістатись до моста не так вже й легко, але це незабутнє враження тому що біля нього тільки ліс та поле. Біля віадук часто можна зустріти місцевих жителів тому що це місце дитячих розваг, ігор, відпочинку та пізнання нових територій.

Екскурсії по цьому місці дозволяють приділити увагу собі, дізнатись щось нове та побути один на один з собою, зібратись з думками, віддихнути від голосних вулиць, машин, постійного перебування дома. Там будете тільки ви з колегами та природа. Дуже розслаблююче та атмосферне місце.

Рис. 3. Плебанівський віадук в Тернопільській області

Мерефо-Херсонський міст знаходиться в Дніпрі - залізничний міст та пам'ятник інженерної архітектури (Рис 4). У 1929 році рішення про будівництво було схвалене, тому роботи розпочались з 1931 року. Загальна довжина складає 1627 метрів, має 35 залізобетонних арок і обидва металеві прольоти по 52 метри [1]. Під час Другої світової війни міст був майже зруйнований але згодом його відновили.

Рис. 4. Мерефо - Херсонський міст у Дніпрі

Сучасні мости вражають. Це - об'єкти мистецтва, вони спонукають до щоденних поїздок, відвідувань нових міст та країн. Людський інтерес сьогодні зростає до зовнішнього вигляду мостів. Наразі актуальніші новітні мости, тому що в них краща архітектура і кожен міст відрізняється від іншого, їх краса захоплює. В Україні є чимало таких мостів.

Центральний міст у Дніпрі є одним з найдовших мостів України (Рис 5). Цей міст є унікальним за проектом: велика споруда, виготовлена зі спеціально підготовлених залізобетонних конструкцій. Центральний міст нагадує гостру стрілу, перекинуту між двома берегами, акцент зроблено на трьох пілонах. Архітектори створили міст, який має своє обличчя не використовуючи жодних архітектурних прикрас [2]. Міст цінують за краєвидами які відкриваються по обидві сторони ріки. Він є яскравою поміткою епохи шістдесятих років двадцятого століття.

Рис. 5. Центральний міст у Дніпрі

Арковий міст у Запоріжжі - найдовший арковий міст в Україні (Рис 6). Побудований для з'єднання правобережної частини міста з островом Хортиця. Він має по 2 смуги руху в кожному напрямі і дві відгороджені пішохідні зони. Ширина мосту - 20 метрів, довжина - 320 метрів, а висота - 40 метрів. Міст популярний серед туристів. З цього моста відкривається незвичайної краси панорама русла старого Дніпра, вигляд на ДніпроГЕС, на скелі острова Хортиця і правого берега. Там є можливість стрибка з 40 метрової висоти з можливістю торкання води. Коли мова йде про Запоріжжя то часто в уявленні людини це асоціації пов'язані з козаками та Запорізькою Січчю [2; 3]. Але минуле може бути не тільки історичним а й романтичним. Саме арковим мостом можна бачити закохані пари які розглядають красу, яка відкривається з цього моста, тому на екскурсії часто їздять пари, це така собі романтика прогулятись то послухати цікаві факти про арковий міст, чудова локація для романтичних фото на заході сонця. Мальовничої атмосфери надає осінь, в цю пору року на екскурсія можна побачити навіть художників які роблять нариси для своїх пейзажів. І це дійсно виходить неймовірно, всі навколо розглядають цю красу.

Рис. 6. Арковий міст у Запоріжжі

Скляний міст у Києві створений як справжній туристичний об'єкт (Рис 7). Цей пішохідний міст з'єднує парк Володимирська гірка та парк Хрещатий. Цей міст один із найновіших в Україні. Міст має довжину 212 метрів, ширина від 6 до 14 метрів. Зроблений з бетону, заліза та скла. Там є пішохідні та велосипедні доріжки, оглядові майданчики, сучасне освітлення та відеоспостереження [3]. Ця локація є візитівкою міста. Таких об'єктів ще не втілювали. Відвідує міст багато туристів, незважаючи на пору року та погодні умови. Побачити цей міст хоче кожна людина. Через скляні опори відкривається чудовий вигляд.

Рис. 7. Скляний міст у Києві

Висновки. Мости в наш час це невід’ємна частина екскурсії. Разом з мостами екскурсії набули нового значення. Вони роблять тривалість поїздки до певного місця коротше. Та мають свою історію також. Більшість мостів є архітектурними пам’ятниками, яких залюбки включають до екскурсії. Майже всі подорожуючі люблять насолоджуватись краєвидами з мостів, якими вони проїжджають.

Література

1. Константинов В. О. (2014). Дерев’яні та кам’яні мости України – пам’ятки науки і техніки. *Дослідження з історії техніки: Збірник наукових праць* – Київ: ІВЦ «Видавництво «політехніка», 18-22.
2. Ісмаїлов, Д. (2021). Унікальні мости Дніпра. *Науково-технічний прогрес на транспорті [електронний ресурс]: збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-технічної конференції молодих учених, магістрантів та студентів, 29 березня 2021 р.* – Дніпро: Дніпровський нац. ун-т залізн. трансп. ім. акад. В. Лазаряна, 2020. 89 с., 64.
3. Константинов В. О. (2016). Залізні та залізобетонні мости України – пам’ятки будівельної науки і техніки. *Дослідження з історії техніки*, 23, 22-36.

*Олексюк Анастасія,
студентка групи Т-11(б) спеціальності 242 «Туризм»
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
науковий керівник:*

*Гуцал Людмила Антонівна,
в.о. завідувача кафедри туризму,
теорії і методики фізичної культури та валеології,
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
кандидат педагогічних наук, доцент*

ДЕРЖАВНИЙ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИЙ ЗАПОВІДНИК «САМЧИКИ» ЯК ТУРИСТИЧНА ЛОКАЦІЯ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Туризм у сучасному світі спрямований на підвищення культурного рівня людей, поліпшення здоров’я

населення, здійснює вплив на соціально-економічний розвиток регіонів і країни в цілому [1]

В сучасних реаліях, висвітлення туристично-екскурсійного потенціалу України сприяє міжкультурній комунікації. Особливе місце в цьому займають архітектурні та садово-паркові види мистецтва. Одним з найблисучіших в Україні творів архітектури та садово-паркового мистецтва є палацо-парковий ансамбль «Самчики».

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідженням садово-паркового мистецтва України та Хмельницької області присвячено багато наукових праць в роботах С. Кузнецова, В. Черняка, Ю. Клименка, О. Пажимського, Л. Казімірової. Архітектурні, паркобудівничі особливості палацово-паркового ансамблю «Самчики» широко описані у праці О. Пажимського [2]. У багатотомному виданні польського дослідника Р. Афтаназі описані маєтки Речі Посполитої, також і території Поділля. Одним з перших ілюстрованих джерел палацово-паркового ансамблю «Маєток Самчики» стала графічна спадщина польського художника Наполеона Орди [4].

Визначення мети та завдань дослідження. Метою роботи є висвітлення палацово-паркового комплексу «Самчики», як унікальної пам'ятки історико-культурної спадщини України, одного із найблисучіших творів архітектури та садово-паркового мистецтва періоду зрілого класицизму.

Викладення основного матеріалу дослідження. Палацо-парковий ансамбль «Самчики» – один з найблисучіших в Україні творів архітектури та садово-паркового мистецтва (Рис. 1). Ця унікальна перлина Подільського краю характерна архітектурним багатством і витвором рук людських. Важливо те, що забудова тут збереглася такою, якою вона була на кінець XVIII-початок XIX століть [5].

Рис. 1 Палацо-парковий ансамбль «Самчики»

Цікава історія села Самчики, що розкинулось у мальовничому куточку подільської землі. Самчики (до 1545 року – Замчики) та найближчі землі належали Острозьким, недовгий час поміщикам Ліпським, а з початку XVIII століття – Хасцьким гербу Любіч. У кінці 1790-х років Самчики купує внук Казимира-Франциска Хасцького Петро Чечель гербу Еліта (1754-1843) – полковник, староста Гайсинський, добрий господар та адміністратор. Він

влаштовує тут свою резиденцію. Наступним власником стає його син Ян, а далі – внук Якуб.

У 1790 році гайсинський староста Петро Чечель купив в Старокостянтинівському повіті Волині маєток Самчики, що належав на той час Казимиру Хосецькому. Полковник Чечель перетворив Самчики на унікальний палацово-парковий ансамбль з розкішною резиденцією. Він запросив найкращих архітекторів, садівників та скульпторів. Автором ансамблю був польський архітектор Якуб Кубицький. Майстер ліпних декорів в інтер'єрі та екстер'єрі – італієць Жан-Батист Цапяно.

Рис 2. План садиби палацо-паркового ансамблю «Самчики»

Палац збудований у стилі зрілого класицизму з елементами ампіру. Південна частина будівлі – гостьова, північна – житлова.

Центром палацово-паркового ансамблю «Маєток Самчики» є палац із білокам'яними колонами порталів та вишуканими парадними інтер'єрами (Рис.3). У його архітектурі чітко проглядається симетрично-осьова композиція, геометрично виразне і зручне планування приміщень, стриманість оздоблень і суворість архітектурних форм.

Рис. 3 Центр палацово-паркового ансамблю «Маєток Самчики»

Тут можна спостерігати розписи за мотивами Самураїв або епохи Едо – стилізовані дракони, сакури, жовті хризантеми, самураї.

У палаці нараховується п'ять залів (Рис 4.). У інтер'єрі можна оглянути ліпні декори інтер'єрів Круглої, Великої, Римської та Спичивальні – парадних зал, у яких у минулому влаштовувалися пишні бали та прийоми.

Рис. 4 Зали палацово-паркового ансамблю «Масток Самчики»

Гордістю палацу вважається «Японський кабінет», де знаходиться фресковий монументальний живопис, що віддзеркалює східну (орієнталістичну) течію у тогочасному європейському мистецтві, «Японський кабінет» є єдиною пам'яткою в Україні такого роду.

Орієнталістична течія також відображена у архітектурі Китайського будинку, який цікавий у технологічному відношенні як приклад влаштування у давнину холодильників (Рис. 5).

Автором скульптур левів, ліпних декорів і горельєфів богинь парадного portalу був італієць Жан Батісто Цагляно, а унікальні фрески створив знаменитий художник Михайло Врубель. Ще у XIX ст. за мастком закріпилася назва «Український Версаль».

Рис 5. Китайський будиночок

Комплекс оточує з однієї сторони старовинний парк з фонтаном, а з іншої – мальовниче озерце (Рис. 6). Пейзажний парк навколо палацу був створений відомим пейзажним архітектором Діонісієм Міклером. Тут збереглася скромна та дуже рідкісна на території України споруда – відкрита теплиця «Сад в мурах», де вирощують теплолюбні і екзотичні рослини та кущі. Тутешній парк займає площу майже 15 гектарів. Тут ростуть понад 200 видів дерев і кущів, зокрема і червонокнижних. Є у заповіднику і єдина в Україні липова алея, яку називають готичною. І справді – гілки 200-річних лип тут переплітаються під кутом, утворюючи купол. З цим місцем пов'язана місцева легенда. Якщо доторкнутися до першого дерева алеї, пробігти нею, торкнутися останньої липи і загадати бажання, воно неодмінно здійсниться.

Рис 6. Парк з фонтаном та озером

Садина Чечелів у Самчиках вважається одним з найдосконаліших витворів архітектури та садово-паркового мистецтва епохи зрілого класицизму, входить до складу Державного історико-культурного заповідника «Самчики» і належить до пам'яток історії та архітектури національного значення.

Село розташоване у північній половині області, поруч з автотрасою М20 Житомир - Чуднів - Старокостянтинів - Хмельницький, на віддалі 10 км від Старокостянтинова. Тож сюди зручно добиратись як власним автотранспортом, так і рейсовими автобусами з Житомира або Хмельницького. А відстань від зупинки до самого комплексу лише 1,5 км, тобто її легко можна подолати навіть пішки. Палац приймає відвідувачів з 9 до 17 год. Врахуйте лише, що, як і у більшості музеїв, понеділок є вихідним днем, а у суботу та неділю графік скорочений (до 16 год), то ж мусите прибути сюди у першій половині дня.

Висновки. Мاستок «Самчики» має статус державного історико-культурного заповідника. Щорічно локацію відвідують десятки тисяч туристів не лише з України, а й з Польщі Німеччини, Італії. При вдалому висвітленні та рекламі кількість туристів буде лише збільшуватись.

Література

1. Драпушко Р. (2017). Туристичний потенціал України: стан, проблеми та перспективи розвитку. Київ: Ін-т законодавчих передбачень і правової експертизи, 152 с.
2. Земський Ю. (2018). Становлення краєзнавчого туризму в Україні XIX ст.: наук. Щоквартальник. Науково дослідний центр «Лукомор'є» Ін-ту археології НАН України. Київ-Миколаїв, 1 (21), 53-58.
3. Інна Шоробура, Олесь Долинська. (2017) Туризм Хмельниччини, Збірник наукових праць. Харків, Випуск 25.
4. Заповідні перлини Хмельниччини (2009). за заг. ред. Т. Л. Андрієнко. Вид. 2-ге, допов., переробл. Кам'янець-Подільський: Мошинський, 228 с.
5. Пажимський О. М. (1997). Садібні ансамблі Подільської Волині. Самчики-Хмельницький, 216 с.

*Онуфрійчук Леся Павлівна,
старший викладач кафедри туризму,
теорії і методики фізичної культури та валеології
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії*

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ РЕКРЕАЦІЙНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Воєнні дії, що відбуваються на південно-сході нашої країни, призвели до вилучення з обігу величезної кількості туристичних ресурсів. При цьому надзвичайно постраждали узбережжя Азовського та Чорного морів, диліни нижньої течії Дніпра, Південного Бугу. Проблема полягає також у тому, що навіть швидка перемога України у війні не дозволить використовувати ці ресурси ще дуже тривалий період часу.

Відновлення повоєнної України буде дуже тісно пов'язане із розвитком туристичної галузі. Мужність українців, їх стійкість та героїзм викликають захоплення у народів світу. Післявоєнний туризм стане вагомою ланкою у економічному зростанні нашої держави. Проте, значна частина туристів захочуть побачити не лише зруйновані міста та села, а й багатство природи, яким володіє країна. Саме тому, дослідження особливостей природних рекреаційних ресурсів

Хмельницької області є підґрунтям для розробки, планування та впровадження туристичних маршрутів, створення бізнес-проектів побудови туристичних баз тощо.

Актуальність дослідження полягає у розкритті можливостей використання природних ресурсів Хмельницької області з метою організації екологічного туризму в умовах відновлення сектору надання туристичних послуг в Україні. Така актуальність зумовлена суттєвою зміною природних та антропогенних туристичних ресурсів, що відбулась в результаті повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію суверенної України.

Аналіз досліджень і публікацій. Детально природу Поділля почали вивчати з середини XX століття. Найбільший внесок у дане питання зробили дослідники з Львівського національного університету. Результатом цієї роботи стала праця «Природа Хмельницької області» під ред. К.І. Геренчука. Вагомі дослідження проводили науковці Вінницького державного педагогічного інституту Г.І. Дениsik та В.М. Воловик. В наш час природу Хмельниччини досліджують вчені Кам'янець-Подільського національного університету. Проте, більшість робіт спрямовані на вивчення екологічних зв'язків у ландшафтних комплексах, дослідження червонокнижних видів рослин і тварин, які потребують охорони, виявлення динаміки зміни чисельності рідних видів живих організмів. Питання можливостей використання природи Хмельниччини для організації екологічного туризму висвітлене недостатньо. Саме це й зумовило вибір теми дослідження.

Метою статті є детальне ознайомлення із природними ресурсами Хмельниччини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Природні рекреаційні ресурси включають в себе всі компоненти природи, які можна використати з метою оздоровлення, ознайомлення, відпочинку або естетичної насолоди. Найвагомішою складовою природних рекреаційних ресурсів є природні ландшафти, що не зазнали сильного антропогенного навантаження, тобто збереглися у такому вигляді, як були створені природою. Тривале використання природи практично не залишило таких ділянок в Україні. Саме тому, особливо цінними є ті куточки природи, де господарська діяльність людини завдала найменшої шкоди природі [1].

На території Хмельниччини утворились особливі природні умови, які відрізняють її від інших регіонів України. Також наша область перебуває досить далеко від зони безпосередніх бойових зіткнень, тому руйнівний вплив війни відчутно не сильно. В майбутньому має більше можливостей розвивати екологічний туризм. Але, спочатку треба ознайомитись із природними рекреаційними ресурсами Хмельницької області.

Хмельницька область утворена 22 вересня 1937 р. Територія області розміщена на крайньому сході Подільської височини, а північна частина (Славутський і частково Шепетівський та Полонський райони) заходить у Полісся. Середня висота області 275м над рівнем моря.

Поверхня території Хмельницької області – це висока рівнина, плато. Найвищою його частиною є центральна смуга, на якій розміщені верхів'я Південного Бугу з його притоками (Бужком, Плоскою, Вовком, Іквою тощо) та

верхів'я Случі. Абсолютні висоти тут перевищують 320м, піднімаючись у багатьох місцях до 360-380м. Західну частину цієї смуги звуть Верхньобузькою (від Волочиська до Летичева).

На північ і південь від Верхньобузької височини абсолютні висоти поверхні області знижуються. Саме в межах цієї височини бере початок річка Південний Буг. Яка є єдиною серед великих річок України, що повністю протікає в межах нашої держави. Значну територію області займає Товтровий кряж. Це система рифових масивів горбів органогенного походження, що утворились в давні часи на дні мілкого моря, а згодом були підняті тектонічними рухами на висоти понад 350 м. [2; 3].

Рельєф області формувався під впливом вертикальних коливальних рухів земної поверхні впродовж багатьох мільйонів років та зазнавав значних перетворень під час четвертинних зледенінь. В земних надрах утворились поклади нерудних корисних копалин, які стали основою будівельної та фарфорово-фаянсової промисловості. Сукупність гірських порід та помірного клімату забезпечили створення сприятливих умов для розвитку родючих ґрунтів, які забезпечили формування різноманітних видів живих організмів [2].

Область дуже багата на запаси підземних вод. Це дозволяє забезпечувати зростаючі потреби населення у питній воді.

Отже, поєднання усіх сприятливих компонентів природи лягло в основу утворення унікальних ландшафтів.

З метою збереження природи у Хмельницькій області створені і функціонують національні природні парки «Подільські Товтри» та «Верхнє Побужжя». Унікальний реліктовий ландшафт подільських Товтр представлений цілою низкою ландшафтних заказників загальнодержавного значення: товтри «Велика і Мала Бугаїха» (Чемеровецький р-н, біля с. Голенищево); мальовничі кам'янисті схили товтрового кряжу – «Іванковецький» (Городоцький рн, Сатанівське лісництво); на території Кам'янець-Подільського р-ну – «Циківський» і «Кармалюкова гора» (Маківське лісництво), «Товтра-Вербецька» (поблизу с. Гуменці), «Совий яр» і «Княжпільський» (Подільське лісництво) [4].

Національний природний парк «Подільські Товтри» (НПП «Подільські Товтри») – національний парк, розташований в Україні на території Городоцького, Чемеровецького та Кам'янець-Подільського районів. НПП «Подільські Товтри» створено Указом Президента України №474/96 від 27 червня 1996 року для збереження, відтворення та раціонального використання природних ландшафтів Поділля з унікальними історико-культурними комплексами, які мають високе природоохоронне, естетичне, наукове, рекреаційне та оздоровче значення. НПП «Подільські Товтри» увійшов до 7 чудес України у 2008р. З 13 липня 2017 року ділянки національного парку внесено до списку національної спадщини ЮНЕСКО. Загальна площа території парку становить 261316 га, з яких у власності парку перебуває 4536 га. За площею це найбільший парк України та один з найбільших у Європі.

Унікальні рукотворні об'єкти та неповторні природні комплекси, що є на території НПП «Подільські Товтри» створили необхідні умови для розвитку екологічного та пізнавального туризму. На території парку під охороною перебуває 161 об'єкт природно-заповідного фонду. Серед них є парки і садиби

різного ступеня збереження і культурно-історичної цінності. Є також 19 археологічних пам'яток, понад 300 історико-архітектурних пам'яток (зокрема, в Кам'янці-Подільському – понад 200 об'єктів) [5].

Мікроклімат НПП «Подільські Товтри» є сприятливим для збереження рідкісних і реліктових рослин, більшість з яких є лікарськими. Згідно з даними науково-дослідних та контролюючих закладів, територія південно-західного Поділля, де розташовано НПП «Подільські Товтри», не потрапила в зону суцільного зараження радіонуклідами внаслідок Чорнобильської катастрофи. Це свідчить про високий рівень екологічної чистоти ландшафтів, що є дуже сприятливим чинником розвитку туристичної діяльності.

На території НПП «Подільські Товтри» знайдені великі запаси мінеральних вод (типу «Нафтуся» та «Миргородська»). Середньодобова продуктивність джерел становить 60 м³.

У 2013 році на території Хмельницької області було створено ще один Національний парк – «Верхнє Побужжя». Його територія розміщена в межах Хмельницького району (колишні Деражнянський, Красилівський, Лещинський та Хмельницький райони). Національний парк «Верхнє Побужжя» займає територію 108 тис. га у верхній течії річки Південний Буг. Цей величезний національний парк створений з метою збереження місцевої флори та фауни. Тут зустрічаються рослини, занесені до Червоної книги України (19 видів), та представники рідкісних видів тварин, що занесені до Європейського Червоного списку (17 видів). Територія Національного парку дивує приголомшливими ландшафтами та багата на історично значущі знахідки [6; 7].

Висновки. Хмельницька область володіє усіма необхідними для розвитку туризму природними ресурсами. До цих ресурсів належать: рівнинний рельєф, помірно континентальний клімат, значні запаси підземних вод (серед яких є багато мінеральних), мальовничі пейзажі, чисте, цілюще повітря тощо.

Українська держава створила необхідні умови для збереження природи регіону шляхом формування природно-заповідного фонду. Саме тому, значна частина області зберігає усі компоненти природи у первісному вигляді. Ці передумови забезпечують перспективи розвитку різних видів туризму, зокрема, екологічного оздоровчого, історичного та пізнавального.

Література

1. Шестопад Д.А., Мозолєв О.М. (2021). Теоретико-методичні та історичні передумови формування екологічного туризму. *Актуальні проблеми розвитку освіти в сфері туризму, фізичної культури та спорту : матеріали IV всеукр. наук-практ. конф.* 178–182.
2. Денисик Г. І. (2009). Рекреаційні ландшафти Поділля: [монографія]. Вінниця: ПП «Едельвейс і К», 209 с.
3. Бовсунівська, В. (2014). Ландшафтна структура Хмельницької області. *Вісник Львівського університету. Серія географічна*, (48), 68-74.
4. Журба, І. Є., & Матюх, С. А. (2017). Економічна оцінка рекреаційно-туристичних ресурсів Хмельницької області в нових умовах господарювання. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*, 2(45), 90-97.

5. Любінська, Л. Г. (2013). Біотопи національного природного парку Подільські Товтри”. *Чорноморський ботанічний журнал*, 9 (3), 459-467.
6. Верхнє Побужжя – проєктований національний природний парк України (Хмельницька область) / під ред. д.б.н., проф. Т.Л. Андрієнко. Кам’янець-Подільський: ПП Мошинський, 2007. 40 с.
7. Мозолєв О.М. (2021). Туризм як сучасний вид рекреації студентської молоді. Актуальні проблеми розвитку освіти в сфері туризму, фізичної культури та спорту : матеріали IV всеукр. наук-практ. конф. (Хмельницький, 26 лютого 2021 р.) : ХГПА, С. 92–95.

***Поліщук Надія Русланівна**
студентка групи Т-11(б), спеціальності 242 «Туризм»
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
Науковий керівник:
Долинська Олеся Олегівна,
доцент кафедри туризму, теорії і методики
фізичної культури та валеології
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії,
доктор філософії, доцент*

КУЛЬТУРНИЙ ТУРИЗМ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Тема культурного туризму в наш час дуже актуальна. Сучасний світ стає все більш глобалізованим, і туризм є одним із найважливіших факторів, що сприяє збереженню та просуванню культурних традицій та національних особливостей різних країн. Культурний туризм також відіграє важливу роль в економічному розвитку багатьох регіонів, особливо в тих, що мають багату культурну спадщину. Туристи, які приїжджають для відвідування культурних місць, музеїв, історичних пам’яток тощо, роблять значний внесок в економіку, залишаючи тут гроші на покупки, проживання, харчування та інші послуги.

Аналіз досліджень та публікацій. Розвиток культурного туризму в Україні досліджували такі відомі вітчизняні вчені, як О. О. Бейдик, В. Г. Гуляєв, А. П. Дурович, О. О. Любіцева, М. П. Кляп, Д. М. Стеченко, В. К. Федорченко, Л. М. Черчик, Л. М. Яцунта та інші.

Мета статті – дослідити сутність та значення культурного туризму, розглянути проблеми його функціонування та шляхи вирішення.

Викладення основного матеріалу дослідження. Культурний туризм – це вид туризму, в якій люди мандрують з метою поглиблення знань про культуру та історію інших народів, релігію, мистецтво, архітектуру, кухню тощо. Головною метою культурного туризму є набуття нових знань і досвіду, а не просто відпочинок або розваги. Такий туризм може включати в себе відвідування музеїв, храмів, історичних пам’яток, театрів, галерей, а також участь у традиційних заходах, які характерні для конкретної культури або нації. Крім того, культурний

туризм може включати в себе вивчення мови та знайомство з місцевими традиціями та звичаями [1].

Культурний туризм сприяє розвитку освіти та культурного обміну між різними країнами та народами, допомагає зберегти культурну спадщину та ідентичність, а також стимулює інновації у галузі туризму та розвитку туристичної інфраструктури. Україна теж має великий потенціал для розвитку культурного туризму, оскільки країна зберегла багату історію, культурну спадщину та велику кількість пам'яток, які можуть привабити туристів. Однак культурний туризм в Україні розвинений досить слабо [2]. Основними проблемами, що стримують розвиток культурного туризму в Україні є:

1. Недостатня інфраструктура. Багато історичних та культурних об'єктів потребують реставрації та збереження, а також потребують розвинутої інфраструктури для зручності туристів, наприклад, готелів, музеїв, транспортних шляхів.

2. Недостатній рівень обслуговування. Низький рівень обслуговування та недостатнє знання мови іноземних туристів може бути перешкодою для розвитку культурного туризму.

3. Недостатня популяризація. Україна не має достатньої рекламної кампанії, що спрямована на привернення іноземних туристів, і тому багато людей не знають про багату культурну спадщину України.

4. Недостатній рівень безпеки. Низький рівень безпеки та стійкий негативний імідж України у світі можуть зменшити кількість туристів, які бажають відвідати країну.

5. Відсутність ефективної співпраці туристичних операторів з органами влади. недостатнє співробітництво між органами влади та туристичними операторами може призвести до того, що культурний туризм в Україні не зможе розвинути свій потенціал.

Проте в Україні все ж є шанс для розвитку культурного туризму завдяки своїй багатій історії, культурному надбання та природним красотам. Одним із прикладів культурного туризму в Україні є місто Львів, що зберегло свою середньовічну архітектуру та культурну спадщину. Також до популярних місць культурного туризму в Україні належать міста Київ, Одеса, Харків, Чернівці, Івано-Франківськ та інші [3].

Розвиток культурного туризму в Україні можна досягти за допомогою наступних заходів:

1. Продовжувати відновлення історичних пам'яток та культурних спадщин, які є потенційними об'єктами туристичного інтересу.

2. залучати відомих архітекторів, дизайнерів та інших фахівців до проектування та будівництва нових культурних об'єктів, які можуть бути привабливими для туристів.

3. Продовжувати просування української культури та мистецтва за межами країни, що може привернути увагу туристів та сприяти розвитку культурного туризму.

4. Розвивати культурно-освітні проекти для широкої громадськості та розширювати мережу музеїв, галерей, бібліотек та інших культурних закладів, які можуть стати об'єктами туристичного інтересу.

5. Залучати міжнародних експертів та консультантів для розробки стратегії розвитку культурного туризму в Україні.

6. Розробляти та просувати туристичні маршрути та програми, які об'єднують культурні об'єкти в різних регіонах країни.

7. Підтримувати та сприяти розвитку малих та середніх підприємств, які займаються розвитком культурного туризму в Україні.

8. Забезпечувати комфортні умови перебування туристів в Україні, зокрема, розвивати мережу готелів, ресторанів, кафе та інших туристичних сервісів [4].

Україна має багату історію і культурне надбання, які можна презентувати туристам через різні форми культурного туризму, такі як: культурні маршрути, що включають екскурсії до історичних пам'яток, музеїв, театрів та інших культурних об'єктів. Фестивалі та культурні заходи, що відбуваються в різних регіонах України, такі як фестивалі музики, танцю, кіно та інші. Гастрономічний туризм, що дає можливість туристам познайомитися з традиційною українською кухнею та національними стравами. Етнічний туризм, що дає можливість туристам познайомитися зі звичаями та традиціями різних етнічних груп України [5; 6].

Висновки. Культурний туризм може мати значний вплив на розвиток туристичної галузі України. Він може стати одним з головних джерел доходів для країни, стимулювати розвиток малого та середнього бізнесу, особливо в сфері готельного та ресторанного бізнесу, магазинів та сувенірних крамниць. Крім того культурний туризм може стати інструментом просування культурного обміну між Україною та іншими країнами. Він може сприяти розвитку міжнародних зв'язків та взаєморозуміння між народами.

Література

1. Олійник, В. В., & Шикіна, О. В. (2016). Сучасний стан та перспективи розвитку подієвого туризму на території України. *Глобальні та національні проблеми економіки*, 12, 460–463.
2. Мозолєв О.М., Гуцал Л.А., Блазунь А.В. (2020). Проблеми розвитку пішохідного туризму в Україні. *Матеріали VIII-ї Міжнародної науково-практичної конференції "Modern problems in science"*, 716–719.
3. Давиденко, І. В. (2017). Культурно-історична спадщина як основна складова розвитку культурного туризму в Україні. *The global competitive environment: development of modern social and economic systems.-Chisinau, Republic of Moldova: Baltija Publishing*, 20-22.
4. Радіонова О. М., Добрянська А. Ю. (2019). Аналіз розвитку культурно-пізнавального туризму в Україні. *Причорноморські економічні студії*, 47 (1). 73–78.
5. Мелько, Л. Ф. (2013). Етнографічний туризм як складова культурно-пізнавального туризму. *Туризм у контексті сучасного виміру: Збірник наукових праць. К., Університет «КРОК», Вип, 1*, 61-65.
6. Прудченко, Н. М. (2020). Етнографічний туризм: сучасний стан та перспективи розвитку в Україні.

*Петрашук Анастасія Олександрівна,
студентка II курсу спеціальності 242 «Туризм»
науковий керівник:*

*Гуцал Людмила Антонівна,
в.о. завідувача кафедри туризму,
фізичної культури та ваєології
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії,
кандидат педагогічних наук, доцент*

ТУРИСТИЧНІ МАРШРУТИ У МЕДЖИБІЖСЬКІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Постановка проблеми в загальному вигляді. Туризм та туристична індустрія – передова галузь з великим потенціалом розвитку, важливою передумовою якого є наявність рекреаційних умов та ресурсів. Однак, туризм також є і однією із складних галузей України, оскільки впродовж тривалого часу були закриті кордони у зв'язку з воєнним станом. В результаті, зовнішній туризм продовжує користуватись низьким попитом, паралельно набуває популярності внутрішній.

Мета статті. Дослідити які туристичні маршрути можна побудувати у Меджибіжській територіальній громаді Хмельницької області.

Викладення основного матеріалу дослідження. Яскравим прикладом може стати селище міського типу Меджибіж, що розташований за 30 км від обласного центру Хмельницького і є центром Меджибізької територіальної громади Хмельницької області.

Одним із ключових моментів у туризмі і запорукою успішного і цікавого відпочинку є правильно складений туристичний маршрут – попередньо спланована туристами чи суб'єктом туристичної діяльності подорож, яка охоплює від одного до декількох туристичних шляхів з визначеним порядком пересування туристів по певних географічних місцях, історико-культурних об'єктах.

У Меджибожі наявні подібні ресурси. Найпопулярнішим із них є Меджибізький замок – друга за популярністю фортеця Хмельницької області. Ця пам'ятка фортифікаційної культури 14-19 сторіччя розташовується на мисі утвореними річками Південний Буг та Бужок. До його складу входять пам'ятки архітектури національного значення, що перебувають на державному обліку, зокрема, палацовий комплекс, серед якого житлові, оборонні та господарські споруди збудовані у стилі ренесансу; церква святого Миколая, 1856 – 1891рр. реконструйована та освячена як католицька каплиця святого Станіслава; та лицарська вежа, що слугувала для оборони центральних воріт цитаделі.

Сьогодні можна відвідати етнографічні та історичні музейні експозиції, що розташовуються в пристінних корпусах замку (Рис. 1).

Рис. 1. Екскурсії у заповідник зі студентами освітньо-професійної програми «Туризм» у зали Меджибізького замку.

Перший в Україні та найбільший за кількістю експонатів музей пам'яті жертв Голодомору 1932-1933 рр. 15 років діє в Меджибіжі. Музей розташований у каретному корпусі замку Державного історико-культурного заповідника «Межибіж». На його створення народному художнику України Миколі Мазуру з командою знадобилося декілька місяців. За рік музей збирає багато відвідувачів. Студенти освітньо-професійної програми Туризм відвідали музей пам'яті жертв Голодомору 1932-1933 рр. (Рис. 2).

Рис. 2. Експонати музею пам'яті жертв Голодомору 1932-1933 рр.

Найцікавішим серед них є Всеукраїнський історичний фестиваль «Стародавній Меджибіж» та фестиваль середньовічної культури «Епоха героїв», де можна побачити справжні лицарські бої, лучників, принцес та інших міфічних героїв, а також відчувати на собі атмосферу середньовічного Меджибіжу (Рис. 3).

Рис. 3. Всеукраїнський історичний фестиваль «Стародавній Меджибіж».

Ще однією цікавою туристичною локацією у Меджибіжі є хасидська Мекка – старовинний юдейський некрополь, куди паломники з усього світу, особливо Ізраїлю та США, з'їжджаються для того, щоб відвідати могилу засновника релігійного іудейського руху Ісраеля Баал-Шем-Това, а також відпочити у купальнях у Требухівцях (Рис. 4).

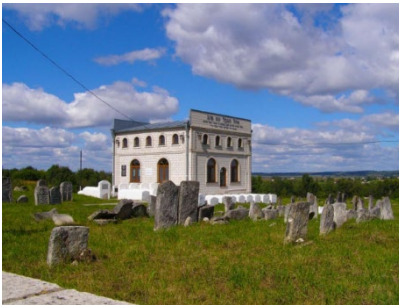

Рис. 4. Хасидська Мекка

Для тих, хто полюбаєся рибальству в будь-який період чи просто гарно відпочити на природі, чудовим місцем стане велике водосховище «Анастасіві верхні», що розташоване між селами Ярославка та Митківці.

Щороку в купальний сезон з'їжджаються безліч туристів в Головинці для відпочинку на природі, рибальства та корисного проведення дозвілля. Проте, Головинці цікаві ще тим, що по обидва його боки б'ють два цілющих джерела, одне з яких назване в честь преподобного Онуфрія, біля якого розташовується ще одна пам'ятка культури – Свято-Преображенський жіночий монастир, в який до цих пір сотні паломників з'їжджаються для зцілення [2; 3].

Між селами Головчинці та Ставниці можна побачити руїни замку Ракочі, який зацікавлює тим, що насправді був митницею, де знайшли оригінальну печатку Рафаїла Синявського [2].

Висновки. Сьогодні в багатьох країнах світу інтенсивно розвивається туристична індустрія. На сьогодні закриті кордони, але наша країна продовжує розвивати туристичну галузь, популярності набуває туризм вихідного дня, зелений туризм, сільський та інші види туризму. Україна багата на туристичні ресурси і має велике майбутнє у галузі туристичній галузі.

Література:

1. Поворознюк, К. (2013). Стародавній Меджибіж (за матеріалами наукового архіву ХОКМ). *Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні*.
2. Западенко, І. (2021). Символіка аттика палацу Сенявських у контексті ренесансу і реформації та питання датування окремих об'єктів Меджибізького замку. *Меджибізька фортеця*, 93.
3. Коропецька, Т. О., & Марчук, І. Р. (2016). Туристичні можливості смт Меджибіж на хмельниччині та перспективи розвитку індустрії гостинності. *Науковий журнал* 11, 186.
4. Білецька, І. М. (2011). Сучасний стан та перспективи розвитку замкового туризму в Україні. *Проблеми підвищення ефективності інфраструктури*, (31).

Ройк Альона Петрівна,

студентка групи Т-21(б) спеціальності 242 «Туризм»

Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Науковий керівник:

Долинська Олеся Олегівна,

доцент кафедри туризму, теорії і методики

фізичної культури та валеології

Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії,

доктор філософії, доцент

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ СЬОГОДЕННЯ

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах сучасності сільський зелений туризм сформувався, як окремий сектор на ринку туристичної індустрії. Якщо враховувати економічні, екологічні, природно-кліматичні чинники, то його можна віднести до одних із вирішальних аспектів агропромислових регіонів. Економічна криза та криза в сільськогосподарському секторі поступово призвела до виникнення та розвитку зеленого туризму в Україні. Беручи до уваги досвід інших країн стає зрозуміло, що відтворення ландшафтів та охорона сільської місцевості тісно пов'язана саме з сільським туризмом.

У розвинутих країнах сільський зелений туризм стоїть на другому місці популярності серед туристів, в той час, як на першому – відпочинок на морі. Зелений туризм має здатність врівноважити економічну та соціально-

демографічну стабільність у сільських місцевостях, тим самим допомагати відроджувати цінність культури українського села, що є також не менш важливо [1]. Сільський зелений туризм допомагає ознайомити молоде покоління з місцевими звичаями та традиціями села, а також з фольклором, різними сільськогосподарськими процесами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток сільського зеленого туризму Хмельниччини висвітлено в працях А. Зінченко, М. Костриця, М. Білої, О. Мозолева, А. Печенюк, М. Рутинська О. Долинської та ін. Проте, у практиці розвитку туризму існує багато розбіжностей, направлених на необхідність впровадження інноваційних підходів до організації туризму у сільських місцевостях.

Мета статті – аналіз загальних відомостей, щодо розвитку та становлення сільського зеленого туризму в реаліях сьогодення.

Виклад основного матеріалу. Сфера туристичних послуг в українському селі започаткована ще з кінця ХХ сторіччя. Тепер сільський зелений туризм перебуває на стадії розвитку та становлення. Відпочинок у селі з кожним роком стає все більш популярним серед туристів.

Поняття «сільський зелений туризм» було започатковано у Швейцарії та Франції близько кінця ХХ сторіччя. Хоча існує інформація що перші гостеві будинки-шале (тобто для туристів що люблять природу з'явилися ще на початку ХVІІІ сторіччя в Альпах. Найбільшої популярності ще за давніх часів зелений туризм набував у Данії, США та Англії, а також в Іспанії, Австрії, Угорщині та Польщі [2].

Відомо, що екотуризм більшою мірою спрямований на збереження та охорону навколишнього середовища, традицій наших предків [3]. З усього вище сказаного можна виділи деякі форми екологічного туризму – етнографічні поїздки, флористичні та фауністичні поїздки(полювання, тематичні поїздки), активний екотуризм (рибальство, кінний, піший, водний, велосипедний).

Багато вчених ототожнюють «сільський» і «зелений» туризм. Часто можна побачити поєднання цих двох термінів з метою акцентування того, що безпосередньо відпочинок відбувається у тісному контакті з природою. Їхня базова, спільна ціль полягає безпосередньо у тому, що обидва можуть розміщуватись на територіях сільської місцевості для того, щоб відпочити від буденності.

Великою перевагою є те, що сільський зелений туризм має мультиплікативний ефект, отже, має чималий вплив на розвиток схожих (суміжних) економічних галузей, таких як: соціальна сфера, сільське господарство, дороги, зв'язок, виробництво товарів споживання тощо [3]. Він поєднує у собі широкий спектр також і різних видів туризму, які засновані на використанні історичних та природних ресурсів сільської місцевості.

Завдяки тому, що для організації сільського зеленого туризму не потрібна велика сума грошей в його основі може бути звичайна українська сім'я, що проживаючи тут веде своє господарство. На прикладі власної сім'ї ознайомлювати туристів з місцевою культурою й традиціями, що передавались з покоління в покоління. Також постачати продукти власного виробництва до

суб'єктів які надають послуги з обслуговування туристів. Надавати послуги з розміщення представляючи для цього власне житло.

До факторів, які впливають на розвиток сільського зеленого туризму входять:

- мальовничі краї сільської місцевості та цінності, що приваблюють міських жителів. Для містян втеча у село це ковток чистого повітря, втеча від швидкого темпу життя і можливість відпочити;
- відпочинок у селі вважається модним;
- багаті рекреаційні ресурси;
- транспорт;
- полювання, рибальство;
- не забруднена сільська місцевість;
- унікальність історико-географічної спадщини українських сіл;
- збільшення щорічного попиту серед жителів міст та іноземців на відпочинок в українських селах;
- популярність серед малозабезпеченого населення (через невеликі фінансові затрати);
- традиції, кухня, декоративні елементи [4].

В Кожній країні свої методи організації сільського зеленого туризму в залежності від розуміння поняття про сучасний комфорт і гостинність. В Україні діє система екологічної сертифікації та добровільної категоризації «Зелена садиба», яка розроблена всеукраїнською Спілкою сприяння розвитку сільського зеленого туризму. Схема сертифікації побудована на принципах зменшення шкідливого впливу агротуристичного об'єкту на екологію, підтримка народних традицій та ремесел, підтримка місцевої економіки, розвиток екологічно сприятливих видів розваг і відпочинку

З початком повномасштабного вторгнення Російської армії в Україну було перекреслено всі плани на процеси розвитку туризму. З першого дня війни більшість приватних підприємців, що займалися сільським туризмом в областях західної частини України дали оголошення про те, що можуть тимчасово приймати переселенців у своїх садибах. Натомість десь через три місяці від початку війни почали надходити дзвінки з запитаннями щодо надання туристичних послуг у сільських місцевостях України. Це викликало здивування, тому що, ну про який туризм може йти мова, якщо війна надворі. Даний факт пояснювався тим, що велика кількість людей займалась волонтерською діяльністю і для того, щоб не вигоріти вони потребували перезавантаження на день-два для відновлювання сил. Отже, з настанням літа сільський зелений туризм відкрив своє якесь маленьке друге дихання.

У період війни виник «переселенський туризм». Люди які вимушені були покинути свої домівки потребують, якщо не фізичного то морального відпочинку. Тому зелений туризм під час війни є, хоч і здебільшого сконцентрований на конкретній частині області, а саме біля Дністра. Попит зростає, дуже велика кількість людей. Саме переселенці, які були вимушені виїхати зі своїх міст на захід складають свою частку серед туристів цього року.

Таким чином виник переселенський туризм, який на сьогодні є поширеним напрямком серед різновидів сільського зеленого туризму.

Висновки. Для активного розвитку сфери сільського зеленого туризму потрібно докласти чимало зусиль. Для цього потрібно реалізувати перспективні проекти. Важливо розвивати територію сільської місцевості, розвивати інфраструктуру. Для більшої популяризації об'єктів зеленого туризму необхідно проводити рекламні компанії, створювати сторінки у соціальних мережах.

Література

1. Мозолев, О. М. (2022). Сучасний стан та перспективи розвитку сільського зеленого туризму в Україні. *In The VI International Scientific and Practical Conference «Innovations technologies in science and practice»* pp. 576-579.
2. Долинська О.О. (2021). Сільський туризм Хмельницької області: сучасний стан та перспективи розвитку. *Вісник ОНУ Сер.: Географічні та геологічні науки* 1(38). 100-107.
3. Мозолев О.М. (2021). Напрямки розвитку екологічного туризму серед молоді України. *The XXVI International Science Conference «Topical issues of practice and science»*, London, Great Britain. pp. 795-798
4. Бойко, В. О. (2020). Сільський зелений туризм в Україні: проблеми та перспективи. *Агросвіт*, (22), 58-65.

Сірій Олександр Михайлович,
старший викладач кафедри філософії,
соціально-гуманітарних наук та фізичного виховання,
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

ХАРАКТЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ

Вступ. Туризм є однією з ефективних форм раціонального використання вільного часу, проведення змістовного дозвілля, залучення широких верств населення до пізнання історично-культурної спадщини. В туристичній діяльності в центрі уваги знаходяться різні форми планованих і організованих туристичних походів. Туризм спонукає до здорового способу життя, розвитку, збереження фізичної працездатності і всебічної підготовки, складає частину фізичної культури і спорту [1]. Спортивно-оздоровчий туризм є одним з активних видів туризму. Для розвитку спортивно-оздоровчого туризму підходять усі без виключення регіони України завдяки різноманітному ландшафту, наявності гористої місцевості, річок, лісів, тощо.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблеми розвитку спортивно-оздоровчого туризму в Україні висвітлювалися в різні роки українськими вченими. Серед найбільш важливих можна назвати праці таких вчених, як А.П. Конох (2000, 2006), Н.С. Сударева (2011), М.І. Горбенко (2012), І.І. Волкова (2014), К.В. Мулик, Н.О. Носко (2015), Л.Г. Заневська (2019), О.М. Мозолев (2020) та інших.

Мета статті – визначення характерних особливостей спортивно-оздоровчого туризму.

Виклад основного матеріалу дослідження. Спортивно-оздоровчий туризм це вид туристсько-рекреаційної діяльності, головна риса якого – активний спосіб пересування (похід), який має на меті ознайомлення з природою, культурою, історією території подорожі, відновлення фізичних, психічних, духовних сил людини, удосконалення туристських знань, умінь і навичок активного відпочинку та рекреації [2].

Спортивний зміст туристського походу складається з подолання туристами власними силами і засобами різноманітних природних перешкод на маршруті, а також – помірних труднощів і навантажень похідного життя. Це подолання повинне бути заздалегідь розрахованим, посильним і обов'язково успішним. Воно виконується особисто кожним учасником, але в умовах колективної взаємодії [3].

Оздоровчий зміст туризму полягає у проведенні туристичних подорожей в поєднанні помірних фізичних навантажень з задоволення особистих інтересів, смаків, бажань туристів. Насамперед це психічне розвантаження, зняття емоційних стресів, можливість змінити повсякденний спосіб життя. Спортивно-оздоровчий туризм, як правило, здійснюється в сприятливих погодних умовах на екологічно чистих територіях. Головною відмінністю спортивно-оздоровчого туризму є відсутність різниці в туристському досвіді та кваліфікації його учасників.

Навчання спортивно-оздоровчому туризму як одному з видів фізкультурної діяльності повинно забезпечувати: початкове оволодіння технікою пересування на місцевості; засвоєння умінь необхідних для організації побуту в польових умовах та користування туристичним спорядженням; формування навичок орієнтування на незнайомій місцевості, засвоєння знань з картографії та топографії, краєзнавства і природознавства. Важливішу роль відіграють навички з початкової медичної допомоги та дотримання заходів безпеки під час туристичної подорожі [4].

Спортивно-оздоровчий туризм має такі основні види: пішохідний, лижний, водний, гірський, велосипедний, спелеологічний, автомобільний і мотоциклетний. На практиці у спортивно-оздоровчому туризмі можуть поєднуватися кілька видів в одному маршруті (наприклад, частину походу ідуть на велосипедах, а частину маршруту проходять пішки). Такий змішаний вид туризму називається комбінованим.

Різні форми спортивно-оздоровчого туризму мають характерні ознаки. До таких ознак відносяться: рівень доступності, соціальна значимість туризму, місце занять туризмом, організаційні основи туризму, туристична програма, фізичне навантаження на туристичному маршруті, сезонність туристичних маршрутів, склад учасників.

Розвиваючись на межі спорту та активного дозвілля в природному середовищі, спортивно-оздоровчий туризм сприяє розвитку внутрішнього туризму шляхом пропаганди відносно дешевого і одночасно ефективного відпочинку. Головна особливість спортивно-оздоровчого туризму полягає в тому, що він, на відміну від більшості інших видів туризму, не потребує відносно великих матеріальних видатків, бо розвивається в навколишньому природному

середовищі і не вимагає значних капіталовкладень для підготовки туристів аби задовольнити їх потреби [2, 5].

Висновки. Спортивно-оздоровчий туризм є найбільш масовим і доступним видом туризму, якій не вимагає спеціальної підготовки. Спортивно-оздоровчий туризм це не тільки рухова активність, що підтримує емоційний стан, здоров'я і працездатність, але і спосіб подолання замкнутого простору, задоволення особистих інтересів учасників туристичної подорожі.

Література

1. Волкова, І., & Кондакова, Г. (2014). Розвиток спортивно-оздоровчого туризму в Україні. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм*, (4 (1144, 2), 151-156.
2. Мозолев, О. М. (2020). Організація молодіжного спортивно-оздоровчого туризму. Навч. посібник 155 с.
3. Сударева, Н. С. (2011). Формування професійної компетентності майбутніх фахівців із спортивно-оздоровчого туризму у вищих навчальних закладах. Автореф. Дис. 22 с.
4. Грохова Г.П. (2017). Спортивно-оздоровчий туризм як засіб здоров'язбереження студентів. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*, (54–55), 142–148.
5. Мозолев О.М. (2021). Критерії розвитку якості освіти у сфері туризму, фізичної культури і спорту. *Multidisciplinary academic research and innovation. Abstracts of XXVII International Scientific and Practical Conference*. Amsterdam, Netherlands. 453-458.

Стихальська Ангеліна Володимирівна

студентка групи Т-31(б) спеціальності 242 «Туризм»

Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Науковий керівник:

Ацегейда Інна Павлівна,

старший викладач кафедри туризму, теорії і методики

фізичної культури та валеології

Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ГІРСЬКОЛИЖНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Гірськолижний туризм є одним з масових видів туризму, який сприяє гармонійному розвитку людини та зміцненню її здоров'я і все ширше використовується як різновид активного відпочинку. Гірськолижний туризм в Україні до початку війни знаходився на стадії розвитку. Потреби в цьому виді туристично-рекреаційної діяльності в достатньо високі, а попит стабільний [1]. Нажаль вітчизняні гірськолижні курорти нечисленні, технічно та організаційно погано оснашені і на них практично відсутня інфраструктура відпочинку та розваг.

Мета статті – дослідити сучасний стан та особливості розвитку гірськолижного туризму в Україні.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Проблеми розвитку гірськолижного туризму як одного з видів оздоровчого туризму піднімалися у працях: А. Александрової, О. Бабкіна, О. Бейдика, М. Біржакова, А. Глушко, А. Косолапова, О. Любіцевої, М. Мальської, В. Преображенського, В. Сеніна, Т. Ткаченко, А. Чудновський, Л. Шульгіна та ін.

Виклад основного матеріалу. Історія розвитку гірських видів лижного спорту в районі Славських Карпат почалася досить давно, ще в XVIII сторіччі, коли Галичина входила до складу Австро – Угорської імперії. В той час Славські гори і ліси належали австрійським підприємцям Гределю і Шмідту. Ними було збудовано велику кількість пансіонатів в яких відпочивали і лікувалися тисячі бажаючих з цілої Європи. Ще в 20-30 х роках XIX сторіччі в Славському були збудовані витяги та трампліни на горі Погар. На горах Погар та Ільза проводилися змагання з лижних видів спорту [1].

Гірськолижний туризм є не лише престижним, а й дає змогу цікаво, винахідливо і корисно для здоров'я проводити вільний час. Крім того, віковий і соціальний діапазон цього виду активного відпочинку дуже широкий. Він доступний малим дітям і пенсіонерам, студентам і олігархам, політикам і домогосподаркам.

За останні роки в Україні гірськолижний туризм лише набрав популярності. Найбільшим центром гірськолижного туризму є Карпатський регіон, який налічує 16 гірськолижних курортів різної величини та складності трас, а також інфраструктурного забезпечення [2, с.178]. Це пояснюється тим, що саме тут для гірськолижного туризму існують всі необхідні складові. Саме тут розташовані гори Карпати, на базі яких влаштовують цілі туристичні бази на яких відпочивають прихильники гірськолижного спорту.

Гірськолижний туризм розвивається в 19 районах областей Карпатського регіону. Найбільша їх кількість зосереджена на території Закарпатської області – 8, по чотири гірськолижних району мають Івано-Франківська та Чернівецька області, на території Львівської області три гірськолижних райони. Найбільш розвинені гірськолижні райони серед туристів – це Яремчанський в Івано-Франківській; Рахівський, Міжгірський, Великоберезнянський та Воловецький в Закарпатській; Сколівський у Львівській та Вишницький у Чернівецькій областях. Нині найпопулярніші місцевості для відвідування туристів: Буковель, Яблуниця, Славське, Драгобрат, Боржавські полонини, гори Красія, Вишків та ін. Тут створена ціла інфраструктура: прокатні станції обладнання, гірськолижні траси різної складності, навчання людей техніці катання на лижах та на сноуборді, харчування, розваги, проживання.

Найвідомішим гірськолижним курортом є Буковель. Він знаходиться в селі Поляниця Закарпатської області на висоті 900 м над рівнем моря. Назва цього курорту походить від гори (1129 м), на схилах якої він розташований [3].

Хоча основні центри розвитку гірськолижного туризму сконцентровані у зоні Карпат, на сьогоднішній день і в інших регіонах стрімко починають розвиватися гірськолижні курорти (Водяники Звенигородського району Черкаської області).

Для розвитку гірськолижного туризму велике значення має наявність інженерної та транспортної інфраструктури - водо-, енерго- і газопостачання у складні гірські райони, розвиненої дорожньої системи, гірськолижних підйомників та іншого устаткування, інформаційних комунікацій.

З усіх видів активного відпочинку гірськолижний спорт максимально залежить від природних умов. Густий сніговий покрив має першорядне значення протягом 4 – 5 місяців у році. Протилежними факторами, що характеризують комфорт і привабливість катання, є висота місцевості та рельєф, погодні умови під час гірськолижного сезону, характер рослинності, відсутність лавин і зсувів небезпеки, і звісно різноманітність і унікальність гірськолижних пейзажів. Кількість снігу залежить не тільки від висоти, але і від розташування місцевості, близькості до моря, орієнтації гірських хребтів, рослинності [4].

Надзвичайно важливу роль у гірськолижному туризмі відіграє безпека. Загалом, рівень ризику виникнення травм різного ступеня важкості у цьому виді туризму є досить високим і зростає обернено пропорційно до досвіду туриста. Серед загальних вимог щодо безпеки у гірськолижному туризмі фахівці виділяють такі: наявність інформації про можливі загрози та «відкриті» і «закриті» траси перед початком підйому; встановлення попереджувальних знаків про небезпечні місця на самій трасі; чергування рятувальних служб екіпірованих необхідним спорядженням; встановлення на небезпечних ділянках траси сітково-уловлювачів та захисних матів; безпечність та своєчасне технічне обслуговування витягів та підйомників [5].

Серед інших проблемних питань газузі окремо можна виділити: недостатню інформованість серед населення щодо туристичної пропозиції; низький рівень сервісу, зумовлений майже повною відсутністю конкуренції; неналежний стан гірськолижних спусків, потреба в оновленні основних фондів готелів, санаторіїв, пансіонатів, інших засобів розміщення; необхідність удосконаленні правових засад регулювання відносин у галузі гірськолижного туризму; створення сприятливих для розвитку гірськолижного туризму умов шляхом спрощення та гармонізації податкового та інших видів регулювання; залучення механізмів державної підтримки, в тому числі на засадах державно-приватного партнерства; розробка та реалізація іміджевих та промоційних програм, спрямованих на формування позитивного іміджу українського гірськолижного туризму на міжнародному та внутрішньому ринку, підтримка участі провідних туроператорів у міжнародних виставкових заходах.

У 2017 році Уряд України прийняв Стратегію розвитку туризму та курортів до 2026 року. Документ спрямований на створення умов для прискореного розвитку туризму та курортів, перетворення його у високоєфективну та інтегровану галузь на світовому індустріальному ринку шляхом досягнення таких показників: збільшення витрат туристів під час подорожей в Україні до 80 млрд. гривень у 2026 році; збільшення обсягу капітальних інвестицій у сферу туризму та курортів до 6,6 млрд. гривень у 2026 році [6].

На даний час основна проблема успішної реалізації стратегії це розпочата війна росії проти України і як наслідок переросподіл коштів через надзвичайно великі витрати на оборону нашої країни.

Висновок. Гірськолижний туризм в Україні є перспективним видом туризму. Проте українським гірськолижним курортам поки що важко конкурувати із західними аналогами. Для досягнення успіху галузі необхідне завершення війни, належне фінансування, реалізація програми розвитку, супутніх проектів, вирішення ряду інших проблем.

Література

1. Тодоров, В. І., & Бойченко, Д. О. (2016). Історико-географічні особливості розвитку гірськолижного туризму в Україні. Кваліфікаційна робота 112 с.
2. Шестель, О. Г., & Галяс, Т. С. (2020). Перспективи розвитку гірськолижного туризму в Україні. *Редакційна колегія*, 420.
3. Капаціла В. І. (2019). Розвиток гірськолижного туризму у Західному регіоні України. Реалізація здорового способу життя – сучасні підходи : наук. моногр. за заг. ред. М. Лук'янченка, В. Куриш [та ін.]. Дрогобич, 177 - 182
4. Мозолев О.М. (2020). Організація молодіжного спортивно-оздоровчого туризму: Навчальний посібник. – Хмельницький: Вид-во: ХГПА, 155 с
5. Голуб Т., Капаціла В. І., Мороз О. Ф. (2008). Стан та проблеми розвитку гірськолижного туризму. Перспективи розвитку технологій оздоровчого харчування. Спортивний туризм та здоровий спосіб життя : матеріали студент. наук.-практ. конф. Львів, С. 63–66.
6. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів до 2026 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/249826501>

*Удод Олег Олександрович,
студент групи Т-31(б) спеціальності 242 «Туризм»
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
Науковий керівник:*

*Мозолев Олександр Михайлович,
професор кафедри теорії і методики фізичної культури та валеології
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
доктор педагогічних наук, професор*

ДАЙВІНГ ЯК ВИД СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ

Постановка проблеми у загальному вигляді. На даний момент дайвінг стрімко набирає популярність. З кожним днем кількість нирців тільки зростає. Це дуже цікавий вид спорту, який здатний відкрити таємниці історії, культури та природи кожному, хто може перебороти страхи і зануритися в морську безодню.

Аналіз досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні основи дослідження організації туристичної діяльності вивчали у своїх роботах такі автори, як: Антонюк Н.В., Афанасьєва І.Ю., Кифяк В.Ф., Любіцева О.О., Масляк П.О., Мальська М.П., Ганич Н.М., Правика Ю.М., Смаль І.В., Сокола Т.Г., Квартальнова В.А., Пуцентейло П.Р., Устименко Л.М. та інші. Особливості дайвінгу як виду спортивного туризму розглядали І.О. Бейгул, К.В. Бондаренко, О.С. Гуслистий, Н.В. Михайлова, О.М. Шишкіна та інші.

Мета статті – аналіз особливостей професійних та аматорських видів дайвінгу. Вивчення географії дайвінг туризму.

Виклад основного матеріалу. Дайвінг – вид спортивного туризму, що вимагає, як правило, спеціальної підготовки туристів і що полягає в зануренні у воду в якій нирець (дайвер) використовує певні технічні засоби для дихання під водою.

Дайвінг – дорогий різновид екстремального туризму який дуже популярний у всьому світі. Дайвінг означає підводне плавання з аквалангом. Основними складовими дайвінгу є навчання дайвінгу, організований сервіс з продажу та оренди дайвінг-спорядження, дайвінг-тури і дайвінг-сафари [1].

Пірнання людей під воду поділяють на такі види дайвінгу:

- фрідайвінг та скидайвінг або дайвінг із затримкою повітря. Ці види дайвінгу досі використовуються як у спортивних, так і в комерційних цілях. Під час підводного плавання з аквалангом повітряна порожнина дайвера стискається тиском води, що збільшується протягом усього занурення. Як правило дайвер може затримувати повітря, протягом 1 хвилини;

- дайвінг у камері (занурення у камерах, аероколоколах, камерах-боксах) дозволяють підтримувати тиск навколо водолаза близький до атмосферного, запобігаючи впливу тиску води на організм людини. Всі ці камери потребують систем подачі свіжого повітря та видалення вуглекислого газу;

- дайвінг зі стисненим повітрям, що подається з поверхні. У цьому випадку повітря подається дайверу через шланг і надходить у регулятор (у більш сучасних системах повітря надходить прямо в костюм);

- занурення зі стисненим повітрям у балоні, яке несе сам водолаз (підводне плавання). Існує два основних типи підводного плавання з аквалангом: відкрите дихання та закрите дихання. Дихальні системи з відкритим контуром, які викидають все повітря у навколишнє середовище, популярні у рекреаційному дайвінгу. Системи із замкнутим дихальним циклом відрізняються від них тим, що тут повітря, що видихається, повертається в дихальний контур, де він знову використовується для дихання після поглинання вуглекислого газу і додавання кисню. Ці системи, широко використовувалися до появи систем з відкритим диханням, в основному використовувалися військовими водолазами, які намагалися уникнути утворення піни на поверхні води [2].

Крім того існує декілька видів дайвінгу, частину яких прийнято розглядати як розваги або спорт, тоді як інші є професійною діяльністю.

Спортивний дайвінг – найпопулярніший вид дайвінгу. Здійснюється в основному для розваги та задоволення, а кінцевою метою таких занурень є знайомство з підводним світом та вивчення флори та фауни океанів та морів. Відмінні риси спортивного дайвінгу очевидні: легка підготовка, максимальна безпека та мінімум спорядження [3].

Нічний дайвінг надає можливість бачити у темряві, коли можна побачити рідкісних нічних тварин та риб. Під час нічних занурень дайверам вже потрібне додаткове обладнання, таке як лампи, хімічні олівці, що світяться, і стробоскопи. Характеристики нічного дайвінгу включають детальне знання методів нічного дайвінгу, хороше знання місць для занурень і досвід підводної фотозйомки в незвичайних умовах.

Підлідний дайвінг. Це досить складний вид дайвінгу. Крім традиційного набору спорядження льодолазам, необхідні регулятори антифризу, мотузки, страхувальні троси, переговорні пристрої і навіть запасний сухий костюм. Серед характеристик підлідного дайвінгу найбільш помітними є тривала і копітка підготовка, гарне знання техніки безпеки, налагоджена взаємодія з партнерами, правильна конфігурація місця занурення та спеціальні водолазні процедури. Підлідний дайвінг – вид спорту з високим ризиком. Безпека дайвера тут залежить від правильного планування, точності та координації занурення. Дії рятувальників та медичних бригад мають бути враховані [4].

Дослідження затонулого корабля. Такі занурення здійснюються в основному в дослідницьких цілях, для розкриття таємниць аварії корабля, для підйому затонулих предметів, зрідка для розваги. Оглядові занурення мають три типи поглинання: непроникнення, обмежене проникнення та повне проникнення. Спорядження та екіпірування підбираються залежно від деталей скін-дайву. Газові суміші можна використовувати при глибоководних зануреннях [5].

Підводне полювання, мабуть, найекзотичніший і, мабуть, найбільш захоплюючий вид дайвінгу. Змагання проводиться на відкритій воді та перемагає той спортсмен, який зловить більше риби за кількістю та вагою. На жаль, цей вид спорту не дуже популярний у країнах пострадянського простору. Багато в чому це пояснюється тим, що спортсменам нема де тренуватися. Наприклад, у Чорному морі мало хто довго полює. Спортсмени повинні тренуватися в басейні та прицілюватися та стріляти по мішенях, а це зовсім інша техніка. Інша проблема в тому, що цей вид спорту потребує великих грошей/

У Світі тисячі кілометрів морів та океанських берегів, завдяки чому практично будь-яка країна може стати чудовим місцем для дайвінгу. Але, щоб по-справжньому насолодитися дайвінгом, потрібно знати, які місця варто відвідати. Ібіца давно визнана одним з найкращих місць для дайвінгу в Європі. Фахівці Ради професійних інструкторів особливо відзначають два найсерйозніших дайвінг-центру - Punta Dive і Vellmari Europe. Крім двох вищезазначених, на Ібіці ще існує 12 високопрофесійних центрів, що займаються дайвінгом і отримали високі оцінки Ради інструкторів. Острів багатий природними пам'ятками морського дна, особливо вкрай мальовничий його частиною з романтичною назвою Posidonia. Це місце з 1999 року займає почесне місце в списку всесвітньої спадщини, складеного ЮНЕСКО. А ще є прекрасні місця для дайвінгу біля берегів інших островів великого Балеарського архіпелагу, які також популярні у туристів, охочих побувати в морських глибинах [6].

Підводний світ острова дуже багатий і дає масу можливостей для всіх, хто бажає докладніше його вивчити. А ще саме на Ібіці знаходиться найкращий нічний клуб у світі, в якому кожен вечір проходять запальні танцювальні вечірки, дозволяючи відпочиваючим стати частиною легенди острова.

Дайвінг у Турції становить інтерес тільки для новачків та для початківців. Досить гарне технічне оснащення дайвінг центрів не може компенсувати більш гіршого, в порівнянні з іншими морями, розмаїття підводного світу. Для досвідчених дайверів дайвінг тури в Турції можуть бути цікаві тільки при зануренні біля затонулих кораблів. Набагато цікавіші дайвінг тури до Єгипту де

більш багатий підводний світ. Але в кожному турі слід пам'ятати головне правило для дайверів – місце занурення повинне відповідати всім правилам безпеки.

Висновок. Дайвінг – це можливість вчитися та досліджувати нові глибини. Можливість подорожувати, дізнаватися про нові регіони та країни, бачити на власні очі затонули кораблі.

Література

1. Гередчук, Я. В. (2022). Водний туризм в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку.
2. Мозолев О.М. Організація молодіжного спортивно-оздоровчого туризму: Навчальний посібник. – Хмельницький: Вид-во: ХГПА, 2020. 155 с.
3. Mozolev O., Hutsal, L., Shorobura, I., Dolynska, O., Stoliar, V. (2020). Basic Preparation of a Tourist for Sports and Fitness Hike. *International Journal of Applied Exercise Physiology* www.ijaep.com 9 (12) 99-106.
4. Гуслистий, О. С., & Бондаренко, К. М. (2016). Розвиток дайвінг-туризму у світі. Матеріали VII міжнародної науково-практичної конференції «туристичний та готельно-ресторанний бізнес в Україні: проблеми розвитку та регулювання», Том 2, 122-126.
5. Vianna, G. M., Meekan, M. G., Pannell, D. J., Marsh, S. P., & Meeuwig, J. J. (2012). Socio-economic value and community benefits from shark-diving tourism in Palau: a sustainable use of reef shark populations. *Biological Conservation*, 145(1), 267-277.
6. Haden, L. (2007). Diving tourism-international. *Travel & Tourism Analyst*, (5), 1 - 43.

Хмара Марина Анатоліївна,
викладач кафедри туризму,
теорії і методики фізичної культури та валеології
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Інклюзивний туризм – це сучасний вид туризму, який дозволяє включити в туристичну діяльність будь-яку людину, незалежно від її фізичних можливостей, з урахуванням особливостей її фізично-психологічного стану і розглядається, насамперед, як потужний засіб активної реабілітації, який структурно включає в себе медичні, психологічні, педагогічні, фізичні, професійні, трудові, фізкультурно-спортивні та соціально-побутові заходи [1].

Чисельність інвалідів серед учасників та постраждалих в наслідок бойових дій на території України постійно збільшується. Як правило це люди молодого, працездатного віку. Вони особливо потребують кваліфікованої реабілітаційної, психологічної так соціальної допомоги. Враховуючи комплекс проблем, пов'язаний з військовими діями на території України, вирішення питання щодо

соціальної реабілітації інвалідів і адаптації переміщених осіб, вже давно є актуальним [2]. В сучасних умовах організація інклюзивного туризму сприятиме розвитку ринку туристичних послуг.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблема інклюзивного туризму та його інтеграції до системи туризму загальносвітового масштабу розкривається в дослідженнях українських та іноземних науковців. Організаційні основи туризму для осіб з особливими потребами досліджували: Н. Барна, Н. Белоусова, С. Боброва, Л. Кравчук, В. Лепський, І. Макарова, О. Мозолев, З. Стесенко, М. Яріко та ін..

Мета статті – аналіз напрямків вдосконалення системи розвитку інклюзивного туризму в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Люди з особливими потребами є специфічною категорією споживачів. Організація туристичних послуг для них передбачає обов'язкове врахування не лише побажань подорожуючого до обраного туру, але і його медичних показань, фізичних можливостей та, при необхідності, можливості забезпечити належне медичне обслуговування [3].

Особи з інвалідністю мають продовжувати жити у своєму середовищі і вести, за необхідної підтримки, звичайний спосіб життя; вони мають брати участь в ухваленні рішень на всіх рівнях, що стосуються як загальних справ, так і всіх справ, які мають для них особливе значення; повинні отримувати необхідну допомогу в межах звичайних систем освіти, охорони здоров'я, соціальних служб тощо; мають брати активну участь у загальному соціальному й економічному розвитку суспільства, а їхні потреби повинні враховуватися у національних планах розвитку [4].

Організація туризму для людей з інклюзією потребує ретельної підготовки. На першому етапі слід зібрати повну інформацію про маршрут чи місце призначення. Саме з цим допомогти повинні туристичні компанії, які є важливою сполучною ланкою між клієнтом і постачальником.

Системи інклюзивного туризму будується на принципах:

- гнучкість використання;
- простота і інтуїтивність використання;
- доступність інформації;
- лояльність до помилок;
- незначні фізичні зусилля;
- наявність потрібного простору та спеціально обладнаних місць для інвалідів [5].

Однією з проблем долучення людей з інклюзією до туристичної діяльності є фінансова обмеженість, тому особливу роль у розвитку інклюзивного туризму відіграє соціальне підприємництво та волонтерська діяльність. З його допомогою повністю, або частково покриваються витрати на надання туристичних послуг. Соціальне підприємництво піклується про людей з обмеженими можливостями, які потребують особливих умов для проживання, проїзду, харчування та огляду об'єктів показу.

Однією із найважливіших умов розвитку інклюзивного туризму є безпека туризму. Як свідчить аналіз сучасних підходів до трактування категорії безпеки

туризму, у вітчизняній та й зарубіжній науці і практиці наразі не розроблено не лише загального підходу у цьому напрямку економічних досліджень, але й не зовсім чітко виділені головні концепції трактування безпеки туризму, її принципів, факторів та структурно-функціональних особливостей [6].

Напрямами ефективної організації інклюзивного туризму, на нашу думку, полягають у співпраці між різними учасниками сфери туризму. Головна умова – це доступність туристичних послуг. Концепція доступної туристичної території (регіону, населеного пункту, району, міста, села та селища) повинна включати в себе необхідні зручності, інфраструктуру і транспорт, щоб створити різноманітну, доступну і сприятливу обстановку. Необхідно стежити, щоб туристичні об'єкти або заклади розміщення, розташовані в районах, де відсутній доступний транспорт, відповідне докільля та зв'язок з іншими туристичними об'єктами, не рекламувалися як доступні [7].

У сучасному світі туристи з інвалідністю не можуть існувати без сторонньої допомоги. Вони обмежені в доступі до об'єктів соціальної інфраструктури, а також через тотальні «архітектурні» перешкоди, більшість з них не може відвідувати громадські місця, установи культури, крамниці, аптеки, користуватись транспортом, працювати, вести повноцінне життя. Завданням цивілізованого громадянського суспільства є інтеграція цієї верстви населення в соціум.

Висновки. Інклюзивний туризм для осіб з обмеженими можливостями можна вважати новою інтеграційною формою туристичної індустрії. Зростаюча кількість людей з інклюзією зумовлює необхідність створення відповідних туристичних продуктів. Основними чинниками, що гальмує розвиток туризму для осіб з особливими потребами в Україні є недостатньо розвинена інфраструктура та її доступність.

Література

1. Яріко М. О. (2017). Філософія інклюзивного туризму. *Культура України*. (58), 119-128.
2. Мозолев, О. (2022). Російська військова агресія: виклики для освіти України. *Collection of scientific papers «SCIENTIA»* (April 1, 2022. Kraków, Poland) 58-60.
3. Стесенко З.Д., Мозолев О.М. (2021). Інклюзивний туризм: сутність та специфіка його організації. *Актуальні проблеми розвитку освіти в сфері туризму, фізичної культури та спорту : матеріали IV всеукр. наук-практ. конф.* ХГПА, 144–149.
4. Барна Н.В., Коротєєва А.В. (2020). Інклюзивно-реабілітаційний туризм: навч. посіб. Київ: Університет «Україна», 124 с.
5. Лепський В.В., Науменко Л.Ю., Борисова І.С., Березовський В.М., Макаренко С.В. (2016). Інклюзивний туризм як вид реабілітації: накове обґрунтування та перші кроки на шляху втілення у життя. *Український вісник медико-соціальної експертизи*, 4 (22). 47-52.
6. Мозолев О.М. (2021). Вимоги до організації та надання послуг у інклюзивному туризмі. *Збірник наукових праць SCIENTIA*. Valencia, Kingdom of Spain: European Scientific Platform, 48–51.

7. Кравчук, Л. С. (2022). Сучасний стан розвитку туризму для людей з обмеженими фізичними можливостями в Україні. *Актуальні проблеми розвитку освіти в сфері туризму, фізичної культури та спорту : матеріали V всеукр. наук-практ. конф.* ХГПА, 42.

Цимбалюк Світлана Миколаївна,
старший викладач кафедри туризму,
теорії і методики фізичної культури та валеології
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Туристична індустрія для багатьох країн світу є однією з найбільш прибуткових і являється основним джерелом доходів у бюджет країни. В свою чергу туризм стимулює розвиток багатьох галузей економіки: транспорт, торгівлю, малий і середній бізнес, сільське господарство, готельний бізнес і побутове обслуговування. У пострадянський період, через розруху в країні, туризм був розвинений дуже слабо. Маючи величезний потенціал природних і культурно-історичних ресурсів кожного регіону країни, туризм почав стрімко розвиватись з розвитком незалежної держави. А в передвоєнний час Україна вже увійшла в рейтинг найкращих туристичних країн Європи. [1]. Однак туристичний ринок дуже вразливий до різноманітних криз і хоча стихійні лиха оминають країну, то епідемія і війна дестабілізували розвиток туризму в країні. Багато туристичних компаній закрились чи змінили профіль своєї роботи. Частина туристичної сфери продовжує працювати на неокупованих територіях. В такій ситуації актуальними постають дослідження чинників, що створюють умови для розвитку туризму в Україні.

Аналіз досліджень і публікацій. Питаннями перспективи розвитку туризму після закінчення російсько-української війни займалися Бакало Н.В., Челембієнко К.С., Барвінок Н.В., Бойко В.О., Далевська Н.М., Горб К.Д., Крутякова Ю.П. Однак залишається актуальним дослідження збереження і розвитку туристичної сфери в умовах воєнного стану.

Метою статті є дослідження проблем та перспектив розвитку туристичного ринку в період війни.

Виклад основного матеріалу. Вперше з часів другої світової війни туристична індустрія відчула важку кризу в зв'язку з поширенням COVID-2019, коли впродовж тривалого часу в багатьох країнах підтримувався режим самоізоляції, закрились кордони [1]. Поширення вакцинації дозволило світу зробити позитивні зрушення в багатьох секторах економіки у тому числі в туристичній сфері. На швидке відновлення цієї галузі вплинула збережена інфраструктура, психологічне виснаження людського ресурсу в умовах самоізоляції, нові напрямки розвитку туризму, віртуальний туризм. Не встигнувши оговтатись від кризи, яку спричинила пандемія, туристична галузь отримала новий виклик, який принесла російсько-українська війна. Для

туристичної індустрії України стало питання не розвитку, а виживання в умовах війни. Втрата великої частини ресурсів, важке економічне становище, напружений психологічний стан населення країни, неможливість в'їзного та ділового туризму викликав загрозливу кризу для всієї галузі.

3 лютого 2022 року велика кількість готелів зачинені або вони використовуються як засоби розміщення для тимчасово переміщених осіб з окупованих територій. Велика кількість туристичних пам'яток знищені, готелі та ресторани в багатьох містах України зруйновані або пошкоджені. Велика кількість міст залишилась без туризму, а галузь міжнародного туризму здебільшого заморожена в Україні. За оцінками експертів сьогодні Україна використовує лише третину наявного туристичного потенціалу.

Навіть території, які не є окупованими і відносно безпечні в умовах сьогоднішнього не мають великого напливу туристів навіть на таких розкручених курортах як Моршин, Трускавець, Буковель, Східниця. І хоч кількість населення в західному регіоні збільшилась, проте біженці не є тією складовою, що поповнює дохід туристичної галузі. Однак на думку науковців відкладене відновлення туристичної індустрії не знищить даний ринок, а в подальшому змінить туризм і розкриє нові аспекти в його розвитку. Переосмислення життєвих цінностей і зміна пріоритетів спрямує до локацій, де є більше акцентів на безпеці, більше дбайливого ставлення до навколишнього середовища. Це дасть поштовх для розвитку внутрішнього туризму, медичного туризму, рекреаційного туризму, тощо. Якщо врахувати досвід Ізраїлю, Грузії та Єгипету, які змогли розвинути власну сталу туристичну індустрію в умовах збройних конфліктів та неодноразових стихійних лих, «Україну зможе врятувати професійність, порядність та відповідальність чиновників» [2], антикризові рекомендації міжнародних експертів для стабілізації розвитку туризму, які в свій час надавались Грузії, адже, на жаль, ми маємо імідж небезпечної країни.

Звичайно, нова реальність буде диктувати інші запити від гостей: це наявність бомбосховища в закладі гостинності, генераторів, а вже потім – інших сервісів та опцій, безлімітного WiFi.

Оживити туристичну сферу можуть відносно безпечні напрямки туризму або розробка нестандартно нових маршрутів і турів. Одним із таких є розроблений українськими туроператорами туристичний маршрут «темного туризму». До співпраці запросили різних спеціалістів туристичної сфери: туристичних агентів, гідів, туроператорів і туристів. Метою «темного туризму» є приваблення іноземних туристів, які би приїздили до України та дивились на руйнування, які спричинила російська армія в Україні. Гостомель, Бучу, Бородянку, Ірпінь, Чернігів та Харків вже відвідало велика кількість людей та світових лідерів, ці міста майже щодня відвідують велика кількість журналістів. Це все слугувало великим поштовхом для розробки таких турів. Головний директор Visit Ukraine зазначає, що подібні тури можуть показати всьому світу правду та ціну, яку сплачує Україна щодня. Також це інформування більшої кількості населення про те, що зараз відбувається в Україні [3; 4].

В період війни має перспективи для розвитку ще один напрям туристичної сфери, а саме – психологічний туризм, який більш відомий як PSY-туризм. Даний напрямок туризму є досить поширеним у багатьох країнах світу і часто

трактується як тревел-терапія чи езо-туризм. В Україні психологічний туризм є відносно новим напрямом. Найбільший його розвиток розпочався з 2014 року, тобто від початку проведення бойових дій в східних областях України. В наукових джерелах виділено декілька визначень поняття «психологічний туризм». Зазначено, що це «спеціально розроблена технологія для відновлення і підтримки психологічного здоров'я людини у сучасному світі, поєднання цікавого відпочинку з придбанням корисних психологічних умінь і навичок» [5]. Більша їх частина підкреслює значення психологічного туризму для відновлення психологічного здоров'я людини. Існують такі форми психологічного туризму:

- похід разом з психологом і провідником;
- закордонна поїздка, яка передбачає можливість проходження яких-небудь тренінгів;
- екотуризм, який дає можливість людині пізнати світ, що оточує його, і набути корисних психологічних навичок. У більшості випадків еко-туристи мешкають в наметах в лоні природи [6];
- поїздка у велике місто, що супроводжується цікавими екскурсіями і тренінгами (цивілізований туризм).

Перш за все психологічний туризм це новий вид відпочинку з глибинним зануренням у ресурсні стани психіки, який виник на перетині захопленості людьми подорожами і психологією, тут переплітається відпочинок (подорож) і розвиток. Він поєднує одночасно три види діяльності, які корисні і дуже ефективні:

- відпочинок, як спосіб розслабитися і відновити сили;
- психологічна розвантаження в супроводі професіоналів;
- саморозвиток.

Психологічний туризм передбачає не просто об'єднання туризму (подорожі, відпочинку і пізнання) з психологічною роботою через психотехнології, соціально-психологічні тренінги, психотерапію і консультування, але й вибудовування цілісного контекстного простору, в якому особистісний та груповий розвиток обумовлений впливом на нього соціокультурних і природних чинників середовища.

Таким чином, в умовах війни складно розглядати туризм з економічною перспективою. Сьогодні важливо аналізувати туризм точки зору поведінки туристів під впливом емоційних факторів. Туристи хочуть втекти від повсякденності та стресу, щоб знайти нові виміри життя, новий досвід, унікальні чи нестандартні ситуації [7; 8]. В Україні можна визначити такі напрямки розвитку туризму в умовах воєнного стану:

- створення та розробка «Маршрутів пам'яті» (для увічнення подвигу українського народу під час війни);
- створення та розробка програми реабілітації учасників війни (санаторно-курортний напрямок);
- робота на перспективу щодо залучення в Україну іноземних туристів.

Досвід часткової стабілізації туризму в умовах пандемії показав, що відновлення туристичної сфери починається з внутрішнього туризму.

Висновки. Україна має всі шанси на відновлення туристичної сфери, тому що вона є дуже багата на природні та культурні об'єкти і сфера туризму. Можна констатувати, що українці почали дозволяти собі короткі подорожі країною з метою перезавантаження для того, щоб зберігати працездатність та психологічний спокій.

Література

1. Мозолев О.М., Хмара М.А. (2021). Проблеми та перспективи розвитку туристичної галузі України в умовах пандемії COVID-19. The I International Science Conference on Multidisciplinary Research, January 19-21, 2021, Berlin, Germany. 1086–1090.
2. Зарубіна, А., Сіра, Е., & Демчук, Л. (2022). Особливості туризму в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*, (41).
3. Барвінок, Н. В. (2022). Перспективи розвитку воєнного туризму на території України після закінчення російсько-української війни. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*, 18(2), 206–217.
4. Барвінок, Н.В. (2022). Вплив глобальних безпекових факторів на розвиток міжнародного туризму в Україні. *Věda a perspektivy*. 4, 11.
5. Чабан М. (2015). Психологічний туризм як засіб реабілітації воїнів АТО. Сучасні тенденції розвитку туризму: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції, Миколаїв: ВП «МФ КНУКІМ», 131-133.
6. Мозолев О.М. (2021). Напрямки розвитку екологічного туризму серед молоді України. The XXVI International Science Conference «Topical issues of practice and science», London, Great Britain. pp. 795-798.
7. Бойко, В.О., Далецька, Н.М. (2022). Розвиток туризму після збройних конфліктів у різних країнах світу. *Управління змінами та інновації*, 5–10.
8. Горб, К.Д, Крутякова, Ю.П. (2020). Нові перспективи військового туризму в Україні. *Географія, економіка і туризм: національний та міжнародний досвід*, 87.

Чорний Руслан Володимирович,
студент групи Т-11(б), спеціальності 242 «Туризм»
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
Науковий керівник:

Цимбалюк Світлана Миколаївна,
старший викладач кафедри туризму, теорії і
методики фізичної культури та валеології
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

РІЗНОВИДИ АКТИВНОГО ТУРИЗМУ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сьогодні виділяють велику кількість видів туризму. Залежно від активності туриста прийнято виділяти активний та пасивний туризм [1]. На теперішній час не існує єдиного узгодженого визначення поняття «активний туризм». Проте можна констатувати, що активний туризм це вид подорожі, пов'язаний з активними засобами

пересування по маршруті й здійснюваний людиною в рекреаційних і спортивних цілях [2].

Аналіз досліджень та публікацій. Питанням вивчення та класифікації активних видів туризму присвятили чимало праць українські науковці, зокрема М. Адаменко, Ю. Грабовський, В. Дехтяр, О. Дмитрук, А. Конох, І. Куліняк, П. Масляк, О. Мозолєв, О. Скалій, С. Фокін, та інші

Мета статті – охарактеризувати різновиди активного туризму.

Виклад основного матеріалу. У сучасному житті активний туризм в Україні розвивається як невід’ємна складова туристичної галузі і спрямований на зміцнення здоров’я, розвиток фізичних, морально-вольових та інтелектуальних здібностей людини шляхом залучення її до участі у спортивних походах різної складності та змаганнях з техніки спортивного туризму. Разом з тим, активний туризм є невід’ємною складовою української туристичної галузі. Він сприяє розвитку та поширенню активних форм відпочинку, а отже, має ще й рекреаційні, пізнавальні, виховні, економічні та інші функції [3].

Активний туризм включає в себе пригодницький туризм і пригодницький відпочинок. Різниця між ними в тому, що у випадку пригодницького туризму людина звертається до туристичного оператора, який організовує повністю дозвілля, включаючи і надання необхідного спортивного обладнання туристу. А при туристичному відпочинку, турист сам купує чи орендує необхідне обладнання. У будь-якому разі наявність спортивного обладнання це невід’ємна частина активного туризму.

Сучасний активний туризм у нашій країні представлений такими основними видами: піший, водний, гірськолижний, велосипедний, спелеологічний, автомобільний і мотоциклетний. Інколи поєднується декілька видів туризму в одному поході.

Піший і гірський туризм мають багато спільного. Це і спосіб пересування – пішки, і спільні технічні прийоми подолання складного рельєфу, водних перешкод. Відмінність, перш за все, в тому, що пішохідні походи здійснюються у всіх районах, а гірські – тільки у високогірних. Різним є і спорядження. На відміну від пішохідного туризму, де стандартний набір особистого і групового спорядження коригується в залежності від району, через який пролягає маршрут, у гірському туризмі обов’язковим є спеціальне альпіністське спорядження [4; 5].

Водний туризм – є одним із найпривабливіших різновидів активного туризму. Серед водоймищ, якими подорожують туристи – гірські і рівнинні річки, озера і моря. Різноманітні плавучі засоби – гідроцикли, катери, дерев’яні і пластмасові човни, надувні човни, розбірні байдарки, катамарани, плоти тощо [6].

Автомобільний і мотоциклетний туризм користуються великою популярністю серед туристів насамперед через свою швидкість та мобільність. Маршрути проходять автомобільними дорогами. Для пересування використовують автомобілі, мотоцикли, квадроцикли та ін. [7].

У велосипедному туризмі здійснюються походи, як правило, на досить значні відстані на велосипедах. Ці походи можуть проводитись в різних природних районах, часто вони прив’язані до дорожньої мережі, однак в складних велопо дорожках часто використовується бездорожжя [8].

Гірськолижний туризм включає спуски різної складності на спеціально обладнаних гірських трасах. Гірськолижний туризм до спортивного не відноситься: по ньому не встановлено розрядних вимог, так як слід розрізняти гірськолижний спорт, яким займаються спортсмени заради участі у змаганнях, і туризм, яким займаються багато чисельні любителі заради відпочинку, задоволення і випробування себе. Однак заняття гірськолижним туризмом потребує значних спеціальних технічних навиків і умінь [9].

Спелеологічний туризм – це пошук та дослідження печер. Підземні порожнини характеризуються великою різноманітністю, як за розмірами, так і за складністю проникнення, що задовольняє потреби мандрівників із різним рівнем підготовки. Спелеотуризм є одним із найнебезпечніших видів туризму, бо умови подорожей під землею сильно відрізняються від наземних. Найголовнішою особливістю підземного середовища, що формує цілу низку небезпек, є відсутність освітленості. Інша небезпека полягає в складності печерної морфології. Круті уступи, вертикальні колодязі великої глибини, вузькі щілини, завали з крупно-уламкового матеріалу ускладнюють пересування по печері та вимагають спеціального спорядження і навичок поведінки з ним. Багато підземних порожнин мають лабіринтову будову і несуть в собі потенційну загрозу втрати орієнтації і заблукати. Все це вимагає від спелеотуриста ретельної підготовки до подорожі, а також сили, витривалості, спритності, вправності у використанні засобів життєзабезпечення під землею та засобів страхівки, стійких навичок у подоланні відповідних природних перешкод [3; 8].

Кожен різновид активного туризму характеризується необхідністю використання спеціального туристичного спорядження. Цей факт зумовлює необхідність створення підприємств, що його виробляють, а отже сприяє економічному зросту.

Висновки. Незважаючи на складний політичний, економічний та соціальний стан, що склався в Україні, туристичні подорожі не втратили своєї привабливості. Сьогодні все більше і більше туристів віддають перевагу активному відпочинку. Усе більше людей прагнуть вирватися із душного оточення своїх міст та відірватися від існуючих проблем. Саме активний туризм як не можна краще сприяє досягненню цієї мети.

Література

1. Мозолєв О.М. (2021). Туризм як сучасний вид рекреації студентської молоді. *Актуальні проблеми розвитку освіти в сфері туризму, фізичної культури та спорту : матеріали IV всеукр. наук-практ. конф.:* ХГПА, 92–95.
2. Транченко, Л. В. (2015). Перспективи розвитку активного туризму в Україні. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету: Одеса: Фенікс.*
3. Мозолєв, О.М. Організація молодіжного спортивно-оздоровчого туризму: Навчальний посібник. – Хмельницький: Вид-во: ХГПА, 2020. 155 с.
4. Друк, В. В. Розвиток гірського туризму як складова державної туристичної політики України. [Електронний ресурс]. *Режим доступу:* http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Dums/2012_1/12dvvtpu.pdf.

5. Мозолев, О. М., Гуцал, Л. А., & Блазунь, А. В. (2020). Проблеми розвитку пішохідного туризму в Україні. *Матеріали VIII-ї Міжнародної науково-практичної конференції "Modern problems in science", Прага*, 716-719.
6. Кулиняк, І. (2020). Транспортний туризм: сутність, класифікація та перспективи розвитку в Україні. *Review of transport economics and management*, (4 (20)), 66-76.
7. Ніколаєнко, А. А. (2015). Особливості організації водного туризму в Україні. *Стратегічні перспективи туристичної та готельно-ресторанної індустрії в Україні: теорія, практика та інновації розвитку*, 144-145.
8. Засєдка, І. В. (2013). Розвиток велосипедного туризму в Україні як спеціалізованого виду туризму. *Географія та туризм*, (25), 124-131.
9. Сирцова, Л. (2019). Особливості розвитку горнолижного туризму в Україні. *Проблеми і тенденції розвитку сучасної економіки в умовах інтеграційних*, 448.

Шоробура Інна Михайлівна,
 ректор Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії,
 член-кореспондент НАІПН України,
 академік Академії наук вищої освіти України,
 академік Української технологічної академії,
 доктор педагогічних наук, професор

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В ХМЕЛЬНИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Туризм є багатогранним явищем, що поєднує соціальні, економічні, культурні та екологічні цінності, є масовою формою організації відпочинку та має практично невичерпний потенціал для постійного розвитку й міжкультурної комунікації. Туризм тісно поєднується з багатьма галузями економіки, що зумовлює його провідне місце у соціально-економічному житті країн та народів.

Варто зауважити, що туристична галузь сприяє міжкультурній комунікації шляхом мобільності різновікових груп населення. В результаті такої мобільності та комунікації відбувається обмін цінностями, вивчення культур тощо. У процесі туристичних походів, ознайомившись з особливостями Європейських держав і в цілому європейської цивілізації, особливо молоді люди, мають можливість визначитися у своєму майбутньому житті, формувати власну життєву позицію на європейських цінностях. Перейнявши цінностями, у процесі туристичних підходів, сприяє наближенню України як постсоціалістичної держави до європейського співтовариства, а відповідно і до європейської цивілізації не лише географічно, а й ментально. Такий підхід порушує питання не лише діяльнісної складової спрямованої на економічний розвиток, а й питання більш глибокого, культурологічного та світоглядного характеру.

Формулювання мети статті. Розкрити особливості використання європейського досвіду організації сільського зеленого туризму в Хмельницькій області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Європейський туризм є пріоритетною сферою проведення спільної політики країн – членів ЄС у майбутньому. Процес, започаткований Висновками Ради ЄС від 21 червня 1999 року. «Туризм і зайнятість» і підтриманий іншими європейськими інституціями, надав поштовх діяльності усіх учасників європейського туризму. На сьогодні діють загальні правила, які прописані в міжнародних правових документах. Ця нормативна база була сформована ще в другій половині ХХ століття. Серед них можна виділити Конвенції ООН, Хартію туризму, Гаазьку декларацію тощо. Вони дали змогу створити в Україні окрему законодавчу базу в галузі туризму. В 2014 р. між Україною та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії та державами-членами була підписана Угода про асоціацію, яка була ратифікована Україною відповідним законом 16 вересня 2014 року. Даний документ регламентує, основні напрями співробітництва в туристичній галузі. На початку ХХІ століття відбулись такі взаємодії ЄС та України.

У 2003 році у Закон України «Про туризм» було внесено зміни про сприятливі умови для туризму від процесу євроінтеграції (ефективне використання ресурсів, розбудова інфраструктури тощо). Підписання серії Угод з ЄС в 2000 та 2004 рр. Ці угоди містили рекомендації щодо заходів по інтеграції України в європейський простір. При цьому одним з пріоритетних напрямків був туризм. Міжвідомчі та міжурядові угоди, які регламентували оптимізацію туристичних потоків, створення умов для прийому туристів тощо. У 2005 р. указом президента України встановлено безвізовий режим для громадян країн членів Європейського Союзу. Іноземний громадянин тепер міг перебувати на території України 90 днів. У 2005 р. Україна стає членом Європейської туристичної комісії. Це дало змогу державі приймати участь у створенні єдиного туристичного європейського простору [5].

Було видано українським урядом низку нормативних документів («Про забезпечення дотримання законодавства під час надання послуг іноземцям», «Концепція державної політики України щодо розвитку молодіжного туризму», «Про додаткові заходи щодо реалізації права людини на свободу пересування і вільний вибір проживання» тощо), що скасовували реєстрацію іноземних громадян в органах внутрішніх справ, стимулювали розвиток молодіжного туризму та встановлювали рівні тарифи на послуги.

Євроінтеграція є важливим аспектом в організації сільського зеленого туризму, такий процес призведе до низки переваг: збільшення туристичних потоків на території України, значні впливання іноземних інвестицій, поліпшення якості надання туристичних послуг, поповнення бюджету.

Сьогодні в багатьох країнах світу інтенсивно розвивається сільський зелений туризм. Сільський туризм та його міжнародний складник мають важливе значення для вивчення, досліджень та розвитку для більшості країн і Україна не є винятком. Україна має сприятливий клімат, природно-ресурсні та історико-культурні багатства, великий туристично-рекреаційний потенціал, які створюють

можливості для інтенсивного розвитку як внутрішнього, так і міжнародного туризму [1; 7].

Кожна територіальна громада має перспективи для надання послуг у сфері сільського зеленого туризму. Сільський туризм є пріоритетним у розвитку територіальних громад, той напрямок який би міг стати джерелом заробітку мешканців тер громад та одним з механізмів наповнення бюджетів. Напрямок зеленого туризму є визначальним у розвитку туристичної привабливості територіальних громад. Хмельницької області [2; 5].

Викладачі кафедри туризму, теорії і методики фізичної культури та валеології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії та студенти освітньо-професійної програми Туризм публікуються у фахових виданнях, готують методичні рекомендації, представляють тези наукових доповідей конференцій. Беруть участь у підготовці та проведенні екскурсійних туристичних маршрутів Хмельниччиною. Працюють над проектом на тему: «Розвиток сільського зеленого туризму в Хмельницькій області: європейський досвід. Мета: оцінка та структурування сукупних туристичних ресурсів регіону. Завдання: обґрунтування видів сільського туризму в Хмельницькій області; створення бази даних із описами відповідних об'єктів; дослідження інфраструктури сільського зеленого туризму; планування розвитку сільського зеленого туризму та ін. [3; 6].

Викладачі та студенти кафедри туризму, теорії і методики фізичної культури та валеології працюють над вивченням видів та можливостями сільського зеленого туризму Хмельниччини, дослідженням інфраструктури та подальшою розробкою туристичного регіону. На Хмельниччині майже кожна територіальна громада має перспективи для надання послуг у сфері сільського зеленого туризму. Так, у Грицівській тергромаді агрооселі об'єдналися у садибний кластер сільського туризму «Оберіг». «Оберіг» координує роботу місцевих «зелених» підприємств, взаємодіє з органами місцевої влади та громадськими організаціями, забезпечує дотримання стандартів з обслуговування туристів, займається освітньою діяльністю. Староушицька тергромада туризм визначила пріоритетним напрямком. У громаді запустили туристичний проект «Зелений маршрут», «Легенди Пониззя». Крупецька тергромада відома своїми Голубими озерами. Новодунашівська тергромада – найбільшим магнітом цієї громади можна назвати село Малиївці. Летичівська і Меджибізька те громади вирізняються тим, що, окрім історичних та природних родзинок, ця місцевість популярна серед паломників зі всього світу та ін. [2].

Робота над таким проектом надасть можливості: підвищення якості підготовки майбутніх фахівців з туризму, готових до запровадження сучасних технологій взаємодії суб'єктів освітнього процесу; удосконалення системи підготовки майбутніх фахівців з туризму до роботи з новими інноваційними технологіями в країнах ЄС; підтримка професійного самовдосконалення українських викладачів закладів вищої освіти у контексті євроінтеграційного розвитку України.

Відповідно до цього учасники проекту будуть:

- досліджувати європейські теорії і практики підготовки бакалаврів в країнах ЄС та збагачувати ними українську науку, впроваджувати ідеї щодо

запровадження технологій взаємодії, які проводять сучасні науково-педагогічні працівники з університетів країн ЄС;

- здійснювати науковий діалог з європейськими вченими, обмінюватися результатами останніх досліджень з питань організації сільського зеленого туризму; співпраця буде проводитися в межах реалізації угод з університетами Європейського Союзу;

- вивчати досвід країн ЄС з пошуку та поширення інноваційних європейських методик і практик взаємодій суб'єктів освітнього процесу в цифрову епоху, в умовах офлайн і онлайн навчання в закладах освіти України;

- досліджувати специфіку підготовки майбутніх фахівців з туризму у підготовці бакалаврів спеціальностей 242 Туризм;

- ознайомлюватися з діяльністю організацій ЄС, ключовими європейськими та міжнародними професійними мережами, які презентують туристичну сферу;

- втілювати основні принципи роботи у програми дій туристичних підприємств України.

В цілому проект сприятиме збагаченню туристичної галузі новими ідеями організації сільського зеленого туризму, інтеграції в європейський ринок туристичних послуг. Результати досліджень учасники проекту, представляють на методичних семінарах, всеукраїнських та міжнародних конференціях, серед академічної спільноти, які мають досвід практичної діяльності у галузі туризму.

Цілі проекту розповсюджуються серед зацікавлених осіб, які не беруть безпосередньої участі в проекті: академічної спільнотою з європейських і українських університетів-партнерів, представників державних органів управління туристичної галузі, фахівцями-практиками туристичного бізнесу [2; 5]. Проект орієнтований на популяризацію європейських ідей ЄС щодо організації сільського зеленого туризму на теренах України в умовах екологічно свідомого суспільства, що в перспективі сприятиме стійкому зростанню благополуччя, соціальній мобільності та згуртованості на шляху до Європейського Союзу.

Під час реалізації проекту, координатор проекту, українські науково-педагогічні працівники, практики туристичної галузі будуть долучені до реалізації політики ЄС з організації туристичної сфери. Буде зроблено внесок у економічний, соціальний розвиток як України, так і Європейського Союзу, оскільки підготовлені фахівці до взаємодії у туристичній сфері в майбутньому стануть конкурентоспроможними громадянами Європейського Союзу, збагатять його інтелектуальний та культурний ресурс.

Висновки. Європейський досвід організації сільського зеленого туризму в Хмельницькій області є перспективним та пріоритетним напрямком розвитку туристичної діяльності Хмельницької області. Розвиток сільського зеленого туризму має на меті розв'язання соціальних, економічних та фінансових проблем територіальних громад області. Проект орієнтований на популяризацію європейських ідей щодо організації сільського зеленого туризму на теренах України в умовах екологічно свідомого суспільства, що в перспективі сприятиме

стійкому зростанню благополуччя, соціальній мобільності та згуртованості на шляху до Європейського Союзу.

Література

1. Гакал Т. (2019). Стратегія інфраструктурного забезпечення підприємств сільського зеленого туризму. *Економічний аналіз*, 29(4), 138-145.
2. Долинська О.О. (2021). Сільський туризм Хмельницької області: сучасний стан та перспективи розвитку. *Вісник ОНУ*. Сер.: Географічні та геологічні науки. Вип. 1(38). 105-116.
3. Кафедра туризму, теорії і методики фізичної культури та валеології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії. <http://kgpa.km.ua/?q=fizvyh>.
4. Наказ Міністерства освіти і науки України від 04 жовтня 2020 року № 1068 «Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 242 «Туризм» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти».
5. Сердюкова, О. М. (2014). Сутність сільського зеленого туризму. *Економіка та держава*, (3), 87-90.
6. Мозолєв О.М. (2021). Туризм як сучасний вид рекреації студентської молоді. Актуальні проблеми розвитку освіти в сфері туризму, фізичної культури та спорту : матеріали IV всеукр. наук-практ. конф.: ХГПА, 92–95.
7. Чеглей В.М. (2021). Світовий досвід розвитку сільського зеленого туризму. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія Економіка. Спецвипуск 33. Частина 3, 203-207.